

Yhdessä oppien, asiantuntijuutta jakaen

Järjestöt ja oppilaitokset
sosiaali- ja terveysalan
koulutusta kehittämässä

TOIMITTANUT **MARIKA AHOLA & TUULA MYLLYKANGAS**

Lapin sosiaali- ja
terveysturvayhdistys ry

**Yhdessä oppien, asiantuntijuutta jakaen –
Järjestöt ja oppilaitokset sosiaali- ja terveysalan koulutusta kehittämässä**

Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry
Kansankatu 8 (2. krs), 96100 Rovaniemi

040 163 4890
info@lappilaiset.fi
www.lappilaiset.fi

Toimittanut:

Marika Ahola
Tuula Myllykangas

Toiminnanjohtaja:

Mervi Kestilä

Ulkoasu ja taitto:

Mainostoimisto Puisto Oy

Paino:

Erweko Oy, 2017

Lapin sosiaali- ja
terveysturvayhdistys ry

SISÄLLYSLUETTELO

1 Askelia järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyön kehittämispolulla

- 8 Yhdessä kehittäen ja toteuttaen pirstaleista pysyvään yhteistyöhön
- 9 Järjestötoiminta tutuksi tulevaisuuden sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille
- 13 Oppilaitosten ja järjestöjen välisen yhteistyön mallien ja muotojen kehittämistä

2 Herättelyjä ja heräämisiä

- 20 Järjestöjen moninaiset mahdollisuudet tutuiksi
- 22 Järjestömessut mahdollisuuksien havainnollistajana
- 30 Luentosalissa kuultua ja kentällä koettua
- 37 Vapaaehtoisuuden monet kasvot

3 Järjestöt asiantuntijuuden lähteenä

- 48 Sosiaali- ja terveysjärjestöjen monimuotoinen asiantuntijuus
- 49 Järjestöjen asiantuntijaluennot vaikuttamisen keinona
- 55 Kokemuskoulutus ammatillisen osaamisen vahvistajana
- 67 Järjestöt käytännön harjoittelun ja opetuksen ympäristönä
- 74 Järjestöihin kiinnittyvä tutkimus ja tiedontuotanto

4 Yhteistyön mahdollistavat rakenteet

- 84 Yhteistyön rakenteet toiminnan perustana
- 86 Opetussuunnitelmat yhteistyön lähtökohtana
- 90 Sopimuksellisuus ja koordinaatio yhteistyön toteutuksen mahdollistajana
- 98 Toimintarakenteet käytännön yhteistyön tukena
- 102 Näkymiä yhteistyön tulevaisuuteen

ALKUSANAT

Veli-Matti Ahtiainen, puheenjohtaja, Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry
Mervi Kestilä, toiminnanjohtaja, Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry

Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys sai Raha-automaattiyhdistykseltä rahoituksen Järjestötoiminnan kehittämisen rakenne -hankkeelle vuonna 2010. Yhtenä hankkeen painopisteistä oli sosiaali- ja terveysalan järjestöjen ja oppilaitosten välisen yhteistyön kehittäminen. Jo hankkeen alkutaipaleella todettiin, ettei henkilöresurssi riitä tehokkaaseen oppilaitosjärjestöyhteistyön parantamiseen. Tavoitteen saavuttamiseksi hankkeessa toimiva oppilaitosyhteistyöryhmä alkoi valmistella hankehakemusta RAY:lle Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen hallituksen toimeksiannosta. RAY myönsi Oppilaitosyhteistyöhankkeelle rahoituksen vuosille 2013 – 2016.

Järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyömallin ja jäsenyneiden yhteistyömuotojen kehittämiseksi oli sosiaalinen tilaus useasta eri tekijästä johtuen. Huoli nuorten syrjäytymisestä ja tasapainoisen aikuistumisen mahdollistamisesta oli läpäisevänä viestinä keskeisissä yhteiskuntapolitiittisissa ohjelmissa. Toisaalta järjestöillä oli ja on huoli järjestöaktiivien ikääntymisestä ja vapaaehtoistoimijoiden vähenemisestä. Oppilaitosten ja järjestöjen yhteistyö perustui myös paljolti henkilökohtaisiin suhteisiin opettajien ja järjestötyöntekijöiden välillä. Systemaattista ja sopimuksellista yhteistyötä tehtiin vain harvojen järjestöjen ja oppilaitosten välillä.

Kansalaisjärjestöt voivat monipuolisilla toimintamahdollisuuksillaan tarjota erilaisia yhteenkuulumisen ja osallisuuden areenoita. Tietoutta järjestöjen toiminnosta on siten tärkeä tuoda esiin järjestelmällisesti erityisesti sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksissa. Samalla nuoria voidaan tukea vastuulliseen kansalaisuuteen kasvamisessa tarjoamalla heille osana opiskelua mahdollisuus kiinnittyä omaehtoisesti kiinnostavaan toimintaan työelämäharjoittelussa, vapaaehtoistoiminnassa tai tiedonhankkimisessa opinäytetöissä järjestöjen toiminnan tueksi.

Järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyömallin ensisijaisena hyödynsaajana ovat opiskelijat, jotka saavat järjestötietoutta ja -asiantuntijuutta, kokemuskoulutusta, käytännön opintoja, opinäytetöiden aiheita sekä mahdollisuuden osallistua yhdistystoimintaan ja auttaa vapaaehtoiskeinoin tuen tarpeessa olevia ihmisiä. Samalla he saavat sosiaalista pääomaa ja lisävalmiuksia ammatillisessa kehittämisessä. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten lisääntyneestä järjestöosaamisesta saavat hyödyn järjestöjen organisoiman tuen ja erityisosaamisen tarpeessa olevat kansalaiset. Järjestöjen ja oppilaitosten systemaattinen ja tavoitteellinen yhteistyö kehittää opetussuunnitelmia sisällöllisesti. Lisäksi opetusmenetelmät kehittyvät mm. kokemustoimijoiden asiantuntijuudella. Sosiaali- ja terveysalan järjestöt saavat mahdollisuuden järjestötietouden ja -asiantuntijuuden levittämiseen, uusien yhdistystoimijoiden saamiseen sekä tutkimus- ja kehittämistietoon oman toimintansa kehittämiseksi.

Järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyötä on rakennettu suuressa ja monipuolisessa verkostossa. Osaamisensa ovat antaneet käyttöön useiden oppilaitosten ja järjestöjen toimijat sekä kokemukselliset asiantuntijat. Tämän laaja-alaisen osaamisen ja sitoutumisen ansiosta Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen työntekijät ja luottamushenkilöt ovat saavuttaneet Oppilaitosyhteistyöhankkeelle asetetut tavoitteet. Jatkossa toivomme oppilaitosyhteistyön koordinoinnin olevan osa yhdistyksemme pysyvää toimintaa.

Rovaniemellä 19.12.2016

LUKIJALLE

Marika Ahola, projektityöntekijä, Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry
Tuula Myllykangas, projektikoordinaattori, Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry

Käsissäsi on Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen julkaisu, jossa tarkastellaan moninäkökulmaisesti vuosien 2013–2016 aikana otettuja kehittämisaskeleita järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyössä Lapissa. Kehittämistyön mahdollisti Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama Oppilaitosyhteistyöhanke. Julkaisun tavoitteena on kuvata sitä, miten sosiaali- ja terveysalan järjestöjen ja oppilaitosten eri muodoissa konkretisoituva kumppanuus palkitsee niin oppilaitosten opiskelijoita ja henkilöstöä kuin järjestöjä, unohtamatta kokemuksellisia asiantuntijoita.

Moniäänisten tekstien, kuvien sekä palaute- ja arviointimateriaalien kautta muodostuu kuva hankkeen aikana toteutetusta kehittämisestä onnistumisineen ja haasteineen. Kirjoitukset luovat kokonaisuuden, jossa hankkeen toteutuksen esittely, toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen osallistuneiden kokemukset sekä monipuolinen arviointi keskustelevat keskenään. Kerromme yhdessä mitä teimme, miksi teimme ja mitä saimme aikaan. Julkaisu antaa oppilaitos-järjestöyhteistyöhön tietopakettien käytännön toteutuksesta yhteistyön koordinaatioon ja toiminnan ankkuroiviin rakenteisiin. Yhdessä koettuun tekemiseen pohjautuvan julkaisun tarkoituksena on antaa ideoita käytännön yhteistyön toteuttamiseen ja opetussisältöjen kehittämiseen.

Julkaisu rakentuu neljästä temaattisesta kokonaisuudesta, jotka ovat olleet hankkeen toimintaa ohjaavia johtajatuksia. Julkaisun alussa raotetaan näkymä Oppilaitosyhteistyöhankkeen taustaan ja tarpeeseen sekä toteutuksen rakentumiseen. Alku on omanlainen versio perinteisestä hanke-esittelystä. Toisessa, ”Herätyksiä ja heräämisiä” -kokonaisuudessa tuodaan esille järjestöjen tuottamia mahdollisuuksia sosiaali- ja terveysalan opetukseen. Järjestökenttää tutuksi tekevien asiantuntijaluentojen, tapahtumien ja teemapäivien välityksellä opiskelijoille ja opetushenkilökunnalle on avautunut järjestöjen vahva ja monipuolinen osaaminen. Kolmannessa, ”Järjestöt asiantuntijuuden lähteenä” -kokonaisuudessa korostuu järjestöihin muodostuvan asiantuntijuuden monimuotoisuus ja sen hyödyntämisen mahdollisuudet sosiaali- ja terveysalan opetuksessa. Viimeinen, ”Yhteistyön mahdollistavat rakenteet” -kokonaisuus piirtää kuvan oppilaitos-järjestöyhteistyötä tukevista ja mahdollistavista rakenteista.

Julkaisun kirjoittajina ovat toimineet hankkeen toimintaan osallistuneet opiskelijat, oppilaitosten opetushenkilökunta, järjestöjen työntekijät ja kokemukselliset asiantuntijat sekä yhdistyksen hallituksen jäsenet ja työntekijät. Suurin osa julkaisun kirjoituksista on saatu kirjoittajakutsun kautta. Lisäksi julkaisussa on käytetty opiskelijoiden järjestökentälle kiinnittyneisiin opintoihin liittyviä kirjoituksia ja blogitekstejä. Teksteihin on liitetty myös otteita hankkeen aikana kerätyistä palautteista ja arvioinneista.

Kiitämme lämpimästi kaikkia julkaisun kokoamiseen osallistuneita. Heidän panoksensa on ollut edellytyksenä julkaisun syntymiselle. Toivomme, että julkaisu antaa ideoita järjestötoiminnan ja opetuksen kehittämiseen sekä kannustaa opiskelijoita ottamaan rohkeasti askeleita kohti järjestökenttää - opiskelijoina, vapaaehtoisina, kansalaisina ja tulevina sosiaali- ja terveysalan ammattilaisina.

Askelia järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyön kehittämispolulla

“Nuorten ikäluokkien mukaan saaminen on tulevaisuudessa vapaaehtoistyön kohtalonkysymys, jolla on olennainen merkitys win-win-periaatteella sekä nuorten kasvun ja osallisuuden kehittymisen että järjestöjen uusiutumisen kannalta. Erilaisia osallisuuden toimintamallien systemaattista jäsentämistä varten tarvitaan pilottihanke, joka kokoaa jo kehitettyjä toimintamalleja, kokeilee ennakkoluulottomasti uusia ja luo kokonaismallin järjestöjen ja toisen asteen oppilaitosten sekä korkeakoulujen yhteistyömahdollisuuksien jäsentämiseen. Hanke tuottaa sovelluksia ja ratkaisuja valtakunnalliseen käyttöön pilotoimalla yhteistyön muotoja monipuolisesti.”

Yhdessä kehittäen ja toteuttaen pirstaleista pysyvään yhteistyöhön

Tuleville sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille järjestöjen toiminnan tuntemus nähdään ammatillisen osaamisen olennaisena osana. Järjestöt ovat merkittävä osa yhteiskuntaa, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää ja ihmisten elämää. Virallisia palvelurakenteita täydentävät palvelut ja tukiverkot ovat tulevaisuudessa yhä keskeisemmässä asemassa. Tällä hetkellä pakollisiksi määritetyissä opinnoissa ei tuoda systemaattisesti esille järjestökenttää ja sen tarjoamia mahdollisuuksia, ja siten sosiaali- ja terveysalan opiskelijat ammatillisella toisella asteella ja korkeakoulutuksessa voivat kulkea opintopolkunsa läpi ilman oppimiskokemusta järjestökentältä. Uudet sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset eivät tunne hyvin järjestökenttää tilanteessa, jossa järjestöjä kutsutaan lisääntyvässä määrin mukaan yhteisiin hyvinvointitaloksiin. Opiskelijoiden rantautuminen sosiaali- ja terveysalan järjestökentälle nähdään tärkeänä tavoitteena.

Sosiaali- ja terveysalan oppilaitosten ja järjestöjen välisen yhteistyön tiivistämisen tarve ei ole vähentynyt Oppilaitosyhteistyöhankkeen suunnittelun ajoilta. Päinvastoin tarve yhteistyön kehittämiseksi ja pysyvien toimintarakenteiden muodostamiselle on kasvanut. Järjestöillä ja oppilaitoksilla voidaan nähdä olevan yhteinen tulevaisuuden tavoite turvata kansalaisten hyvinvointia ja terveyttä tukevat ja edistävät palvelut ja toiminnot yhteiskunnan muuttuvissa rakenteissa. Ajatus yhdessä tekemisen positiivisista vaikutuksista oli nähtävissä jo Oppilaitoshankkeen aloitusseminaarissa 25.2.2014 Rovaniemellä.

Lapin sosiaali- ja terveysalan järjestötoimijat sekä oppilaitosten edustajat miettivät yhdessä Oppilaitosyhteistyöhankkeen 'Met eesä ja muut peräsä – Lapin sosiaali- ja terveysjärjestöjen ja oppilaitosten yhteistyöhön nostetta' -aloitusseminaarissa yhteistyön kehittämistä. Pohdintojen keskiössä oli ajatus, mitä parempaa me tulemme tekemään? Päivän tuloksena päätettiin tulevan järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyön reunaehdoista:

Avoimuus ja tasavertaisuus

- Yhteistyö rakentuu avoimelle kommunikaatiolle ja vuoropuhelulle

Yhteiset toimintasäännöt

- Yhteistyö pohjautuu yhteisiin ja tiedossa oleviin raameihin, ei sattumaan
- Säännöistä pidetään kiinni molemmin puolin

Opetussuunnitelmat

- Järjestötyö ja vapaaehtoistoiminta kirjataan kaikkien oppilaitosten ja myös perusopetuksen opetussuunnitelmiin
- Järjestöjen edustaja nimetään opetussuunnitelmatyöhön

Yhteistyörakenne

- Lappiin luodaan sopimusperustainen järjestöjen ja oppilaitosten erilaisuuden huomioiva yhteistyö

Järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyö ei ole uusi asia. Erilaisia yhteistyön muotoja järjestöjen ja opettajien välillä on ollut, mutta pysyvämpiä rakenteita toiminnan vahvistamiseksi ja vakiinnuttamiseksi on kaivattu. Henkilökohtaiseen kiinnostukseen perustuvista yhteistyömuodoista on haluttu siirtyä laajemman yhteistyön mahdollistaviin rakenteisiin. Tässä luvussa kurkistetaan sosiaali- ja terveysalan järjestöjen ja oppilaitosten välisen yhteistyön kehittämisen lappilaisiin lähtökohtiin. Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys lähti yhteistyön kehittämiseen paikallisista ja alueellisista tarpeista käsin Oppilaitosyhteistyöhankkeen kautta. Hankkeen taustoitukseen lisäksi hankkeen työntekijät kertovat millaiseksi savotaksi kehittämispolku muodostui vuosien 2013–2016 aikana.

Järjestötoiminta tutuksi tulevaisuu- den sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille

Anneli Pohjola, professori, sosiaalityön oppiaine, Lapin yliopisto, hallituksen jäsen, Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry

OPPILAITOSYHTEISTYÖN TARVE

Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys linjasi 2010-luvun alussa strategisiksi toimintansa painopisteiksi sosiaali- ja terveysjärjestöjen osallisuutta edistävän ja maakunnallista yhteistyötä koordinoivan järjestörakenteen luomisen, järjestöjen tietoteknologisten mahdollisuuksien edistämisen sekä oppilaitosyhteistyön. Linjausten pohjalta perustettiin järjestöjen ja koulutusorganisaatioiden yhteinen oppilaitosyhteistyöryhmä, jonka tehtävänä oli luoda edellytyksiä järjestötietouden tutuksi tekemiselle opiskelijoiden keskuudessa. Nuoret opiskelijat nähtiin tulevaisuuden tekijöinä ja samalla järjestöjen toiminnan merkittävänä tulevaisuuden voimavarana. Ajatuksena oli lisätä opiskelijoiden osallisuutta ja saada heitä mukaan järjestötoimintaan.

Yhteistyön tarve nousi monista rinnakkaisista vaikuttimista. Yhteiskunnan eri toiminta-alueilla tarvitaan kansalaisyhteiskuntaa edustavien järjestöjen toiminnan tuntemusta. Järjestösä on esimerkiksi esitetty huolestuneita näkymiä vaikeuksista saada vapaaehtoistoimijoita tulevaisuudessa. Oppilaitosyhteistyö on yksi keino tuoda toiminnan mahdollisuuksia tutuksi ja rekrytoida nuoria vapaaehtoisiksi jo opiskeluaikana.

Järjestötoiminnan tuntemusta on korostettu tärkeänä koulutuksen kansalaisosaamisen alueena myös opetus- ja kulttuuriministeriön kehittämissuunnitelmassa, jossa yhdeksi kaikkea koulutusosaamista koskevaksi tavoitteeksi on asetettu vahva kansalaisuus. Kehittämissuunnitelman 2011 - 2016 mukaan "(kansalaisjärjestöille ja muille yhteiskunnallisille liikkeille luodaan nykyistä avoimempia mahdollisuuksia esitellä toimintaansa kouluissa ja oppilaitoksissa" (Koulutus ja tutkimus ... 2011, 15).

Järjestöille on tärkeää, että oppilaitoksista valmistuvat tulevaisuuden osaajat tuntevat järjestösektorin tavoitteita ja toimintaa ja voivat siten jatkossa tulla eri työelämärooleista joustavasti yhteistyökumppaneiksi. Varsinkin sosiaali- ja terveysalan oppilaitosten kouluttamat ammattilaiset tulevat työelämään siirtyessään olemaan yhteistyön avaintoimijoita sekä julkisissa että yksityisissä palveluissa.

Monet alan opiskelijat sijoittuvat valmistuttuaan myös kansalaistoimintaa edistävien sekä palveluja tuottavien järjestöjen työntekijöiksi. Järjestöt ovat merkittävä työllistäjä sosiaali- ja terveyspalvelujen kentällä. Tässä suhteessa oppilaitosyhteistyö pohjustaa myös järjestöjen tulevaa osaavan työvoiman rekrytointia tekemällä toimintaa ja työhön sijoittumisen mahdollisuuksia tutuksi.

Oppilaitosyhteistyö voi parhaimmillaan mahdollistaa myös järjestöjen työtä tukevaa tiedontuotantoa. Toimintojen suunnitteleminen, ohjaaminen, kehittäminen ja arviointi sekä näkyväksi tekeminen monimutkaistuvissa toimintaympäristöissä vaativat tiedon keräämistä ja analysointia. On havahduttu tietoon perustuvien käytäntöjen sekä tietojohtamisen välttämättömyyteen. Vaikka järjestötyö nojautuu kansalaistoimintaan, silti toimintaympäristön kasvavat odotukset edellyttävät tiedontuotannolla tuettua kehittämistä myös järjestöiltä.

Yhteistyötarpeiden moniulotteisuus avasi todellisuuden, joka edellytti Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen työryhmätyöskentelyä syvempää ja systemaattisempaa satsaamista oppilaitosyhteistyön kehittämiseen. Hyviä kokemuksia oli saatu esimerkiksi Rovaniemen Seudun Mielenterveysseura ry:n

vapaaehtoistyönkeskus Rovaniemen Neuvokkaan yhteistoinnasta lukion opiskelijoiden vuosittaisesta vapaaehtoistyöhön osallistumisesta. Tarve hahmottui kuitenkin laajempaan järjestöjen ja oppilaitosten erilaisten yhteistoimintamuotojen jäsentämisenä ja kehittämisenä. Analyysi johti oppilaitosyhteistyöhankkeen rakentamiseen alueellisena pilottina Lapissa ja samalla valtakunnallista yhteistoiminnan mallia tuottavana.

TAVOITTEET JA SISÄLLÖT

Aluksi väljänä tavoitteena kirjattiin järjestötietouden ja -osaamisen saaminen osaksi sosiaali- ja terveysalan koulutuksesta valmistuvien opiskelijoiden, alan tulevien ammattilaisten koulutusta. Ajatuksena oli vaikuttaa opetussuunnitelmiin siten, että järjestötietouden sisältöjä saataisiin opetukseen mukaan. Lisäksi tavoiteltiin järjestöjä palvelevan tiedontuotannon edistämistä opinnäytetöiden avulla. Pidemmän tähtäimen kunnianhimoisena päämääränä nostettiin esille järjestöosaamisen ja -tutkimuksen vakiinnuttaminen yliopistoon sijoittuvan professuurin avulla.

Hanketta varten tavoitteet täsmennettiin määrittelemällä viisi yhteistyön keskeisintä sisältöaluetta (Oppilaitosyhteistyöryhmän muistio 25.5.2011). Ensimmäisenä toimintasisältönä oli järjestöosaamisen välittäminen oppilaitosten opetukseen. Toimintamuotona olisi järjestötoimijoiden tuleminen mukaan opetukseen esimerkiksi pitämällä luentoja järjestötyöstä, organisoimalla järjestötoimijoiden vierailuja oppilaitoksissa ja vastavuoroisesti opiskelijoiden tutustumiskäyntejä järjestöissä sekä järjestämällä yhteisiä teemapäiviä. Osana tätä toimintaa olisi myös kokemusasiantuntijoiden hyödyntäminen ihmisten elämäntilanteita koskevan tiedon ja palvelukokemuksen välittäjinä sekä järjestölähtöisen auttamisen kouluttajina oppilaitoksissa.

Toiseksi toiminnalliseksi sisältöalueeksi määriteltiin järjestöt yhteiskunnallisina toimijoina, mihin liittyi järjestötoiminnan ja järjestötyön tietouden vakiintuneempi saaminen oppilaitosten opetussuunnitelmiin. Ajatuksena oli opetukseen kuuluvien opintokokonaisuuksien ja niiden osien integroiminen järjestö-

jen kanssa tehtävään yhteistyöhön. Ajankohtaisena sisältöalueena nostettiin esiin esimerkiksi vapaaehtoistyön koulutusoppilaitoksissa.

Kolmanneksi toiminta-alueeksi paikannettiin järjestöt opimisympäristöinä, minkä tärkein sisältö opiskelijoille olisi järjestökokemuksen saaminen perehtymällä järjestötyöhön esimerkiksi projektiopinnoissa tai opiskeluun kuuluvilla ohjatuilla käytännön työelämäjaksoilla. Yliopiston sosiaalityön koulutuksessa näitä usein harjoitteluksi nimitettyjä jaksoja kutsutaankin sananmukaisesti käytännönopetuksiksi.

Neljäntenä ulottuvuutena yhteistyöhön katsottiin tärkeäksi liittää järjestöjen toimintaan kiinnittyvä tutkimus ja tiedontuotanto. Eri oppilaitosten opiskelijoiden opinnäytetöitä ja yliopiston opiskelijoiden pro gradu -tutkielmia hyödynnettäisiin järjestöjen tutkimustarpeisiin vastaamisessa. Tutkimustoiminta voisi olla mittakaavaltaan pienten selvitysten tekemistä tai myös laajempia tutkimuskokonaisuuksia, joiden toteutus voitaisiin suunnitella ennakoon esimerkiksi järjestöjen kehittämishankkeiden ideointivaiheessa. Laajuudeltaan erilainen tutkiva toiminta olisi mahdollista toteuttaa opiskelijoiden seminaaritehtävien tai lopputöiden aihevalintojen ja ohjauksen kautta. Se edellyttää järjestöjen tiedontarpeiden tunnistamista ja välittämistä oppilaitoksille. Järjestöt voisivat tiedottaa omaa toimintaansa palvelevista tutkimusteemoista oppilaitosten opinnäyteaiheiden pankin kautta. Lisäksi tiedontuotantoa tarvitaan myös perusopinnoita syvemmälle menevinä yhteisinä tutkimushankkeina sekä lisensiaatintutkimusten ja väitöskirjojen hyödyntämisenä, jotta tutkimustieto voisi tukea syvemmin järjestölähtöistä kehittämistyötä.

Oppilaitosyhteistyön viidenneksi tehtäväksi asetettiin tutkimustiedon tuottamiseen kiinteästi liittyen järjestöjen toiminnan kehittäminen yhteisenä innovaatiotoimintana. Lähtökohtaisesti järjestöjen toiminnan kehittäminen on uusien toimintamuotojen innovointia. Tähän liittyvät kehittämistarpeet tulisi tunnistaa järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyöalueena sekä liittää kehittämiseen sitä tukeva tutkimuksellinen tiedontuotanto. Opiskelijat voisivat olla mukana kehittämistyössä osana opintojaan.

Hankkeen suunnittelussa toimijoiden sitoutuminen yhteiseen työskentelyyn turvattiin mukaan halukkaiden järjestöjen ja oppilaitosten allekirjoittamin yhteistyösopimuksin. Yhteistyön hallinnolliseksi tavoitteeksi asetettiin näiden hanketta koskevien sopimusten vakiinnuttaminen siten, että järjestöjen ja oppilaitosten välille solmittaisiin pysyvä alueellinen oppilaitosyhteistyön raamisopimus, joka olisi avoin uusille sopijatahoille tulla allekirjoituksin mukaan myös myöhemmin. Mallina oli jo olemassa Rovalan Setlementin yhteistyösopimus alueen ammattikorkeakoulun ja yliopiston kanssa.

RAJAUKSET JA ORGANISOITUMINEN

Oppilaitosyhteistyö oli rajattava tulosten mahdollistamiseksi. Pilottina toimiva hanke päätettiin suunnata sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten koulutukseen, koska valmistuvien alan työntekijöiden omaksuma järjestötietous tuottaa tulevaisuudessa parhaat synergiaedut. Rajausta täsmennettiin painottamalla sosiaalialan koulutusta siten, että mukaan tulivat alan kaikki koulutusasteet eli toisen asteen lähihoitajakoulutus, ammattikorkeakoulun sosionomikoulutus ja yliopiston sosiaalityön koulutus. Terveystieteiden koulutus tuli mukaan sosiaali- ja terveysalan yhteisen lähihoitajakoulutuksen sekä hoitoalan koulutuksen kautta. Terveystieteiden koulutusta vahvisti osaltaan keskussairaalan yhteyteen perustettu järjestötietopiste (Tietovakka) toiminnan käynnistäminen. Tavoitteena oli opiskelijoiden hyödyntäminen pisteen toiminnassa.

Laajuuden sijasta tavoiteltiin fokuksittua yhteiskehittämisen pilotointia. Mukaan kutsuttiin toiselta asteelta (lähihoitajakoulutus) koulutuskuntayhtymät Kemi-Tornionlaakson (Lappia) ja muun Lapin maakunnan alueelta (Rovaniemen koulutuskuntayhtymä ja Itä-Lapin ammattiopisto – myöhemmin muodostivat Lapin ammattiopiston) sekä Saamelaisalueen koulutuskeskus. Ammattikorkeakouluina (sosionomikoulutus ja hoitoalan koulutus) mukana olivat Kemi-Tornion sekä Rovaniemen ammattikorkeakoulut, joista prosessin aikana rakentui yksi hallinnollinen yksikkö Lapin ammattikorkeakoulu. Yliopistokoulutusta edusti Lapin yliopiston sosiaalityöntekijäkoulutus.

Hankkeen toiminta-ajaksi määriteltiin viisi vuotta, jonka aikana pisimmän opintoajan eli yliopistokoulutuksen yksi opiskelijasukupolvi ehtii käydä opintonsa loppuun opetussuunnitelman mukaisten eri kurssien, harjoittelujen, seminaaritehtävien sekä lopputyön osalta. Lisäksi nähtiin, että opetussuunnitelmiin vaikuttaminen useissa eri oppilaitoksissa ja koko maakunnan alueella tapahtuva kehittäminen vaativat pitkiä prosesseja. Näiden pohjalta myös toiminnan vaikuttavuuden arviointi on mahdollista vasta pitempien aikasykliä myöten.

Raha-automaattiyhdistys rahoittajana tiivistä hankkeen rajuista. Se sulki viidennen toiminnan sisältöalueen eli oppilaitosten ja järjestöjen yhteisen kehittämisen ja tutkimustyön hankkeen ulkopuolelle. Tutkimustietoon perustuva järjestötyön kehittäminen ei ollut tuolloin vielä kypsä toiminta-alue edistettäväksi. Samalla hankkeen toiminta-aika rajattiin viiden vuoden sijasta neljäksi vuodeksi. Käytännössä se merkitsee, että yliopistokoulutuksen sykliä ei ehditä käydä hankkeessa kokonaisuudessaan läpi.

Hanke organisoitiin jatkamalla oppilaitosyhteistyöryhmän toimintaa ja muuttamalla se kehittämistyötä edistäväksi tukituumiksi. Siinä toimii paikallisten järjestöjen (Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lapin piiri, Neuvokas, Rovalan Setlementti) sekä oppilaitosten (Lapin ammattiopisto, Lapin ammattikorkeakoulu ja Lapin yliopisto) edustajia, joiden kautta on yhteys myös hankeorganisaationa toimivan Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen hallitukseen. Tämän toimintaa ohjaavan idea- ja perustajaryhmän ohella hanketta on tukenut yhteinen järjestöjen yhteistyön koordinaatio edistävää ohjausryhmä sekä hankkeen aikana perustettu järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyöverkosto. Toiminta on mahdollistunut kahden palkatun työntekijän työpanoksella. Työntekijäresursseja on tarvittu sekä oppilaitosyhteistyötä kehittävän toimintamallin pilotoimiseen että koko Lapin sosiaali- ja terveysalan koulutusorganisaatioiden ja järjestöjen yhteistyön hallintaan. Vaikka oppilaitoksista on pyydetty järjestöyhteistyöhön yhdyshenkilöt, monien organisaatioiden yhteinen verkosto on monisyinen ja paneutumista vaativa toimintakenttä.

OPPILAITOSYHTEISTYÖ TULEVAISUUDEN ELINEHTONA

Järjestöjen elinehto on saada toimintaansa tunnetuksi nuorille ja sen pohjalta nuoria mukaan sekä yhdistystoimintaan että vapaaehtoistyöhön. Kysymys on osaltaan järjestötoiminnan mahdollisuuksista uudistua uusien toimijaryhmien avulla. Yhteistyö oppilaitosten kanssa on tässä keskeinen toiminnan väline, sillä nuoret voidaan tavoittaa kattavasti koulutusorganisaatioiden kautta. Yhteistyö oppilaitosten kanssa tulisi olla luonteva ja pysyvä järjestöjen toiminnan osa-alue. Se edellyttää kuitenkin selkeää koordinaointia monitoimijaisen ja monia intressejä sisältävän yhteistyökentän hallitsemiseksi. Tarvitaan alueelliset toimijat, jotka kokoavat ja jäsentävät sekä järjestöjen että oppilaitosten tarpeita ja yhteistyön mahdollisuuksia.

Oppilaitoksia on koulutustasojen kokonaisuudessa lukematon määrä peruskouluista ammatillisiin oppilaitoksiin ja korkeakouluihin monine opintosuuntineen. Eri koulutustasoilla ja opintoaloilla yhteistyön tarpeet ja mahdollisuudet eriytyvät. Yhtäältä kysymys on yleissivistävän järjestötietouden tarpeesta ja toisaalta pitkälle menevistä ammatillisista osaamissisällöistä. Tuotoksena voi olla yleisen kansalaistiedon välittyminen tai syvemmin oman toimijuuden kasvaminen järjestötoimintaan liittymisenä tai myös järjestötyö tulevana mahdollisena työhön sijoittumisen alueena. Erilaiset lähtökohdat määrittävät vahvasti yhteistyön suuntia ja sisältöjä, ja keskeinen merkitys painopisteiden asettamisessa oppilaitoksen tai opintosuunnan lisäksi on oppilaiden ja opiskelijoiden iällä. Oppilaitosyhteistyön muodot ja toiminnot sisältävät siten suuren variaation, mikä tekee yhteisestä työstä monipuolista mutta samalla vaativaa. Olennaista on, että järjestötietous kuuluu kaikkeen kansalaisosaamiseen, kuten opetus- ja kulttuuriministeriö on painottanut.

Hedelmällisen yhteistyön yksi keskeinen edellytys on, että osapuolet kokevat saavansa toiminnasta hyötyä omille tavoitteilleen. Molemminpuolisesti koettu ”molemmat voittavat” -asetelma luo hyvän maaperän edistää keskinäistä yhteistyötä. Näiden hyötyjen sekä lyhyen että pitkän aikavälin painoarvo ja on tarpeen jäsentää yhteisesti ja kirjata myös näkyviin. Oppilaitosyhteistyöhankkeessa etujen määrittely liittyi esimerkiksi siihen, että oppilaitokset saivat asiantuntijatietaoa järjestöiltä opetukseen ja järjestöt vastaavasti omaa toimintaansa tunnetuksi opiskelijoiden keskuudessa. Käytännön opetuksen osalta oppilaitokset saivat järjestöistä uusia työelämän harjoittelupaikkoja ja järjestöt opiskelijoilta työapua muuten ehkä tekijöiden puuttuessa tekemättä jääviin tehtäviin.

Samoin oppilaitokset hyötyivät järjestöistä tulevilla uusilla oppinayhteistyötehtävillä ja niiden paremmalla kiinnittymisellä käytännön työelämän näkökulmiin, ja järjestöt saivat kerättyä ja analysoitua opiskelijoiden avulla heidän toiminnalleen tärkeää tietoa. Opiskelijoiden tekemä pienimuotoinen tai yliopiston pro gradujen osalta myös syvällisempi tiedontuotanto on merkittävä potentiaali järjestöille, joiden omat mahdollisuudet tutkivaan työhön ovat usein rajallisia. Parhaimmillaan tiedontuotanto tukee järjestöjä myös muuttuvan toimintaympäristön edellyttämässä muutoksen hallinnassa.

Lähteet:

Koulutus ja tutkimus vuosina 2011 – 2016 (2011). Kehittämissuunnitelma. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Helsinki. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/okm01.pdf?lang=fi> Luettu 5.6.2016.

Oppilaitosyhteistyöryhmän muistio 25.5.2011. Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys. Julkaisematon.

Oppilaitosten ja järjestöjen välisen yhteistyön mallien ja muotojen kehittämistä

Marika Ahola, projektityöntekijä, Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry
Tuula Myllykangas, projektkoordinaattori, Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry

Lapissa toimivien sosiaali- ja terveysalan järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyön kehittäminen ja yhteistyörakenteen luominen mahdollistui Raha-automaattiyhdistyksen 484 000 euron hankerahoituksella vuosille 2013–2016. Tavoitteenamme pysyvä yhteistyörakenne aloitimme työmme hankkeessa.

Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen hankkeen kautta meille avautui ovi Lapin sosiaali- ja terveysalan järjestö- ja oppilaitoskentälle. Vuosien aikana olemme kohdanneet ison joukon järjestöjä (n. 80 kpl), oppilaitosten henkilökuntaa (n. 60 hlöä), sosiaali- ja terveysalan opiskelijoita (n. 2000 hlöä) ja kokemuksellisia asiantuntijoita (n. 50 hlöä). He kaikki ovat osaltaan vieneet eteenpäin kehittämistyötä. Kiitos heille kaikille!

Sosiaali- ja terveysalan järjestökenttä.
Lähde: SOSTE, Suomen sosiaali ja terveys ry

10 000
järjestöä

1,3 miljoonaa
jäsentä

500 000
vapaaehtoista

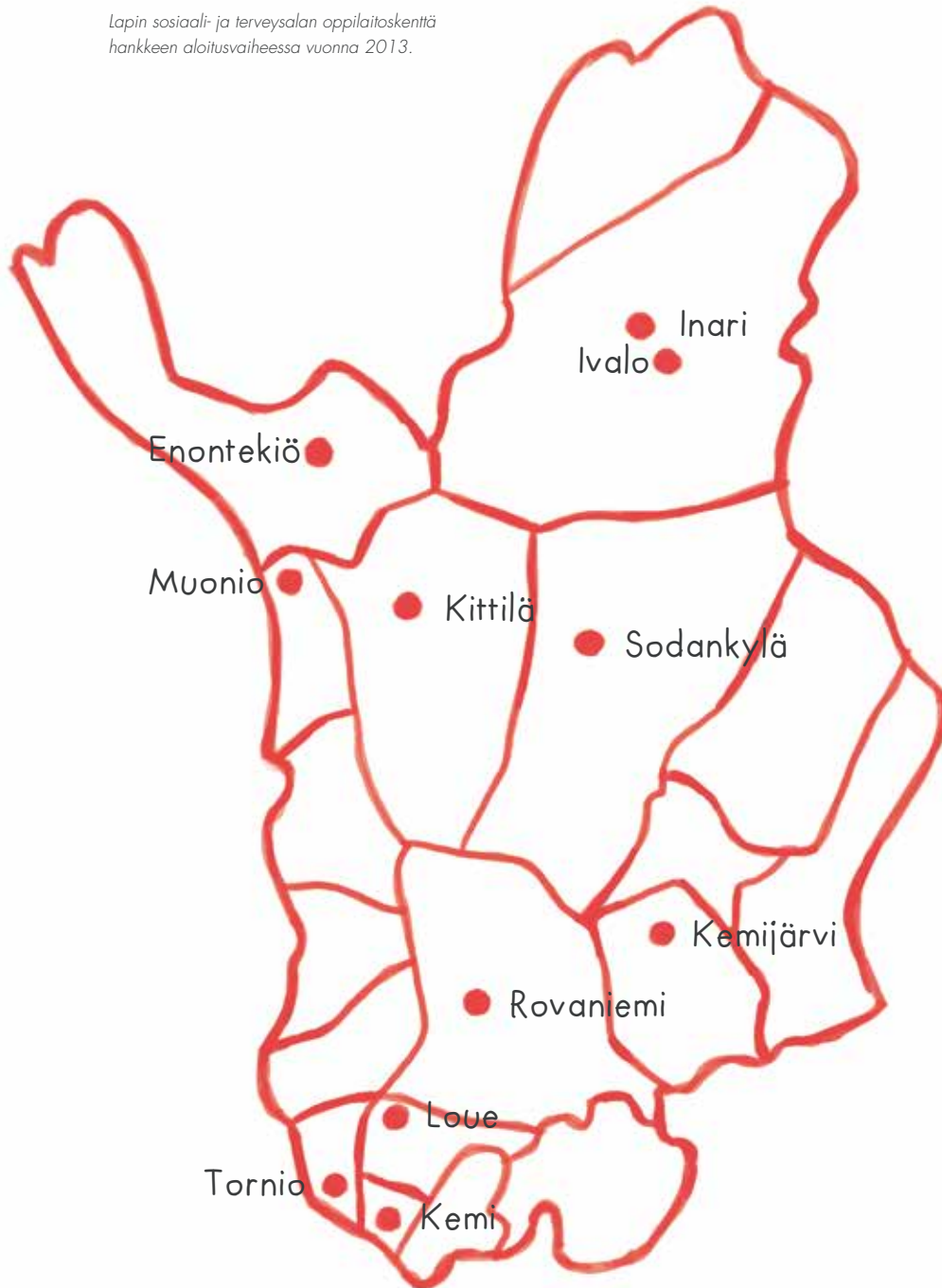
260 000
vertaistukijaa

50 000
ammattilaista

30 000
työllistettyä

Lapin sosiaali- ja terveysalan oppilaitoskenttä
hankkeen aloitusvaiheessa vuonna 2013.

Saamelaisalueen koulutuskeskus

Inari
Ivalo
Enontekiö

Lapin ammattiopisto

Rovaniemi
Kittilä
Sodankylä

Itä-Lapin ammattiopisto

Kemijärvi

Lapin yliopisto

Rovaniemi

Ammattiopisto Lappia

Kemi
Loue
Muonio
Tornio

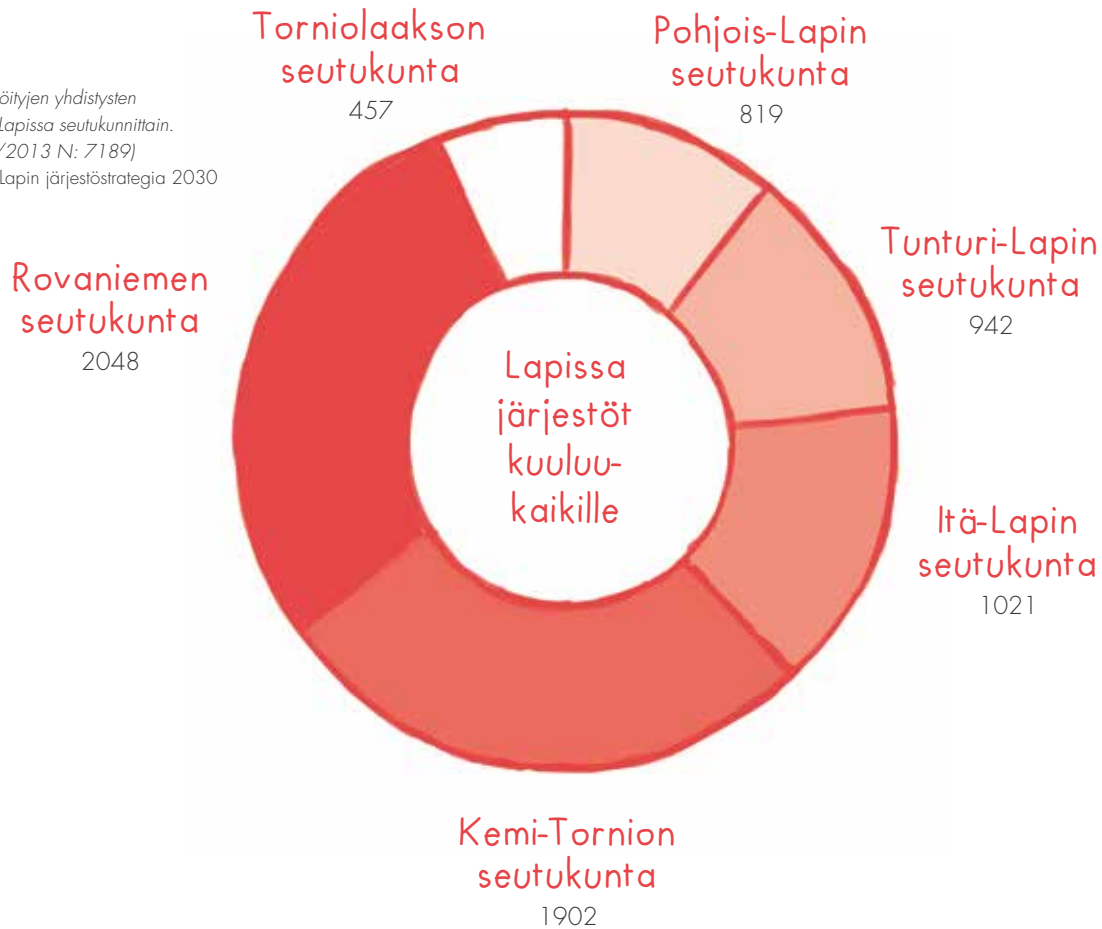
Rovaniemen ammattikorkeakoulu

Rovaniemi

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu

Kemi
Tornio

Rekisteröityjen yhdistysten määrä Lapissa seutukunnittain. (Prh 12/2013 N: 7189)
Lähde: Lapin järjestöstrategia 2030

Sosiaali- ja terveysalan järjestökentän ja koulutusalojen toimijoihin tutustuminen ja heidän yhteistyötarpeidensa ja -odotuksensa selvittäminen sekä opetussuunnitelmien sisältöihin perehtyminen olivat ensimmäisen toimintavuoden ensisijaiset painopisteet. Vuoden aikana avautui näkymä pirstaleisesta ja yksittäisiin henkilöihin kiinnittyvästä yhteistyömosaikista. Suurin tarve oli saada pirstaleet kiinnitettyä yhteen kestävämmän yhteistyörakenteen luomiseksi sekä uudenlaisten toteuttamisen tapojen käyttöönottamiseksi. Hankkeen toimintavuosien aikana tämä näkemys on saanut vahvistusta uusien tapaamisten ja kohtaamisten kautta.

Opetussuunnitelmiin tutustuessamme huomasimme, että niin järjestö- ja vapaaehtoistoiminta kuin kokemusasiantuntijuuskaan eivät näy niissä. Esiin nousi kysymys, miten opiskelijat tulevana sosiaali- ja terveysalan ammattilaisina tunnistavat

järjestöjen asiantuntijuuden ja niiden tarjoamat toimintamahdollisuudet tai osaavat hakea oppimiskokemuksia järjestökentältä, kun järjestöistä ei ole mainintaa virallisissa opetuksen järjestämistä koskevissa asiakirjoissa.

Jo hankkeen ensimmäisenä syksynä toteutimme pilotin Lapin yliopiston sosiaalityön oppiaineen ja järjestötoimijoiden kanssa uusille sosiaalityön opiskelijoille. Pilotissa opiskelijat olivat vapaaehtoistoiminnassa ja tutustuivat sosiaalityön ilmiöihin kokemusasiantuntijoiden kertomana. Pilotti oli onnistunut, ja syksyllä 2016 opintojakso toteutettiin jo neljättä kertaa. Opetussuunnitelmassa opintojakso on nykyään nimellä Sosiaalityön käytäntö I.

Vuoden 2014 alkupuolella järjestimme Lapin ammattikorkeakoulun opiskelijoille järjestömessut tavoitteena esitellä moni-

naista järjestökenttää eri näkökulmista ja toimintaan mukaan tulemisen vaihtoehtoja. Messut tulivat jäädäkseen – syksyllä 2016 järjestimme ne jo viidettä kertaa.

Hankkeen aikana erilaisia pilotteja on tullut ja mennyt. Osa niistä on jäänyt elämään ja niitä on kehitetty edelleen, toiset ovat olleet kertaluontoisia kokeiluja nopeaan tiedon- tai yhteistyötarpeeseen vastaamisesta. Matkan varrella esiin nousseisiin yhteistoiminnan mahdollisuuksiin olemme tarttuneet aktiivisesti. Hyvistä käytännöistä ja lupaavista kokeiluista saat lukea tarkemmin julkaisun seuraavissa luvuissa.

Ripauksen haasteellisuutta hankkeen toteuttamiseen ovat tuoneet toimintaympäristön erilaiset, monen tasoiset alueelliset ja valtakunnalliset uudistukset ja muutosprosessit. Kahden Lapissa toimineen ammattikorkeakoulun yhdistyminen Lapin ammattikorkeakouluksi, ammatillisen toisen asteen koulutuspaikkojen vähentäminen ja uudelleen suuntaaminen, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen uudistamisprosessi sekä rahapeliyhtiöiden yhdistymisen valmistelut ovat kaikki osaltaan vaikuttaneet myös yhteistyön kehittämiseen. Toimintaympäristön muutokset tuottavat muun muassa uusia osamistarpeita ja uusien kumppanuuksien tarpeita, joita kaikkia ei vielä edes tunnisteta. Mielestämme järjestöjen asiantuntemuksen ja toiminnan vahvempi mukaan tulo oppilaitoksiin ja opetukseen on siksikin ollut perusteltua.

Projektimatka on ollut opettavainen, antoisa ja uutta luova. Työn iloa ja innostusta ovat ylläpitäneet paitsi meidän oma vahva uskomme asian tärkeyteen, myös hankkeelle asetetut konkreettiset, saavutettavissa olevat tavoitteet sekä laajan järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyöverkoston ihmiset ja Lapin kokemukselliset asiantuntijat. Yhteistä voimaa ja energiaa on löytynyt yhteisen asian äärellä. Tukea olemme saaneet myös omalta yhdistykseltä, johdolta ja työkavereilta.

Olemme toteuttaneet hanketta suunnitelman mukaisesti, mutta matkan varrella on tapahtunut myös paljon ennakoimatonta. Sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toiminnassa heijastuvat yhteiskunnan ilmiöt ja tapahtumat sekä tieto niiden vaikutuksista ihmisten elämään ja erilaisiin tuen tarpeisiin eivät ole siirrettävissä sormia napsauttamalla alan opetussisältöihin. Muutosten keskellä on Oppilaitosyhteistyöhankkeessa avautunut useita vaikuttamisen paikkoja, vaikka samalla jo tapahtuneet ja vielä odotettavissa olevat muutokset ovat kehittämisen näkökulmasta saattaneet hidastaa yhteistä tekemistä.

Olipa kerran Oppilaitosyhteistyöhanke – sen pituinen se? Ei todellakaan. Yhteiskehittäminen jatkuu – järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyön ja koordinaation tarve ja hyödyt on tunnustettu. Koemme, että olemme ottaneet ison ja merkityksellisen harppauksen yhteiskehittämisen tiellä. Uusia yhteistyön avauksia on jo näkyvissä.

JÄRJESTÖYHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN LAPIN AMMATTIKORKEAKOULUN HYVINVOINTIALOILLA

Maria Kiistala, lehtori, Lapin ammattikorkeakoulu

Sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan koulutuksessa järjestö- ja vapaaehtoistyö on näyttäytynyt jossain määrin aina opetuksessa ja opetussuunnitelmissa. Onhan muun muassa terveydenhoitajakoulutuksen aloittanut Suomessa Mannerheimin Lastensuojeluliitto 1920-luvulla ennen kuin se siirtyi valtiolliseksi kymmenen vuotta myöhemmin.

Sosiaali- ja terveysalan järjestöjen ja Lapin ammattikorkeakoulun (Lapin AMK) yhteistyö on toiminut muun muassa harjoittelupaikkojen, kokemusasiantuntijaluentojen, järjestöluennoitsijoiden ja opinnäytetöiden toimeksiantojen osalta vuosia. Toiminta on kuitenkin ollut satunnaista ja usein henkilökohtaisiin kontakteihin ja intresseihin perustuvaa. Tällainen toiminta voi olla haavoittuvaa ja organisoimatonta.

Vuonna 2013 käynnistyneen Oppilaitosyhteistyöhankkeen (2013 - 2016) keskeisenä tavoitteena oli luoda lappilaisten sosiaali- ja terveysalan järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyörakenne. Lapin AMKin hyvinvointipalveluiden osaamisalan johtoryhmä nimesi noin kaksi vuotta sitten Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen pyynnöstä sekä Rovaniemen että Kemin kampukselta vastuuhenkilöt edistämään tätä yhteistyötä. Hankkeen myötä yhteistyö saikin potkua ja organisoidun toimintamallin.

JÄRJESTÖNÄKÖKULMAN JA KOKEMUSASiantuntijuuden VAHVISTAMINEN SOSIAALI- JA TERVEYSALAN OPINNOISSA

Terhi Savilahti, toiminnanjohtaja, Balanssi ry

Yhdistyksemme on ollut mukana paikkakunnallamme toteutuneessa Oppilaitosyhteistyöhankkeessa koko sen olemassaolon ajan. Kokemusasiantuntijamme ovat vierailleet oppilaitoksissa kuten ammattiopistossa, ammattikorkeakoululla ja yliopistossa hankkeen aikana useita kertoja. Hankkeen toimintamuotoja ovat olleet kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen opetuksessa ja harjoittelupaikkojen tarjoaminen järjestössämme. On myös oltu mukana erilaisissa järjestötahtumissa, joita hanke on koordinoinut. Hankkeen avulla on tarjottu järjestötietoutta ja tietoutta vapaaehtoistoiminnasta opiskelijoille. Hanke on omalta osaltaan vaikuttanut järjestöjen yhteistyön kehittämiseen.

Paula Peltonen, kokemusasiantuntija, Balanssi ry

Olen ollut vasta pari kertaa mukana oppilaitosyhteistyössä kertomassa opiskelijoille kokemusasiantuntijan tarinaa ja samalla olen yleisemminkin kertonut heille Balanssi ry:n kokemusasiantuntijatoiminnasta. Ammattikorkeakouluissa ja yliopistossa opiskelijat ovat olleet lähihoitajaopiskelijoita kiinnostuneempia ja aktiivisempia ja esittäneet enemmän aiheeseen liittyviä kysymyksiä jälkeenpäin. Yhteistyö oppilaitosten yhdyshenkilöiden ja hankkeen työtekijöiden kanssa on sujunut hyvin ja heidän taholtaan olen saanut tukea ja ymmärtämystä. Oman yhdistykseni työntekijöiden – lähinnä toiminnanjohtajan ja järjestöohjaajan - apu ja ohjeet ennen esiintymistä opiskelijoille ja tilanteen purku jälkeenpäin, ovat olleet ensiarvoisen tärkeitä. Toivomme ja uskomme, että tulevaisuudessa kokemusasiantuntijoiden panos tulisi oppilaitosten opetusohjelmaan pysyväksi osaksi sitä ja siten myös tulevien ammattilaisten tueksi ja avuksi heidän työssään.

2

Herättelyjä ja heräämisiä

“Keskeisiä onnistumisia on se, että opiskelijat huomasivat että voi olla järjestöissäkin töissä. Yleinen tietous järjestöistä ja niiden toiminnasta lisääntyi, ja siitä kuinka paljon tuottavat palveluita sosiaali- ja terveystieteillä. Opiskelijat tekivät tutustumiskäyntejä järjestöihin ja se yhdessä kokemusasiantuntijoiden kuulemisen kanssa virittänyt parhaiten vapaaehtoistyöhön.”

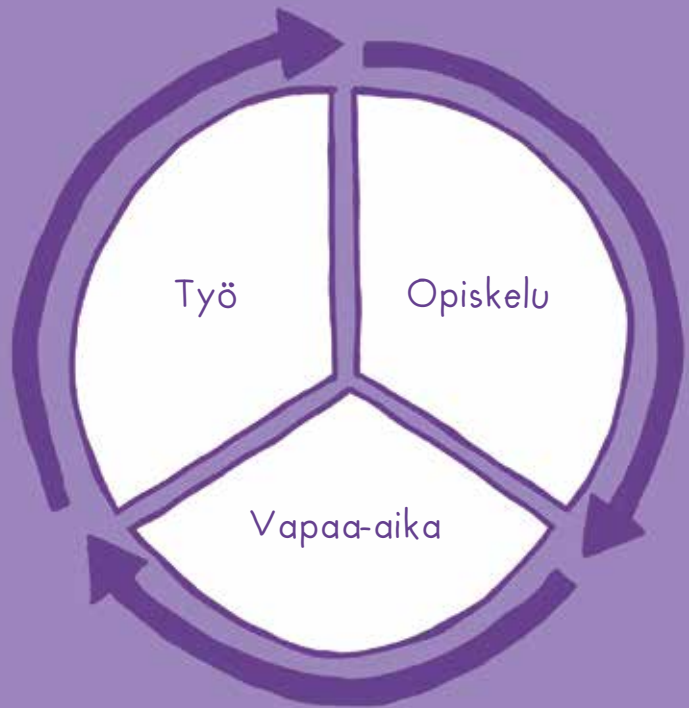
Opettajien haastattelut, kysymys: Yhteistyössä toteutettujen opintosisältöjen keskeiset onnistumiset (Arviointiselvitys 2015)

Järjestöjen moninaiset mahdollisuudet tutuiksi

Sosiaali- ja terveysalan järjestöt tarjoavat tekemisen, olemisen, osallisuuden ja yhteisöllisyyden mahdollisuuksia. Arjen ja elämän haasteita kokevat henkilöt voivat saada apua ja tukea vertaisilta sekä vapaaehtoisilta ja ammatillisilta toimijoilta. He, jotka haluavat antaa omaa aikaansa toisten tukemiseksi, voivat ryhtyä vapaaehtoisiksi. Saman tilanteen läpikäyneet voivat jakaa vertaisuutta ja vaikuttaa kokemustensa kautta vastaavien tilanteiden ratkaisemiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi. Järjestöt ovat olennainen sosiaali- ja terveysalan ammatillinen toimintaympäristö ollen myös osa palvelujärjestelmää.

Järjestöillä on paljon annettavaa moneen erilaiseen elämäntilanteeseen, mutta kuinka monelle meistä järjestöt jäävät oman elämänpäiiriin rajapinnalle tai kokonaan sen ulkopuolelle? Kuinka moni tuntee järjestöt ja niiden tarjoamat mahdollisuudet kaikessa laajuudessaan? Herättelyjä ja heräämisiä ajatus pitää sisällään nykytila-analyysiin pohjautuvan kehittämistarpeen lisätä järjestötietoutta sosiaali- ja terveysalan opinnoissa. Ajatuksen toteutumiseksi herättelyä ja heräämisiä toivotaan tapahtuvan kolmessa suunnassa: opiskelijoissa, oppilaitosten henkilökunnassa ja järjestöjen toimijoissa.

Sisällöllisten kysymysten lisäksi on haluttu tehdä näkyväksi järjestömaailmaan ankkuroitumisen erilaisia kanavia vapaa-ajan, opiskelun ja työn kautta. Vapaa-ajan näkökulmasta järjestöt tuottavat tekemisen, olemisen, kuulumisen ja osallisuuden areenoja, joita voi hyödyntää oman kiinnostuksen mukaisesti. Opintojen aikana järjestöt tarjoavat oppimis-, vaikuttamis- ja asiantuntijaympäristön oman osaamisen ja tietämyksen kartuttamiseen. Työelämästä katsottuna järjestöt ovat konkreettinen työllistymisen kenttä, mutta myös merkityk-

Kanavia järjestömaailmaan

sellinen yhteistyökumppani muualla työskenneltäessä. Eri kanavien ja roolien kautta järjestömaailmaan linkittyminen tuottaa ymmärrystä järjestöistä ja niiden toiminnasta. Henkilökohtaisten kohtaamisten ja kokemusten kautta karttuu kokemustietoa, jonka pohjalta voi tuoda järjestöjä tunnetuksi opiskelija- ja työkavereille sekä ammatillisessa ympäristössä kohdatuille asiakkaille. Tulevien ammattilaisten onkin hyvä opintojensa aikana kartuttaa järjestökokemusreppuaan elävemmän järjestökuvan muodostumiseksi. Sen, minkä tuntee, helpommin myös jakaa.

Usealle sosiaali- ja terveysalan opiskelijalle järjestöt ammatillisena toimintaympäristönä on tunnistamaton mahdollisuus. Yksittäiset opettajat ovat hyvin perillä järjestöjen merkittävyydestä, mutta yleisesti tarkasteltuna järjestöt jäävät vähemmälle huomiolle sosiaali- ja terveysalan opetuksen sisällöissä ja toteutuksessa. Oppilaitosyhteistyö ja opiskelijoiden perehdyttäminen järjestötoimintaan ei ole kaikkien järjestöjen työllistämisen vaikuttamistyössä, tai siihen ei ole löytynyt sopivia muotoja.

Jotta opiskelijat osaavat hyödyntää järjestöjä opintojensa aikana, tarvitaan kattavaa järjestötietoutta opintopolun alkutaipaleelle. Opintojen alussa saatu tietämys luo pohjan hyödyntää järjestöjen tarjoamia mahdollisuuksia läpi opintojen. Järjestötietous kertoo opiskelijoille järjestömaailmasta yksittäisen henkilön, mahdollisten avuntarvitsijoiden, kansalaisten, opiskelijoiden ja ammattilaisten näkökulmista.

Järjestöjen mukaan ottaminen opetukseen ja niiden hyödyntäminen oppimisympäristönä edellyttää heräämistä niin oppilaitoksissa kuin järjestöissä. Muuttuneessa toimintaympäristössä järjestöillä on paljon tarjottavana myös opetukseen. Herättelyä tarvitsee myös yhteistyön muotojen monipuolistaminen ja yhteistyömallien tarpeellisuus. Samaa herättelyä tarvitaan järjestöjen osalta. Järjestöjen tulee tarkastella oppimisympäristöään opiskelijoiden silmin: mitä tarjottavaa meillä on ja missä muodossa?

Tässä luvussa tuodaan esille keinoja, joilla opiskelijat voidaan tutustuttaa järjestömaailman moninaisuuteen sekä järjestöjen yhteiskunnalliseen rooliin ja merkitykseen ihmisten arkitodellisuudessa. Oppilaitosten ja järjestöjen erilaisten yhteistyömuotojen kautta järjestöt voivat olla konkreettisesti mukana opetuksessa oppilaitosten seinien sisällä ja opiskelijat voivat jalkautua järjestökentälle. Yhteistyömuodot on esitetty käytännönläheisesti, jolloin ne ovat helposti käyttöön otettavissa ja sovellettavissa omaan toimintaympäristöön.

Herättelyjä ja heräämisiä -luku muodostuu kolmesta kokonaisuudesta:

- 1) Järjestömessut mahdollisuuksien havainnolistajana**
- 2) Luentosalissa kuultua ja kentällä koettua**
- 3) Vapaaehtoisuuden monet kasvot**

“Sekä järjestömme että toimipisteemme tarjoama oppimisympäristö on tullut tunnetummaksi sekä oppilaitosten henkilöstön että opiskelijoiden keskuudessa. Hanke on virittänyt ja kirittänyt meitä hiomaan oppimisympäristömme käytäntöjä ja niistä viestimistä. Hanke on tiedonvälittäjänä monella tasolla erityisesti Lapin ammattiopiston, Lapin ammatikorkeakoulun ja Lapin yliopiston hyvinvointi-, sosiaali- ja terveysalojen suuntaan.”

Järjestökysely, kysymys: Hankkeen vaikutukset järjestön toimintaan
(Arviointiselvitys 2015)

Järjestömessut mahdollisuuksien havainnollistajana

JÄRJESTÖJÄ ON MONEEN TARKOITUKSEEN

Joukko järjestöjen edustajia valtasi Lapin ammattikorkeakoulun aulatilat ja auditorion vuoden 2015 helmikuussa. Järjestötoimijat olivat innoissaan saadessaan äänensä kuuluviin. Tilassa oli markkinatunnelma, mutta omistajuutta vaihtava tuote poikkesi olennaisesti perinteisistä markkinoista. Järjestöillä oli tietoa, kokemusta ja kokeiluja jaettavaksi opiskelijoille ja oppilaitoksen henkilökunnalle. Ja ihan ilmaiseksi. Messut ja tapahtumat ovat järjestöille luontainen tapa tuoda esille toimintaansa eri kohderyhmille.

“Järjestömessut oppilaitoksissa ja Lapin keskussairaалassa on tuonut hyvän mahdollisuuden esitellä oman järjestöme toimintaa sekä opiskelijoille että kansalaisille.”

Järjestökysely, kysymys: Hankkeen vaikutukset järjestön toimintaan (Arviointiselvitys 2015)

“Esittelyt oppilaitoksissa olleet hyviä; tavoitettu välillisesti myös asiakaskuntaa (esim. oppilaiden isovanhemmilla omaishoitotilanne).”

Järjestökysely, kysymys: Hankkeen vaikutukset järjestön toimintaan (Arviointiselvitys 2015)

JÄRJESTÖMESSUT LAPIN AMMATTIKORKEAKOULULLA 25.2.2016

Järjestömessut oppilaitoksissa ovat keino tuoda konkreettisesti näkyväksi järjestökentän moninaisuus. Vierekkäin sijoitetut esittelypöydät esitteineen, havaintomateriaaleineen, testeineen ja tuotenäytteineen ovat paikalla kertomassa opiskelijoille järjestöjen toiminnasta jäsenistöilleen ja kohderyhmälleen, järjestöjen oman alan asiantuntijuudesta ja opiskelijoiden mukaan tulemisen vaihtoehtoista. Järjestöt ottavat kaiken irti järjestömessujen antamasta mahdollisuudesta vaikuttaa monista näkökulmista.

Järjestöt tutuksi -teemalla rakennettujen messujen tavoitteena on lisätä opiskelijoiden yleistä järjestötietoutta. Mahdollisimman monen järjestön läsnäolo tuo opiskelijoiden saataville laajan valikoiman järjestötoimintaa. Opiskelijapalautteiden mukaan messujen tärkein anti on järjestökentän moninaisuuden hahmottaminen *“Esittely järjestötoiminnasta on hyvä asia, sillä ilman tätä en tietäisi mitä eri järjestöjä on Lapin alueella.”* ja järjestötoiminnan merkityksen ymmärtäminen yhteiskunnan tasolta aina yksittäisen ihmisen arkeen asti: *“En ollut ajatellut kuinka merkityksellisiä yhdistykset ovatkaan, vaikka itekin niissä toimin. Hienoa että näin laajamittaisesti on yhdistyksiä tänään teillä esillä.”*

Yleisten messujen sijasta voi järjestää kohdennetumpia tapahtumia, joissa läsnä ovat esimerkiksi lapsiperheiden arkea tukevat järjestöt tai vammaisjärjestöt. Osa opiskelijoista toivoi enemmän omaa ammattialaa lähempänä olevia messutapahtumia, joista voisi saada rajatummin tietoa muun muassa tulevien asiakkaiden tarpeista ja tukemisen vaihtoehdoista. Rajatummissa tapahtumissa tavoitteena on asiantuntijatiedon jakaminen yleisemmän järjestötiedon sijasta.

Järjestöjen yleisesittelyistä muodostuvat järjestömessut vastaavat parhaiten opiskelijoiden tiedontarpeeseen erilaisista järjestöistä ja niiden toiminnoista. Laajemmin järjestöjen merkitystä voidaan havainnollistaa rakentamalla esittelymessujen rinnalle luentokokonaisuus, jonka tavoitteena on kertoa

Järjestömessut Lapin Ammattikorkeakoululla 25.2.2015.

JÄRJESTÖMESSUT 2016

9.00 - 9.20	Monien mahdollisuuksien sosiaali- ja terveysalan järjestöt Rovaniemen Neuvokas
9.20 - 9.40	Julkisen sektorin puheenvuoro Lapin sairaanhoitopiiri
9.40 - 10.00	Järjestö minun elämässäni Kokemuskouluttaja
10.00 - 10.20	Kokemuksia ja tuntemuksia vapaaehtoisena toimimisesta järjestössä Vapaaehtoinen
10.20 - 10.40	Fysioterapeuttiopiskelijoiden ja Reumayhdistyksen yhteistyö Rovaniemen Reumayhdistys ja fysioterapeuttiopiskelijat
10.50 - 11.00	Loppusanat, esittelyihin johdatus
11.00 - 12.00	Järjestöesittelyt

Järjestömessut Lapin Ammattikorkeakoululla 25.2.2016.

opiskelijoille järjestöistä muun muassa oppimisympäristönä, työllistäjänä, yhteistyökumppanina, vaikuttajana, vapaaehtoisuuden toimintakenttänä ja arjen tukijana.

Järjestömessujen luentokokonaisuudessa opiskelijat arvostavat erilaisia kokemukseen perustuvia puheenvuoroja, joissa omaan kokemukseensa perustuen henkilö kertoo omasta suhteestaan järjestöihin. Puheenvuoroissa voidaan tuoda esille ihmisten kokemuksia järjestöjen toiminnan vaikutuksista omaan elämään ja vapaaehtoisena toimimisesta. Kokemuspuheenvuorojen kautta nykyiset ammattilaiset voivat kertoa miten opintojen aikaiset kontaktit järjestökenttään ovat tukeneet työllistymisessä (opinnäytteestä tai harjoittelupaikasta työpaikkaan). Julkiset toimijat voivat puheenvuoroissaan havainnollistaa yhteistyökumppanuuttaan järjestöjen kanssa kuntalaisten ja asiakkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi.

”Sopivan pituisia puheenvuoroja.
Runsaasti uutta tietoa järjestöistä.
Puheet kannustivat vapaaehtoistyöhön.”

Opiskelijapalaute

”Näkyvyyden ja tunnettuuden
lisääminen edesauttavat järjes-
töimme elinvoimaisuutta. Uusien
toimijoiden mukaan saantia.”

Järjestökysely, kysymys: Hankkeen vaikutukset järjestön toimintaan
(Arviointiselvitys 2015)

Oppilaitosten ja järjestöjen välisen yhteistyön muotona messujen tärkeänä tavoitteena on jakaa tietoa järjestöistä oppimisympäristönä. Messut mahdollistavat järjestöjen opiskelijoille tarjoamien opinnäytetyöaiheiden ja projektitöiden markkinoinnin. Messuilla myös rekrytoidaan harjoitteluun ja käytännönopetusjaksoille tulevia opiskelijoita. Järjestöt tuovat mielellään esille myös kokemuskoulutuksen, jossa järjestöjen kokemukselliset asiantuntijat jakavat kokemustietoaan opiskelijoiden osaamisen lisäämiseksi.

Järjestöjen osallistumista oppilaitosyhteistyöhön motivoi mahdollisuus saada järjestötoimintaan kaivattuja uusia tekijöitä. Opiskelijoista toivotaan uusia toimijoita muun muassa vapaaehtoisina. Myös oppilaitosten näkökulmasta opiskelijoiden vapaaehtoisuuden vahvistuminen on toivottu yhteistyön lopputulos. Vapaaehtoisuuden innostuksen osalta messujen kaltaiset tapahtumat lisäävät opiskelijoiden tietoisuutta vapaaehtoisuudesta, mutta kiinnittymiseksi varsinaiseen toimintaan tarvitaan vahvempi kokemus varsinaisesta järjestötoiminnasta. Messut tarjoavat opiskelupaikkakunnalle muualta muuttaneille opiskelijoille oivan tilaisuuden löytää paikallinen järjestö, jossa jatkaa omalla kotipaikkakunnalla aloitettua vapaaehtoistoimintaa. Järjestöt antavat myös ympäristön, jossa tutustua uusiin ihmisiin ja luoda uusia verkostoja vieraalla paikkakunnalla.

”Järjestömessuilla järjestöillä on
ollut loistava mahdollisuus tehdä toi-
mintansa näkyväksi ja saada uusia
vapaaehtoisia toimintaansa.”

Järjestökysely, kysymys: Hankkeen vaikutukset
järjestön toimintaan (Arviointiselvitys 2015)

Järjestöjä kokoavat tapahtumat ovat tilaisuus verkostoitua järjestötoimijoiden kesken sekä jakaa kuulumia ja tietoa oman järjestön toiminnasta ja tulevista tapahtumista. Messut ovat järjestökentän ajankohtaisten asioiden päivittämisen paikka. Messuilla luodaan myös kontakteja järjestävän oppilaitoksen kanssa.

”Olen niin iloinen. Löysin täältä järjestön, jossa voi olla tukemassa avustajakoiran käytössä. En tien-
nyt, että sitä toimintaa on myös
täällä. Ei tarvitse välillä mennä
kotiin pitämään taitoja yllä.”

Opiskelijapalaute

JÄRJESTÖMESSUT OPINTOJEN SUORITTAMISEN KEINONA

Messut ja muut tapahtumat eivät ole vain tiedonjakamisen paikkoja, vaan ne voivat olla keino oppia järjestämään kyseisiä tapahtumia osana opintoja. Työelämälähtöisissä oppimistehtävissä ja projekteissa opiskelijat valmentautuvat työelämään ja saavat luotua ammattialansa kontakteja. Järjestömessujen tuottaminen oppimistehtävänä tuo järjestötoiminnan moninaisuuden lähemmäksi opiskelijoita. Järjestömessujen järjestämisessä opiskelijoiden vastuulla on tapahtuman sisällön suunnittelu ja aikataulutus, tilojen ja varusteiden varaaminen, yhteydenotot puheenvuorojen pitäjiin sekä tapahtuman monikanavainen markkinointi ja tiedottaminen.

Järjestöjen uudistumiskykyä ja luovuutta testataan, kun tavoitellaan nuorten kiinnostuksen heräämistä järjestö- ja vapaaehtoistoimintaan. Opiskelijoiden rekrytointi messujen järjestämiseen ja muihin järjestöjen toimintoihin tuo järjestöjen toimintaan eloa ja uusia, käyttökelpoisia ideoita. Opiskelijat ovat aktiivisia ja toimeen tarttuvia ja pystyvät työelämäprojekteissa soveltamaan uusinta teoreettista osaamistaan käytännön työelämän tarpeisiin. Opiskelijoiden kysymykset ja ideat herättävät järjestötoimijoita näkemään asioita uudesta näkökulmasta.

”Järjestömessut on ollut onnistunut tapahtuma, mutta ehkä järjestöjenkin pitäisi kehittää esilletuloaan ajatellen nuorten tapaa lähestyä asioita.”

Järjestökysely, kysymys: Hankkeen vaikutukset järjestön toimintaan (Arviointiselvitys 2015)

”Avasi sotea hyvin. Monipuolista näkökulmaa. Kokemuskouluttajat ja vapaaehtoinen todella hyviä.”

Opiskelijapalaute

Kuva: Jenni Juhola

OPISKELIJOIDEN INNOSTAMINEN JÄRJESTÖMAAILMAAN

Tarjolla tietoa järjestöjen toiminnasta, vapaaehtoistoiminnasta, oppinnäyteiteista ja työharjoittelumahdollisuuksista.

Maria Kiistala, lehtori, Lapin ammattikorkeakoulu

Oppilaitosyhteistyöllä on tarkoitus tukea järjestöjen toimintaedellytysten kehittymistä sekä lisätä opiskelijoiden järjestötietoutta. Samalla voidaan kiinnittää opiskelijat järjestö- ja vapaaehtoistoimintaan jo opintojen aikana esimerkiksi oppinnäytetöiden, projektitöiden ja harjoittelujen osalta. Koulutuksen aikana onkin syytä osallistaa opiskelijat monimuotoiseen oppimiseen ja huolehtia siitä, että järjestötietoutta on riittävästi. Osallistumisen pitää olla mahdollista ja siihen pitää kannustaa. Silloin se koetaan myös tärkeänä. Kun koulutuksen aikana kasvetaan auttamaan ja olemaan mukana, niin se usein johtaa pitkäkestoisempaan järjestö- ja vapaaehtoistyöhön sekä aktiivisuuteen. Järjestöt tarvitsevat uutta nuorta väkeä toimintaansa ja niissä työskentelee nyt ja tulevaisuudessa lukuisa määrä ammattikorkeakoulusta valmistuneita henkilöitä myös työsuhteissa. Hyvien kokemusten myötä järjestötyöstä tulee pysyvää ja siksi olisi tärkeää antaa opiskelijoille motivoiva ja innostava ensikokemus järjestötyöstä.

Lapin ammattikorkeakoulun ja järjestöjen vakiintuneena yhteistyön muotona ovat Järjestömessut, jotka on järjestetty hankkeen aikana kolme kertaa. Messuilla on ollut esillä noin 30 järjestöä, luentoja ja alustuksia eri aiheista. Puheenvuoroja ovat pitäneet julkinen sektori, järjestöt, vapaaehtoistyöntekijät, kokemusasiantuntijat ja opiskelijat. Kevään 2016 messujen järjestelyissä olivat aktiivisesti mukana fysioterapiaopiskelijat. Fysioterapiaopiskelijat ovat suorittaneet opintojaan pitkäkestoisesti useissa järjestöissä. Neljä heistä suoritti projektiointojen jakson organisoimalla nämä messut. Messujen pitopaikka on ollut Lapin AMKin Jokiväylän kampus. Myös Kemin kampuksella on järjestetty messut syksyisin.

JÄRJESTÖMESSUJEN JÄRJESTÄMINEN OPPIMISKOKEMUKSENA

Kuva: Jenni Juhola

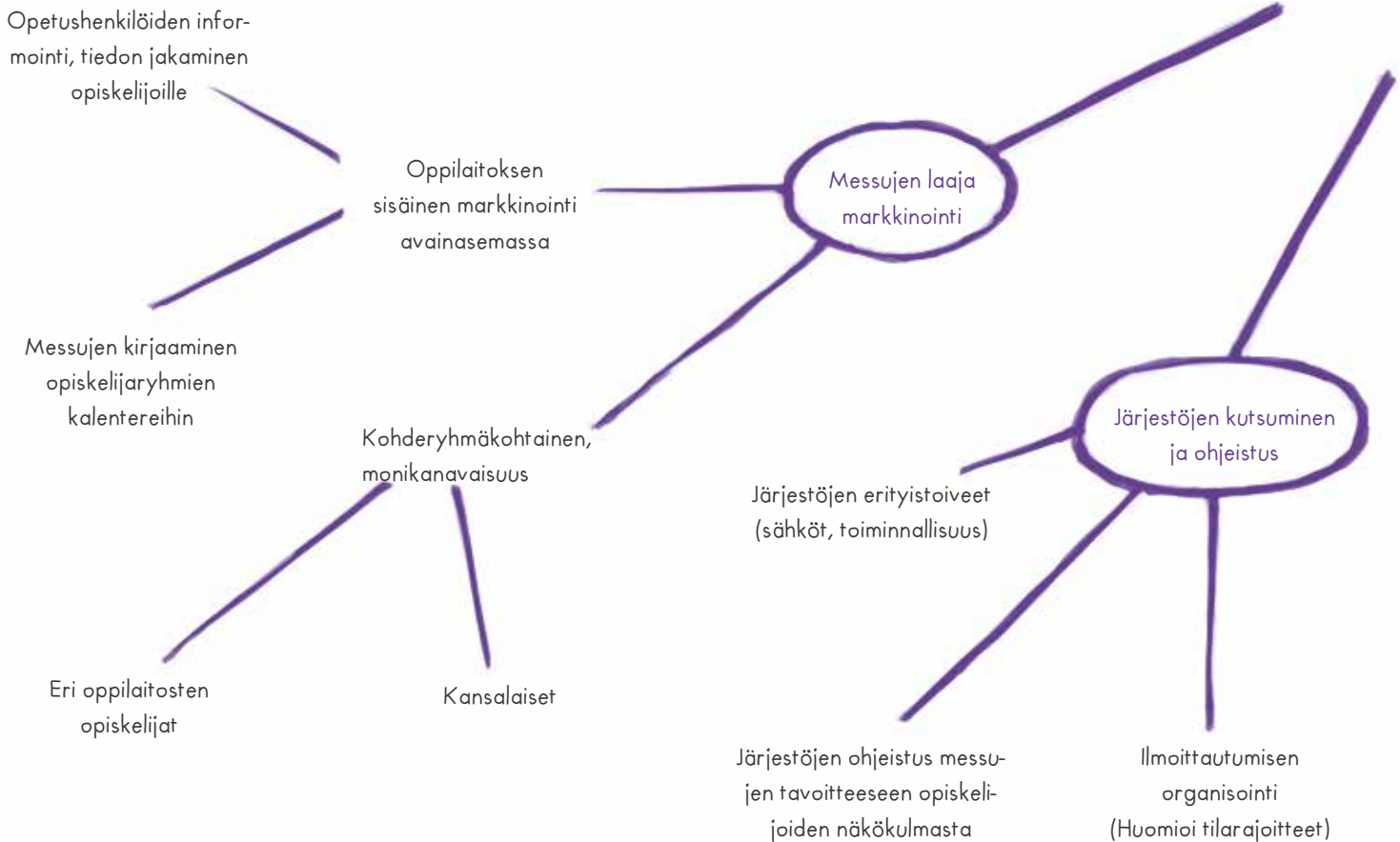
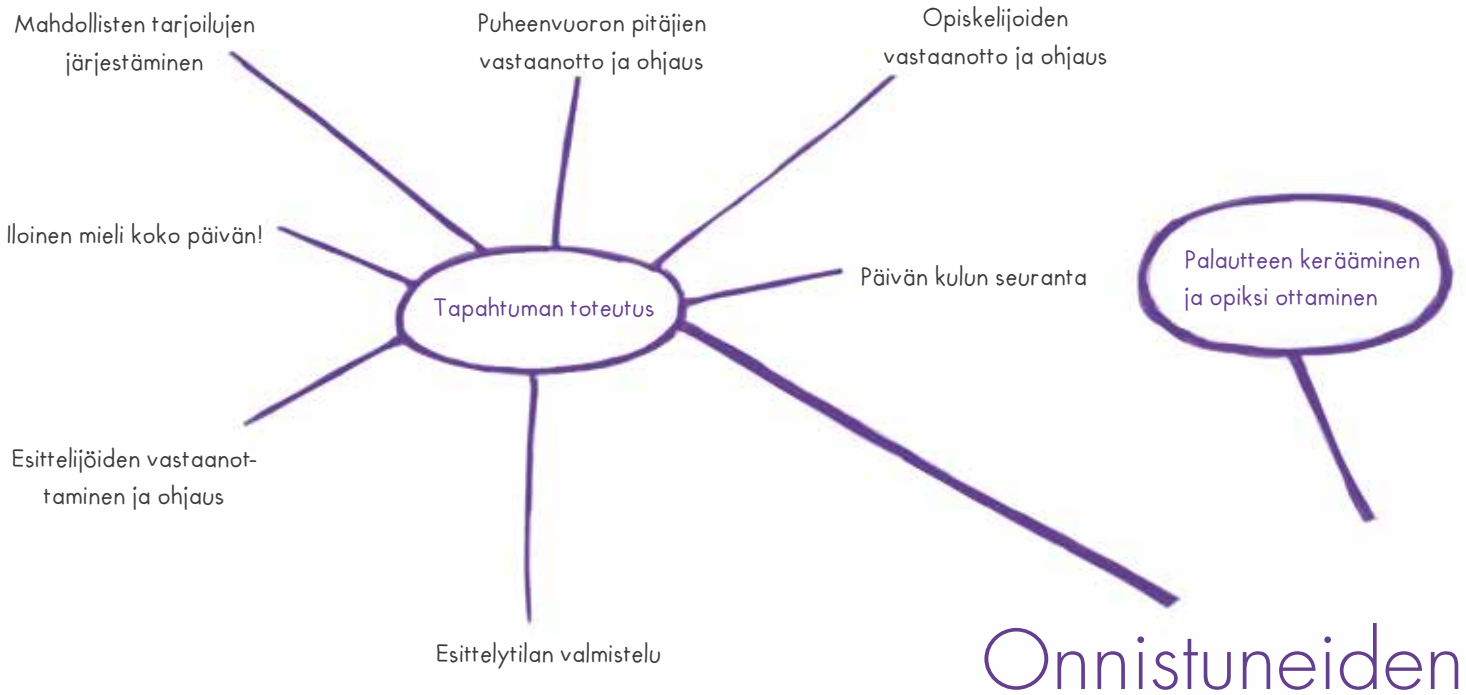
Lapin ammattikorkeakoulun fysioterapeuttiopiskelijat **Maiju, Sanni, Tommi** ja **Ville**

Olemme kolmannen vuoden fysioterapeuttiopiskelijoita Lapin ammattikorkeakoulusta ja saimme projektiopintoihin liittyen tehtäväksemme järjestää Järjestömessut yhdessä Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen kanssa. Projektin aikana tapasimme palaverien merkeissä useaan otteeseen Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen työntekijän sekä Lapin ammattikorkeakoulun opettajan. Projekti pyöräytettiin käyntiin 27.10.2015, jolloin pidimme aloituspalaverin.

Itse projektin suunnittelu ja toteutus kestivät noin 4 kuukautta kokonaisuudessaan ja näihin oli varattu riittävästi aikaa. Meidän opiskelijoiden tehtäviimme kuuluivat esimerkiksi puhujien ja järjestöjen kutsuminen tapahtumaan, mainosten tekeminen / jakaminen sekä järjestömessujen ohjelman / aikataulun laatiminen ja jakaminen. Lisäksi Järjestömessuja edeltävänä päivänä merkitsimme järjestöille heidän omat esittelypisteensä sekä valmistelimme Lapin ammattikorkeakoulun esittelypöydän, jossa myös itse olimme esittelemässä kouluamme.

Järjestömessujen järjestäminen oli mielestämme opettavainen projekti, jonka kautta oli myös mahdollisuus luoda suhteita tuleviin työpaikoihin. Kehittämisehdotuksena koululle toivoisimme enemmän resursseja järjestöpäiville; esimerkiksi opiskelijoita olisimme kaivanneet osallistumaan enemmän tapahtumaan. Itsessään messujen järjestäminen oli mieluista ja suosittelimmekin sitä innolla muille opiskelijoille mahdolliseksi projektitehtäväksi.

Mikä merkitys järjestömessuilla on esimerkiksi osana sosionomiopintoja

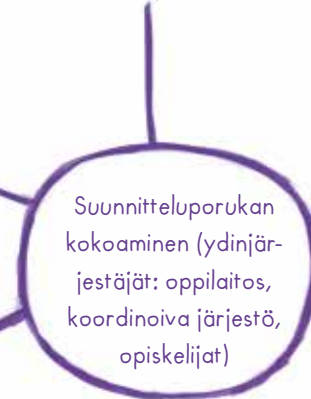
Mitä kyseisillä messuilla tavoitellaan (Messujen teemoitus)

Hyvässä ajoin liikkeellä: kevään tapahtuman osalta edellisenä syksynä ja toisin päin

Opiskelijoiden mukana olo vaatii pidemmän valmistautumisaajan

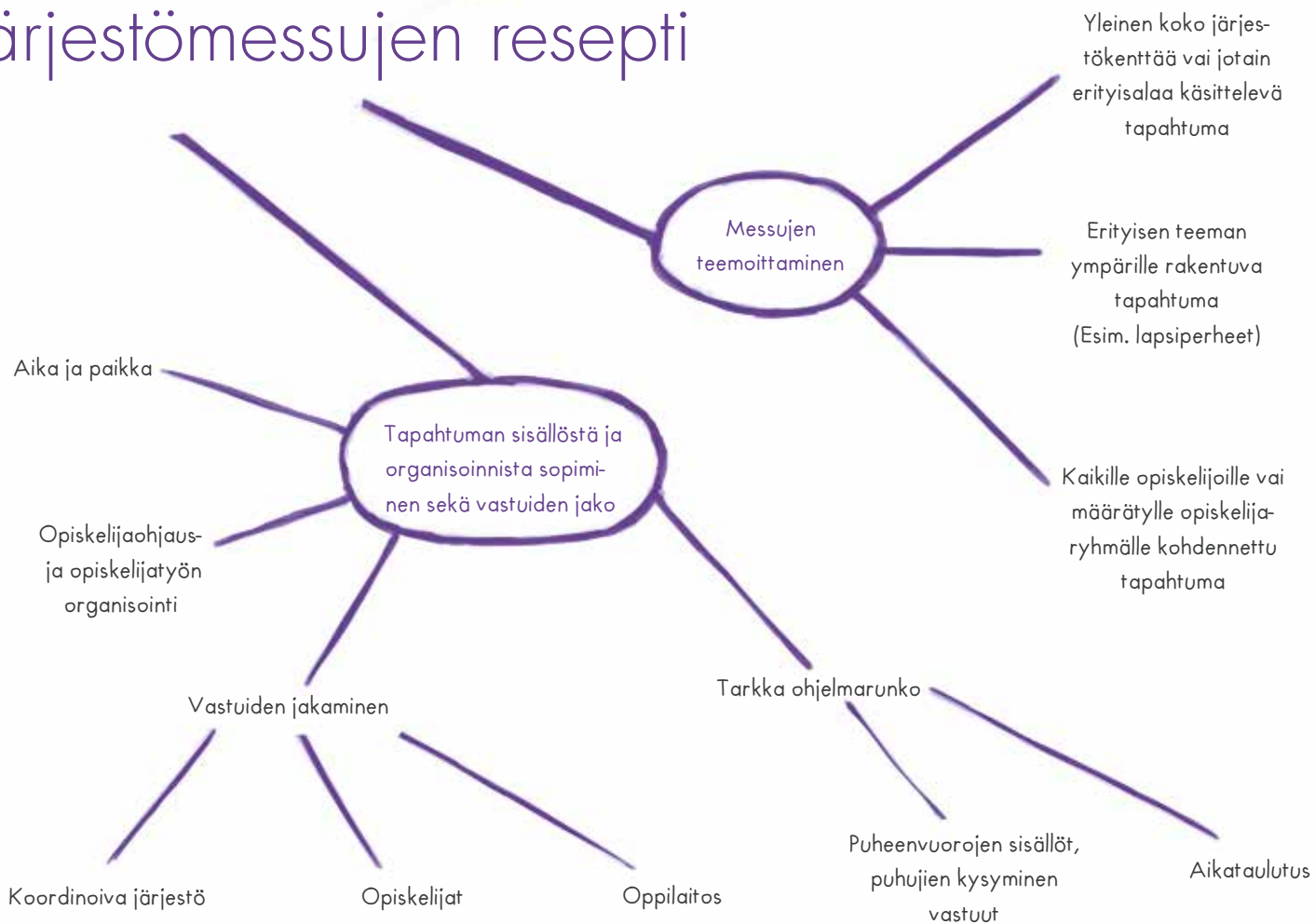

Koordinoiva järjestö huolehtii laajan järjestönäkökulman huomiointien, tarvittaessa kutsuu järjestöjä koolle yhteiseen suunnitteluun ja ideointiin

Kokemuksen mukaan järjestöt haluavat tulla valmiiksi järjestettyyn tilaisuuteen ja antavat mielellään ideoita jatkokehittämiseen

järjestömessujen resepti

Luentosalissa kuultua ja kentällä koettua

JÄRJESTÖTIEDON JA ASiantuntijuuden YHTENSOVITTAMINEN SOSIAALI- JA TERVEYSALAN OPETUKSEEN

Sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksilla on mielestämme keskeinen rooli järjestöjen toiminnan ja asiantuntijuuden tunnetuksi tekemisessä. Sosiaali- ja terveysjärjestöt ovat merkittäviä toimijoita julkisen palvelujärjestelmän rinnalla, ja niiden toimintamuotoja on lukuisia. Oppilaitoksissa toteutettavilla messumaisilla järjestötapahtumilla ja opiskelijoiden järjestövierailuilla perehdytetään tulevat ammattilaiset tulevaisuuden toimintakentän erilaisiin mahdollisuuksiin. Myös luennot voivat osaltaan toimia perehdyttämisen keinona, mutta niiden ensisijainen tavoite on tuoda esille järjestöissä oleva monipuolinen osaaminen ja asiantuntijuus.

Järjestöt ovat erilaisia: niiden tehtävät ja tavoitteet eroavat toisistaan riippuen järjestötyypeistä ja järjestöistä. Järjestöjen perustehtäviä ovat edunvalvonta ja vaikuttamistoiminta, vertais- ja vapaaehtoistoiminta, kokemus- ja erityistiedon sekä asiantuntijuuden välittäminen sekä palvelujen ja tuen tarjoaminen ja kehittäminen. Järjestöt antavat edustamilleen ihmisille äänen yhteiskunnassa pyrkiessään vaikuttamaan päätöksentekoon ja asenteisiin sekä tarjoavat jäsenilleen tietoa heidän oikeuksistaan ja palveluista. Järjestöt myös tarjoavat kansalaisille osallistumisen mahdollisuuksia sekä neuvontaa ja tukea erilaisissa elämän kriiseissä. Järjestöjen asiantuntemus ja auttamistyö perustuvat siihen, että ne toimivat lähellä ihmistä ja ihmisten arkea ja tunnistavat siten herkästi ihmisten avun ja tuen tarpeita. Järjestöjä pidetään erityisasiantuntijoina omaa jäsenistöään koskevissa asioissa sekä laajemminkin kansalaisten vaikuttamisen mahdollisuuksien tarjoajina.

Sosiaali- ja terveysalan opetuksessa järjestöjen roolia voidaan vahvistaa monella tavalla. Opetussuunnitelmien yhteiskehittäminen voi konkretisoida erilaisten järjestöosaamiseen ja järjestöjen asiantuntijuuteen perustuvien opintokokonaisuuksien rakentamisella tai esimerkiksi toteuttamalla yhdessä erilaisia teemapäiviä ja vaikuttamiskampanjoita. Järjestöjen toimintaan ja asiantuntijuuteen rakentuvat opintokokonaisuudet, luennot ja tapahtumat tekevät järjestöjen laajempaa merkitystä yhteiskunnassa tutummaksi. Luentojen kautta opiskelijat tunnustavat järjestöt jonkin erityisryhmän tai -asian asiantuntijana ja laajemmin kansalaisten hyvinvoinnin ja osallisuuden lisäämisen, vapaaehtoistoiminnan sekä osaltaan palvelutuotannon asiantuntijoina.

Oppilaitosten ja järjestökentän yhteistoimintamuodot tuovat sosiaali- ja terveysalan opiskelijat kansalais-, asiakas- ja potilaslähtöisen tiedon ja kokemusten äärelle. Samalla opiskelijat saavat tuntuman järjestötyön luonteesta ja järjestöistä mahdollisena tulevana työpaikkana.

Seuraavat kirjoitukset kuvaavat ammatillisen toisen asteen lähihoitajakoulutukseen sekä ammattikorkeakoulun hyvinvointipalveluiden osaamisalalle integroitua opintokokonaisuuksia, joissa havainnollistetaan järjestöjen asiantuntijuuden ulottuvuuksia ja yhteiskunnallista tehtävää. Mukana on myös kaksi esimerkkiä järjestötoimijoiden ja oppilaitosten toteuttamista tapahtumista, joissa korostuu järjestöjen toiminnan sisältö ja luonne, erityisasiantuntemus sekä järjestöjen keskinäinen yhteistyö. Järjestöjä toivotaan yhä useammin mukaan myös erilaisiin työelämä- ja rekrytointitapahtumiin, jolloin järjestökenttä työllistymisen näkökulmasta tulee tutuksi.

LUENNOT LAPIN AMMATTIOPISTO

Tiistai	Moninainen järjestökenttä: 8:15-10:00 Lapin ammattiopisto 10:00 - 11:00 Harrastuksesta työksi, Rovalan Nuoret ry - Tyttöjen talo
Keskiviikko	Järjestöt osana palvelujärjestelmää: 8:15 - 9:15 Rovalan Setlementti ry 9:30 - 10:30 Lapin Näkövammaiset ry
Torstai	Järjestöt ja vapaaehtoistyö: 8:15 - 10:30 Rovaniemen Neuvokas ja SPR Lapin piiri
Perjantai	Järjestöt vaikuttajina: 8:15 - 9:15 Kokemuksellinen vaikuttaminen Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry Kokemusasiantuntij, Balanssi ry 9:30 - 10:30 Edunvalvonta Omaishoitajat ja -läheiset -liitto ry

VIERAILUT JÄRJESTÖIHIN

12:00 - 13:00 Balanssi ry
13:30 - 14:30 Erityislasten Omaiset ELO ry
13:00 - 13:45 Mielenterveydenkeskusliitto, Turvanen
14:00 - 15:30 Rovaniemen Neuvokas
12:00 - 13:30 Jökkakallio, Rovalan Setlementti ry
14:00 - 15:00 Klubitalo Roihula

JÄRJESTÖT LÄHIHOITAJAKOULUTUKSESSA 2016

Lapin ammattiopiston Järjestöt lähihoitajakoulutuksessa
-opintokokonaisuuden sisältö.

JÄRJESTÖT MUKAAN SOSIAALI- JA TERVEYSALAN PERUSTUTKINTOON

Lapin ammattiopiston Järjestöt lähihoitajakoulutuksessa -opintokokonaisuus tekee monipuolista järjestökenttää tutuksi asiantuntijaluentoja ja järjestövierailujen kautta. Opintojakson tavoitteena on, että opiskelija tunnistaa järjestöjen tehtävät ja toiminnan osana palvelujärjestelmää, ottaa työssään huomioon järjestöjen tarjoamat palvelut ja niiden kohderyhmät sekä huomioi järjestöt myös työllistymisen näkökulmasta ja osallisuuden tukemisessa.

Opintojakso toteutetaan sekä syys- että kevätlukukaudella riippuen osallistuvien opiskelijoiden määrästä. Opintojakso sijoittuu lähihoitajaopintojen loppuun, jolloin valmistumisvaiheessa olevat opiskelijat jo pohtivat omaa työllistymistään. Järjestötietokokonaisuuden ajoittamista opintojen loppuvaiheeseen tulee vielä yhdessä arvioida: voisiko opintojakson sijoittaa opintojen alkuvaiheeseen, jotta opiskelijat hyötyisivät järjestötiedosta mahdollisimman hyvin koko opintojensa ajan.

“Lisää siitä miten järjestöt näkyvät sairaan- ja terveydenhoitajien työssä ja miten ohjata asiakkaita järjestöjen pariin. Asiantuntevia puhujia ja puhuttelevia videoklippejä.”

Opiskelijapalaute

”Sosiaaliset ja vuorovaikutus-
taidot, opiskelijat ovat muuttuneet
luontevammiksi yhteistyösuhteiden
rakentajiksi.”

Opettajien haastattelut, kysymys: Muutokset opiskelijoiden taitotasossa
aiempaan toimintatapaan verrattuna
(Arviointiselvitys 2015)

KOLMANNESSA SEKTORISSA TOIMIMINEN

Leena Kiviniemi, sosiaali- ja terveysalan opettaja, Saamelaisalueen koulutuskeskus

Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon vapaasti valittaviin tutkinnon osiin rakennettiin 10 osaamispisteen Kolmannessa sektorissa toimiminen -opintojakso, jossa perehdytään kolmannen sektorin toimijoihin ja toimintaperiaatteisiin, tehdään järjestövierailuja sekä osallistutaan kolmannen sektorin toimintaan järjestämällä toiminnallisia tapahtumia sekä työskentelemällä asiakkaiden kanssa ja yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Opintojaksoon sisältyvät myös etäyhteydellä toteutettavat kokemusasiantuntijaluennot. Saamelaiskulttuuri on integroitu osaamistavoitteisiin, toteutustapaan ja arviointikriteereihin. Opintojakso käynnistyy ensimmäistä kertaa loppuvuonna 2016 ja se on suunnattu samana syksyllä opintonsa aloittaneille lähihoitajaopiskelijoille.

JÄRJESTÖT LÄHIHOITAJAKOULUTUKSESSA

Tarja Tenhunen, lehtori, Lapin ammattiopisto

Oppilaitoksen ja järjestöjen yhteistyö on Oppilaitosyhteistyö-hankkeen puitteissa toteutunut Paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuvia tutkinnon osia -opintojakson (15 osaamispistettä) jalkauttamisena paikallistasolle. Järjestötoimijat ovat olleet hyvin mukana suunnittelemassa opintojaksoa. Järjestöt ovat tuottaneet opintomateriaalia sekä antaneet resurssia teoreettiseen järjestötietouteen kuten järjestöt työnantajina, järjestöt potilaiden edunvalvojina ja järjestöt vertaistukijoina. Yhteistyönä rakennettiin päivittyvä järjestötietopaketti. Järjestöt ovat myös aktiivisesti tukeneet osaamisen hankkimisessa tarjoamalla oppimisen ympäristöjään sekä työssäoppimiseen että tutustumiseen.

”Aika raskas päivä, koska ei ole kokemusta näistä järjestöistä aiemmin. Paljon asiaa, mutta eiköhän jotain jäänyt mieleen. Parempi olisi järjestää useammassa pomsissa nämä, niin jaksaisi paremmin kuunnella. :-D Tärkeää asiaa kyllä, ja laitto mieltämään voisiko sitä itsekin tehdä jotain. Enemmän käytännön esimerkkejä olisin kaivannut.”

Opiskelijapalaute

JÄRJESTÖKENTÄN ESITTELYISTÄ JÄRJESTÖJEN ASIANTUNTIJUUTEEN

Maria Kiistala, lehtori, Lapin ammattikorkeakoulu

Keväällä 2016 oli yhdelle hoitotyön ryhmälle myös järjestötyön ja -toiminnan luentopäivä, jossa alustuksia piti kuusi eri järjestön edustajaa. Opiskelijoiden mielestä päivä oli tärkeä ja mielenkiintoinen, joskin koko pitkä päivä tämän tyyppistä tiivistä uutta asiaa oli raskas. Idea saatiin Lapin ammattopiston toteuttamasta useamman päivän kestävästä järjestötyön- ja toiminnan opintokokonaisuudesta. Lisäksi usean ryhmän opiskelijat opettajineen osallistuivat Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen 29.2.2016 Jokiväylän kampuksella järjestämään ”Karkaako SOTE käsistä” -seminaariin.

Palautteiden perusteella järjestökenttä näyttäytyy opiskelijoille ja opettajalle tahona, jonka asiantuntijuutta voi hyödyntää terveydenhuollon asiakastilanteissa. Järjestöt voivat tarjota julkisen tai yksityisen sektorin palveluita täydentäviä mahdollisuuksia asiakkaille. Käytännönhyödyn saavuttamiseksi opiskelijat kaipasivat enemmän konkreettisia esimerkkejä järjestöjen tarjoamista mahdollisuuksista ja ohjeistusta järjestöjen kanssa tehtävään yhteistyöhön. Järjestöiltä halutaan erityisesti kokemusasiantuntijuuteen perustuvaa asiantuntijuutta.

Useammasta luennosta koostuva yhden päivän kokonaisuus voi toteuttamismuotona olla haasteellinen. Monelle opiskelijalle päivän anti oli uutta ja osin myös vierasta. Kaikki yhdellä kerralla periaatteen sijasta osiin pilkotun tiedon vastaanottaminen ja siten myös oppiminen on antoisampaa. Päivän painavuutta lisäsi esitysten muoto yksipuolisenä puheena ja diaesityksinä. Lähihoitajaopiskelijoiden opintokokonaisuuteen sisältyneet järjestötutustumiskäynnit toivat luentojen asiapitoisuutta tasapainottavaa vaihtelua ja toivottua käytännönläheisyyttä.

Nämä kokemukset tuottavat arvokasta tietoa opintokokonaisuuksien kehittämiseen sekä opiskelijoiden että järjestöjen näkökulmasta. Luennoissa pitää huomioida opiskelijoiden mahdollinen järjestökenttää koskeva tietovaje. Paljon uutta asiaa on vaikea sulattaa kerralla. Myös esitystapoja tulee kehittää enemmän opiskelijoita puhutteleviksi. Ehkä järjestöjen edustajien tulisi näyttäytyä perinteiseen järjestömaiseen tapaan aidosti kohdaten ja vuoropuheluun nojautuen sekä ponnistaen järjestöjen perusajatuksesta, ihmiseltä ihmiselle. ”Todellisen makuinen” – ei vähennä asiantuntijuutta, vaan tekee siitä helpommin lähestyttävemmän. Opiskelijan sanoin ”*Olisi voinut olla konkreettisia ohjeita kuinka me hoitajat voimme ohjata asiakkaita kolmannen sektorin palveluihin, esim. mihin otamme yhteyttä. Olisi voinut kertoa hieman maanläheisemmin asiasta.*”

”Sai hyvin tietoa järjestötoiminnasta ja erityisesti siitä, että tulevaisuudessa voin käyttää näitä järjestöjä hyödyksi työssäni.”

Opiskelijapalaute

SOSIAALI- JA TERVEYSALAN JÄRJESTÖKENTTÄ TUTUKSI

Lapin ammattikorkeakoulu, Rovaniemi

Tervetuloa

Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry

Moninainen järjestökenttä

Mannerheimin Lastensuojeluliitto Lapin piiri ry

Kansalaisjärjestöt hyvinvoinnin

Ja osallisuuden edistäjinä

Napapiirin Omaishoitajat ry

Järjestöt palvelujen tuottajina

Lapin nuorisosaama Romppu, Rovalan Setlementti ry

Vapaaehtoistoiminta järjestöjen voimavarana

Suomen Punainen Risti Lapin piiri ry

Vaikuttavat järjestöt:

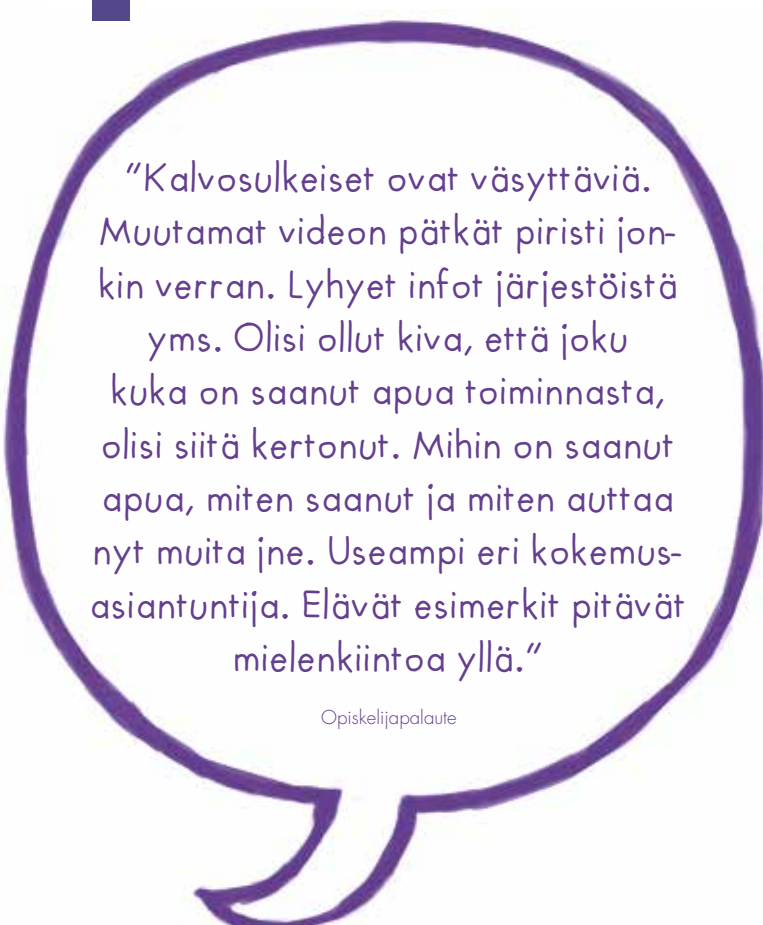
Kokemuksellinen vaikuttaminen ja edunvalvonta

työntekijä ja kokemusasiantuntija, Balanssi ry

Järjestökenttä tutuksi -päivä Lapin ammattikorkeakoululla 28.4.2016.

JÄRJESTÖJEN ASiantuntijuuden ERI ULOTTUVUUDET YHDESSÄ PAKETISSA

Lapin ammattikorkeakoulussa toteutettiin järjestöjen asiantuntijuutta painottava Järjestökenttä tutuksi -päivä. Pohjana toimi perehdyttämiseen keskittyvä ammattiopiston lähihoitajakoulutukseen sisältyvä viikon kestävä opintokokonaisuus. Ammattikorkeakoulun opiskelijoiden perehdyttäminen oli järjestetty järjestömessujen ja niiden yhteyteen liitettyjen esittelyluentojen muodossa. Jatkumona Järjestökenttä tutuksi -päivä syvensi opiskelijoiden järjestötietoutta asiantuntijuuden näkökulmasta. Perehdyttäminen oli osaltaan mukana, koska kaikki opiskelijat eivät olleet osallistuneet messuille. Tämän jälkeen opiskelijoilla on vapaavalintaisissa opinnoissa mahdollisuus suorittaa eripituisia opintokokonaisuuksia järjestökentällä.

“Kalvosulkeiset ovat väsyttäviä. Muutamat videon pätkät piristi jonkin verran. Lyhyet infot järjestöistä yms. Olisi ollut kiva, että joku kuka on saanut apua toiminnasta, olisi siitä kertonut. Mihin on saanut apua, miten saanut ja miten auttaa nyt muita jne. Useampi eri kokemusasiantuntija. Elävät esimerkit pitävät mielenkiintoa yllä.”

Opiskelijapalaute

JÄRJESTÖT YHDESSÄ TIEDON JA ASIAANTUNTEMUKSEN VÄLITTÄJINÄ

Yksittäisellä järjestöllä ei välttämättä ole yksinään tarjota oppilaitoksille tapahtumaa tai kampanjaa, joihin osallistumalla opiskelijat saivat tietoa sovitusta teemasta. Usean järjestön yhteistyönä syntyy hyviä kokonaisuuksia nuoria kiinnostavista ajankohtaisista aiheista. Se tarkoittaa, että järjestöt yhdessä suunnittelevat tapahtuman, sopivat työnjaosta sekä yhdessä toteuttavat tapahtuman ja jakavat tulokset. Kumppanit yhdistävät näin voimavaroja ja osaisensa tiedon välittämiseksi oppilaitoksiin.

Päihteet ja seksi -tapahtuma toteutettiin Lapin ammattiopistolla yhteistyössä Ehkäisevän päihdetyön EHYT ry:n, Suomen Punaisen ristin Lapin piirin, Irti Huumeista ry:n, Napapiirin hengitysyhdistys ry:n sekä Oppilaitosyhteistyöhankkeen kanssa. Teemapäivän tavoitteena oli vaikuttaa nuorten päihdeasenteisiin ja nostaa esiin riskejä, joita juomiseen liittyy. Päivään sisältyi nuoria osallistava luento-osuus sekä toiminnallinen osuus. Aloite päivän järjestämisestä tuli Suomen Punaisen Ristin Lapin piiriltä. Oppilaitosyhteistyöhankkeen työntekijät kutsuivat järjestö- ja oppilaitostoimijat koolle yhteistä suunnittelua varten.

Video oli mukavan piristävä, luennot aika perusjuttuja. On silti hyvä että tällaisia tapahtumia järjestetään.

Opiskelijapalaute, Päihteet ja seksi 6.11.2014

Molemmat luennot olivat tosi kiinnostavia ja kuulin paljon uutta. Videossa näytettiin todella hyvin miten voi käydä

Opiskelijapalaute, Päihteet ja seksi 6.11.2014

PÄIHTEET JA SEKSI

6.11.2014
klo 12-16
Porokadun auditorio

12 - 12.45 Irma Tuisku - seksiä selvin päällä?
12.45 - 13.00 Kysymyksiä aiheeseen

13.00 - 13.45 Ehyt ry - miksi päihteitä käytetään ja mihin niitä tarvitaan?
13.45 - 14.00 Kysymyksiä aiheeseen

Siirtymäkahvioon, jossa esitelmöilyä ja kahvipöytä:

- Irti Huumeista ry
- Napapiirin Hengitysyhdistys ry
- Ehyt ry
- Suomen Punainen Risti
- Kondomiajokortin ajattaminen halukkaalle

Punainen Risti
Kotitekoiset

Napapiirin Hengitysyhdistys

Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry

Romppu

EHYT ry

IRT!
HUUMEISTA

Päihteet ja seksi -tapahtuma Lapin ammattiopistolla 6.11.2014.

JÄRJESTÖKENTÄ TARJOAA MIELENKIINTOISIA OPPIMISTEHTÄVIÄ JA MAHDOLLISTAA KOKEMUKSELLISTA OPPIMISTA

Opiskelijat pääsevät osana opintojaan helposti mukaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia järjestöjen kampanjoita ja tapahtumia ja siten tekemään myös tärkeää vaikuttamistyötä. Uusista vuorovaikutustilanteista ja oppimisen paikoista oppijalle muodostuu asiantiedon rinnalle uusia näkökulmia ja asenteita. Oppimistehtävät voivat olla esimerkiksi toimimista ryhmien kanssa, tapahtumien tuottamista tai tutustumista johonkin järjestöön ja sen kohderyhmään syvemmin. Myös järjestöt hyötyvät opiskelijoiden panoksesta. Yleensä vaikuttaminen on tehokkaampaa suuremmalla joukolla kuin yksin.

Rovaniemen Vammais- ja Kansanterveysjärjestö ry, Lapin ammattikorkeakoulu sekä Sampo-Apteekki toteuttivat yhdessä lääkehoidon teemapäivän 17.3.2016 Sampokeskuksessa Rovaniemellä sekä Järjestötietovakassa Lapin keskussairaalan aulassa. Tempauksen tavoitteena oli herätellä ihmisiä laatimaan ja pitämään ajan tasalla omia lääkityslistojaan. Päivän aikana terveydenhoitajaopiskelijat mittasivat kaupakeskuksessa asioivien ja aikaansa viettävien ihmisten verenpainetta ja hemoglobiineja sekä neuvoivat ja ohjasivat lääkelistojen laatimiseen yhdessä järjestötoimijoiden ja apteekin henkilökunnan kanssa. Idean teemapäivän toteuttamisesta toi yhteiseen suunnitteluun ja toteutukseen Lapin Kilpirauhasyhdistys ry.

Lääkityslista kuntoon!
Ordning på läkemedelslistan!

Lääkehoidon päivä 17.3.2016
– teemana lääkehoidon kokonaisuuden hallinta ja lääkitysturvallisuus

Läkemedelsdagen 17.3.2016
– uppföljning av helhetshantering av läkemedelsbehandling och medicineringssäkerhet

Sampokeskus
17.3.2016 klo 10.00-15.00

 LÄÄKEHOIDON PÄIVÄ
Läkemedelsdagen
www.laakehoidonpaiva.fi

Suomen lääkäriliiton ja terveysministeriön esitteitä | Foto: Oskari Aho / www.terveysministerio.fi | Kuvat: Antti Järvelin

Lääkehoidon teemapäivä Sampokeskuksessa 17.3.2016.

Vapaaehtoisuuden monet kasvot

Vapaaehtoistoiminta on järjestöjen toiminnan ydintä: puoli miljoonaa suomalaista on mukana sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnassa (www.soste.fi). Vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan toisten hyväksi tehtyä auttamis- tai muuta työtä, josta ei makseta palkkaa tai rahallista korvausta. Auttamalla ja tukemalla toisia, vapaaehtoiset saavat siitä myös itselleen iloa, mielekästä toimintaa ja elämänsisältöä.

Järjestöbarometrin 2016 mukaan vapaaehtoisten määrä sosiaali- ja terveysjärjestöissä on useissa järjestöissä lisääntynyt, ja yleiskuva vapaaehtoistoiminnan lähitulevaisuuden tilasta on myönteinen. Osa järjestöistä kuitenkin ilmoittaa huolekseen muun muassa vapaaehtoisten riittämättömän sitoutumisen ja osa pitää haasteena erityisesti nuorten vapaaehtoisten löytämistä. Koulutusorganisaatioissa nuoret tavoitetaan hyvin, siten järjestö- ja vapaaehtoistoimintaan kiinnittymisen mahdollisuuksia on tärkeää rakentaa oppilaitoksiin ja opintojen sisälle.

Vapaaehtoistoiminta on monipuolinen oppimisympäristö. Yksi Oppilaitosyhteistyöhankkeen tavoitteista oli vahvistaa sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden vapaaehtoistoiminnan ymmärrystä ja tarjota heille vapaaehtoistoimintaan liittyviä omakohtaisia kokemuksia. Lapin yliopiston, Lapin ammattikorkeakoulun ja Lapin ammattiopiston sekä Saamelaisalueen koulutuskeskuksen sosiaali- ja terveysalan opintoihin on sisällytetty opintojaksot, joissa mahdollistuu vapaaehtoistoiminnassa oppiminen. Opiskelijoille tarjoutuu mahdollisuus kohdata ihmisiä heidän omassa arjessaan, ihmisinä, ja samalla murtaa tuen tarpeessa olevien ihmisten näkeminen vain avun kohteina ja palvelujen tarvisijoina. Järjestöissä tehdään tutummaksi vapaaehtois- ja kansalaistoiminnan merkitystä, periaatteita ja käytäntöjä sekä tehdään näkyväksi ero ammattilaisen ja vapaaehtoisen rooleista.

Sosiaali- ja terveysalan opiskelijan kokemus vapaaehtoisena toimimisesta parhaimmillaan tukee hänen ammatillista kasvuun. Itsetuntemuksen, arvomaailman ja empatiakyvyn kehittymisen sekä vastuuntunnon, ongelmanratkaisutaitojen ja dialogitaitojen oppimisen kautta rakentuu opiskelijan ammatillinen työote. Vapaaehtoistoiminnan ja opintojen yhdistäminen voi myös vahvistaa opiskelijoiden sitoutumista ja motivaatiota opiskeltavaan aiheeseen, sillä vapaaehtoistoiminnalla on todellista vaikutusta ihmisten elämään. Tulevina sosiaali- ja terveysalan ammattilaisina järjestöt ja niiden organisoima vapaaehtoistoiminta näyttäytyvät heille myös tärkeinä yhteistyökumppaneina, palvelujen tuottajina sekä ihmisten osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden kokemusten mahdollistajina.

Seuraavissa kirjoituksissa oppilaitosten ja järjestöjen edustajat, vapaaehtoistoiminnan koordinoijat sekä vapaaehtoistoimija kuvaavat vapaaehtoistoiminnassa oppimista osana opintoja.

Kuva: Jenni Juhola

Vapaaehtoistoiminta perustuu luottamukselliseen ja tasavertaiseen vuorovaikutukseen ihmisten välillä. Lapin Muistiyhdistys ry, Airi Himanen ja Katja Kunnari.

JÄRJESTÖ- JA VAPAAEHTOISTOIMINNAN OPINTOJAKSO LAPIN AMMATTIOPISTON SODANKYLÄN TOIMIPISTEESSÄ

Tuomas Oinas, lehtori, pedagoginen suunnittelu
ja nuorten koulutuksen koordinaatio

Päivi Räihä ja **Paula Uusipulkamo**, sosiaali- ja terveysalan lehtorit

Sirkka Salmi, opinto-ohjaaja ja erityisopetuksen lehtori

Riitta Hokkanen, Veka-hanke/Lapin Sinisarastus ry, lähihoitaja

Jonna-Tuulia Julkunen, järjestötyöntekijä, Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry

Lapin ammattiopiston Sodankylän toimipisteessä on toteutettu järjestö- ja vapaaehtoistoiminnan opintopakso lähihoitajaopiskelijoille kolme kertaa Oppilaitosyhteistyöhankkeen pilottina, yhteistyössä Lapin Sinisarastus ry/Vapaaehtoistoiminnan kehittämishankkeen kanssa. Opintopakso on sisällynyt 2 osaamispisteen opintokokonaisuutena kaikille pakollisiin Kasvun tukeminen ja ohjaaminen -tutkinnon osaan.

Opetussuunnitelmassa tutkinnon osan tavoitteissa on mm. että opiskelija osaa tukea asiakkaan kasvua ja kehitystä sekä terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia. Osaa ohjata ja tukea asiakasta päivittäisissä toiminnoissa. Osaa ohjata erilaisia asiakasryhmiä. Osaa työskennellä eri asiakasryhmiä koskevien sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kasvatuksen säädösten, määräysten ja ohjeiden mukaan. (Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto)

Opintopaksojen tavoitteena on ollut antaa opiskelijoille mahdollisuus tutustua järjestö- ja vapaaehtoistoimintaan. Opintopaksoihin liittyi pieniä kotitehtäviä. Siinä hyödynnettiin Wordpress-blogipohjaa. Opintopaksojen materiaalissa on hyödynnetty mm. Sosiaali- ja terveysturvan Keskusliiton vapaaehtoistoiminnan koulutusmateriaalia.

“Vapaaehtoistoiminnan perusteet kurssin toteutus yhteistyössä Laon lähihoitajaopiskelijoille, järjestönne kautta saatu ammatillinen ja osaaminen luentojen pitoon.”

järjestökysely, kysymys: Hankkeen keskeiset onnistumiset (Arviointiselvitys 2015)

Teoriaosan aikana käytiin läpi järjestö- ja vapaaehtoistoiminnan perusteet ja periaatteet sekä pohdittiin mm. toimintaa ajankäytön ja osallisuuden näkökulmasta. Käytiin läpi myös järjestö- ja vapaaehtoistoiminnan suuntautumiskatsaus ja vastuu- sekä turvallisuusasiat. Opiskelijat pohtivat erilaisten tehtävien kautta järjestö- ja vapaaehtoistointaa, sen muotoja, roolia, vastuita ja mahdollisuuksia. Käytännön jaksolla opiskelijat osallistuivat järjestö- ja vapaaehtoistointaan itse valitsemissaan paikoissa. Paikat sovittiin yhdessä kunnan palveluasumisen yksiköiden vastaavien ja/tai muutoin esimerkiksi järjestöissä vastaavan henkilön kanssa. Paikat listattiin ”tarjottimelle”, josta opiskelijat valitsivat vähintään kaksi eri paikkaa tutustumista varten. Nuorille nimettiin ohjaaja sekä lisäksi konsultaatio opintojakson järjestävien tahojen ja oppilaitoksen kanssa. Osallistuminen sisällytettiin lukujärjestykseen ja osa tutustumisista tehtiin iltaisin ja viikonloppuisin eli varsinaisen opiskeluajan ulkopuolella. Opintojakson aikana kävi vierailijoita kertomassa järjestö- ja vapaaehtoistoinnasta. Järjestöedustajien lisäksi saimme mukaan edustajan myös palveluasumisen yksiköstä. Vierailut olivat antoisia ja käytännönläheisiä, opiskelijat olivat aktiivisia ja kyselivät tarkennuksia. Vierailijat olivat ehdottoman tärkeitä opintojakson onnistumisen ja annin kannalta, sillä sen avulla läpi käydyt asiat konkretisoituvat ja valmistivat käytännön jaksoon.

Opiskelijoilta kysyttiin palautetta. Opintojaksojen sisältö ja anti koettiin positiiviseksi ja hyödylliseksi. Opiskelijoiden mielestä oli mielenkiintoista ja tärkeää tutustua järjestö- ja vapaaehtois-

toimintaan ja siihen osallistuminen käytännön jaksosta kautta antoi rohkeutta ja kohotti itsetuntoa. Palautteessa korostui, että vierailut olivat onnistuneita. Osa opiskelijoista sai sisältöä henkilökohtaiseen elämään ja aikoi jatkossakin osallistua järjestö- ja vapaaehtoistointaan. Osa myös huomasi jo osallistuneensa järjestö- ja vapaaehtoistointaan aiemmin, vaikkei ollut sitä tullut ajatelleeksi kyseisenä toimintana. Opintojakso antoi suuntaa myös opinnoille. Kehitysideoiksi annettiin muun muassa toiveita siitä, että käytännön paikkoja sovittaisiin ja niiden vastuutahoja perehdytettäisiin vielä tarkemmin etukäteen ennen jaksosta alkua. Myös paikkojen aukiolo ja päivärytmi on hyvä huomioida käytännön jaksosta suunniteltaessa. Pilottia on kehitetty matkan varrella tämän perusteella.

Oppilaitoksen näkökulmasta katsottuna opintojakso avasi opiskelijoille vapaaehtoistoiminnan ja kolmannen sektorin toimintaa laajasti. Kolmannen sektorin toimijoiden esittelyt toivat tietoa aloista ja paikoista, joista osalla opiskelijoista ei ennen opintojaksoa ollut minkäänlaista tietoa. Oppilaitoksen omat resurssit eivät olisi mahdollistaneet näin perusteellista tutustumista kolmanteen sektoriin ja vapaaehtoistointaan. Opintojakson sijoittuminen opintojen alkuun auttaa lähihoitajaopiskelijoita laajemmin näkemään alan mahdollisuudet sekä kolmannen sektorin, vapaaehtoistoiminnan että työllistymisen näkökulmasta ja hyödyntämään saamaansa kokemusta opinnoissaan ja tulevaisuuden suunnitelmissaan sekä ammatissa. Opiskelijat näkivät, mitä tehtäviä kuuluu työtä tekeville ja mitä tehtäviä vapaaehtoisille voi antaa. Mahdollisuudet työskennellä järjestöissä avautuivat. Oppilaitoksen toive on, että vastaavan tyyppinen oppilaitoksille suunnattu toiminta jatkuu myös hankkeen loppumisen jälkeen. Jatkuvuuden varmistamiseksi ja opintojaksojen juurtumiseksi paikallisten järjestöjen ja kunnan kesken tehtävä yhteistyö on tärkeää. Sodankylässä toimivan Järjestökeskus Kitisen tavoitteissa on tarjota opintojaksoa myös tulevaisuudessa.

Lähde:

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto
https://rokki.redu.fi/_layouts/15/start.aspx#/ops

LUKIOLAISILLE HYVÄÄ MIELTÄ JA ARJEN KOHTAAMISIA

Suvmaria Saarenpää, toiminnanjohtaja, Rovaniemen Neuvokas
Riikka Wikström, asiakaskoordinaattori, Järjestöpiste Joiku,
Rovaniemen Järjestötoalo

Rovaniemen Neuvokas on tehnyt Lyseonpuiston lukion kanssa yli 15 vuotta sopimuksellista yhteistyötä. Näin on pystytty kehittämään lukiolaisille suunnattujen vapaaehtoistyön peruskurssien sisältöjä ja kurssin jälkeen tehtäviä käytännönjaksoja kentällä opiskelija- ja oppilaitoslähtöisesti. Erityisesti on kiinnitetty huomiota lukiolaisten saattamiseen kentälle tekemään vapaaehtoistyötä. Lisäksi on tarjottu säännöllistä työnohjauksellista tukea, joissa on opittu toisilta ja keskusteltu kokemuksista, jotta vapaaehtoistyön parissa koetut asiat eivät jää painamaan mieltä. Ottamalla osaa vapaaehtoistyön kurssille opiskelijat ovat saaneet käytännön kokemusta, kun he pääsevät kosketuksiin erilaisten ja eri elämäntilanteissa olevien ihmisten kanssa ympäri Rovaniemeä sijaitsevilla vapaaehtoistyöpaikoissa mm. hoiva- ja palvelukodeissa.

Vapaaehtoistyökurssi integroituu Lyseonpuiston lukion opetussuunnitelmaan. Peruskursseille vuoteen 2015 mennessä on osallistunut yhteensä 344 lukiolaista. Yhteistyö on vuosien varrella laajentunut koskemaan kaikkia Lyseonpuiston lukion 1. luokkalaisia Välittämisenpäivänä vapaaehtoistyön merkeissä. Lyseonpuiston lukion opiskelijat ovat Välittämisenpäivänä kentällä eri paikoissa tekemässä vapaaehtoistyötä. Vuodesta 2000 lähtien järjestettyyn Välittämisenpäivään on osallistunut vuosien aikana yhteensä 2945 lukion opiskelijaa.

ERITYISLASTEN OMAISET ELO RY VAPAAEHTOISEN SILMIN

Ville Havu, Nuoris- ja vapaa-ajan ohjaaja opiskelija,
Lapin ammattiopisto

Eräänä tuiki tavallisena koulupäivänä ryhmänohjaajani kysyy löytyisikö nuoris- ja vapaa-ajan ohjaaja luokastamme vapaaehtoisia lähtemään viikonlopuksi töihin erityislasten pariin Ylläkselle. Minulla oli jo muita suunnitelmia kyseiselle viikonlopulle mutta päätin jättää ne myöhemmäksi ja lähteä hakemaan kokemuksia ja tietotaitoa tulevaan työhöni. En osannut oikeastaan odottaa mitään tulevalta viikonloputta enkä ollut edes koskaan kuullut kyseisestä yhdistyksestä, mutta työskentely erityislasten ja heidän vanhempiensa kanssa kiinnosti kovasti.

Näin siis saapui Ylläs viikonloppu ja kahden muun luokkalaiseni kanssa saavuimme Pohjolankadulle, ELOkolon eteen jossa bussi täynnä lapsia ja heidän vanhempiaan jo odottikin. Hyppäsimme saman tien bussiin ja lähdimme kohti hotelli Seitaa, jonne saavuttuamme meille selvitettiin viikonlopun kulku. Viikonloppuun sisältyi paljon lapsien kanssa toimimista sillä aikaa kun vanhemmat saivat viettää omia vertaistukihetkiään sekä hyviä hetkiä muiden vapaaehtoisten ja työntekijöiden kanssa.

Mieleenpainuvimpia hetkiä olivat lasten kanssa pulikointi hotellin altaassa sekä muutaman kilometrin pituinen retki läheiselle lintutornille jossa yksi lapsukainen väsähti ja pääsi minun kantamanani takaisin hotellille (kerkesin sitä ennen kylläkin kantaa vähän aikuisempaan reppuselässä). Oli myös mahtavaa nähdä minkälaista voimaa ja jaksamista perheistä löytyy sekä huomata kuinka vähästäkin huomiosta erityislasten sisarukset saavat iloa (monesti sisarukset

jäävät vähemmälle huomiolle kun vanhemmat joutuvat keskittymään erityislapsen perässä juoksemiseen). ELOn muut vapaaehtoiset olivat aivan mahtavia ja heidän kanssa pidämme yhä yhteyttä säännöllisesti ja tämä yhteisöllisyys on varmasti yksi suurimmista syistä joka sai minut jäämään ELOn pariin!

Siinäpä alustus ja hyvä pohja "raporttiini" ELOsta vapaaehtoisesta ja tällä hetkellä harjoittelijan näkökulmasta.

Olen siis nuoriso- ja vapaa-ajanohjaaja opiskelija ja kyseinen koulu käytännössä tutustutti minut ELOon, vaikkakin vapaaehtoiseksi lähtöni jälkeen selvisi että vanhempani kuuluvat ELOon ja parhaan ystäväni äiti on ollut ELOssa vuosia. Miten alkaa ELO vapaaehtoiseksi? Kävelemällä sisään ELOkololle taikka ottamalla yhteyttä työntekijöihin soittamalla tai lähettämällä sähköpostia. Vapaaehtoisista vastaa Eveliina

Johansson-Kivioja joten kannattaa olla suoraan yhteydessä häneen! Vapaaehtoiseksi alkaminen ei katso ikää tai sukupuolta ja jokainen voi tehdä työtä oman aikataulunsa ja jaksamisensa mukaan. Aina kun vapaaehtoista tarvitaan, hänelle ilmoitetaan siitä tekstiviestillä tai sähköpostilla mutta ne eivät velvoita mihinkään.

Mitä vapaaehtoisen työnkuvaan kuuluu ja mitä se vaatii? ELO vapaaehtoisen hommaa on pääasiassa erityislasten ja heidän vanhempiensa kanssa toimiminen. Koska kyse on erityislapsista, vapaaehtoisen pitää olla avoin kaikelle uudelle ja tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa. Vapaaehtoisena pääset toteuttamaan itseäsi ja tekemään sitä missä olet hyvä. Esimerkiksi jos osaat soittaa kitaraa, tulet soittamaan kitaraa ja jos osaat leipoa tulet leipomaan. Vapaaehtoisten panosta tarvitaan erityisesti nuorten ja lasten ryhmiin sekä tapahtumiin joita ELO järjestää.

ELO tarjoaa vapaaehtoisilleen tutustumisväylän aktiivisen ja käytännönläheisen järjestön toimintaan sekä mahdollisuuden kulkea hetken lappilaisten erityisperheiden rinnalla ja oppia heistä/heiltä. Sinua tukevat verkostotyöntekijät ja ELOhallitus sekä aina kun osallistut toimintaan, saat kirjallisen todistuksen työstäsi!

Siinäpä pienimuotoinen perehdytys ELOn vapaaehtoisena toimimiseen. Toivottavasti tämä kirjoitus antaa suhtokot selkeän kuvan vapaaehtoisuudesta ja siihen mukaan tulemisesta sekä voisi vaikka saada jonkun lähtemään mukaan toimintaan.

Blogiteksti:

Kirjoitus Lapin järjestöistä hyvää päivää -blogissa
18.12.2014.

KOKEMUKSELLINEN JA TOIMINNALLINEN OPPIMINEN OSANA SOSIAALITYÖN TAITOJEN OPISKELUA

Tarja Juvonen, Anna Nikupeteri, Marjo Outila ja Marjo Romakkaniemi

Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, sosiaalityö

Olemme yhdessä Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen Oppilaitosyhteistyöhankkeen ja Lapin yliopiston sosiaalityön oppiaineen kanssa toteuttaneet sosiaalityön opintoja kolmena lukuvuotena. Kyse on ollut perusopintoihin kuuluvasta opintojaksosta ”SSOS1106 Sosiaalityön taidot I: Toimijuuden tukemisen perusteet (8 opintopistettä)”. Opintojakson aikana opiskelijat ovat 40 tuntia vapaaehtoistyössä, osallistuvat luennoille sekä kokemusasiantuntijapäivään. Lisäksi opiskelijat tekevät vapaaehtoistyön pohjalta ryhmätöitä, jossa he analysoivat sosiaalityössä kohdattavien ilmiöiden merkityksiä ja ihmisten tukemisen mahdollisuuksia. Teoreettisena käsitteenä opintojakson läpäisee ihmisen toimijuus ja erityisesti sen mahdollisuudet ja tukeminen julkisessa palvelujärjestelmässä ja kolmannella sektorilla. Keskeistä kurssin sisällössä ja sen tavoitteiden kannalta on, että opiskelija kohtaa ihmisiä erilaisissa elämäntilanteissaan ja saa kosketuksen heidän arkitodellisuuteensa, tutustuu sosiaalityön kohdeilmiöihin ja asiakkaisiin, oppii tunnistamaan omia arvojaan ja lähtökohtiaan sekä perehtyy sosiaalialan eettisiin periaatteisiin ja ymmärtää niiden merkityksen käytännön tilanteissa. Opintojaksossa oppimista lähestytään merkityksenantona, joka muodostuu toiminnallisuudesta, osallisuudesta ja kokemuksellisuudesta rakentaen ammatillisen identiteetin kehitystä (ks. Saarinen 2012).

Vapaaehtoistyö sosiaalityön taitojen opiskelussa

Sosiaalityön opinnoissa on harkitusti tehty valinta, että käytännön opiskelu käynnistyy vapaaehtoistyöllä. Tällöin opiskelijan ammatillinen orientoituminen työkenttään sekä myös ammatillisen identiteetin kasvu alkaa asetelmassa, jossa ei ole selkeää ammatillista hierarkiaa tai asettumista viranomaisen rooliin. Osalle opiskelijoista juuri tämä järjestökentällä suoritettava vapaaehtoistyönjakso on siten ”sisääntulo” auttamistyön kenttään. On erittäin merkityksellistä niin sosiaalityön opintojen kuin opiskelijan ammatillisen kehittymisen kannalta, millaiseksi ensikontakti tulevaan ammattikenttään vapaaehtoistyön kautta muodostuu.

Jotta tutustuminen tulevaan ammattikenttään onnistuisi opintojakson tavoitteiden mukaisesti ihmisten/asiakkaiden näkökulmasta, on opiskelijan kohdattava tuen tarpeessa olevia ihmisiä sekä päästävä havainnoimaan erilaisia toimintaympäristöjä, joissa ihmiset arkeaan elävät. Kun olemme pyytäneet sosiaalityön opiskelijoilta palautetta vapaaehtoistyön päätteeksi, vastauksiksi olemme saaneet muun muassa, että parasta siinä oli vapaaehtoistyö ja oman vapaaehtoisuuden löytäminen. Toisaalta saimme myös vastauksia, joiden mukaan oppimista haittasi juuri vapaaehtoistyön suorituspaikka.

Vapaaehtoistyöhön liittyvät onnistumisen tunteet ja toisaalta sen toteuttamisen haasteet kiteytyvät opiskelijoiden palautteissa. Ennen kaikkea opiskelijat toivovat, että pääsevät ”tekemään asiakkaiden kanssa” ja kohtaavat heitä kasvokkain. Myös opintojakson tavoitteiden näkökulmasta on toivottavaa, että opiskelijat ohjataan ripeästi mukaan toimintaan ja asiakkaiden/ihmisten pariin. Mikäli hän jää vapaaehtoistyön jakson aikana tarkkailijan rooliin tai tekemään rutiininomaisia ”konttoritöitä”, ei se mahdollista ihmisten kohtaamista heidän arjessaan.

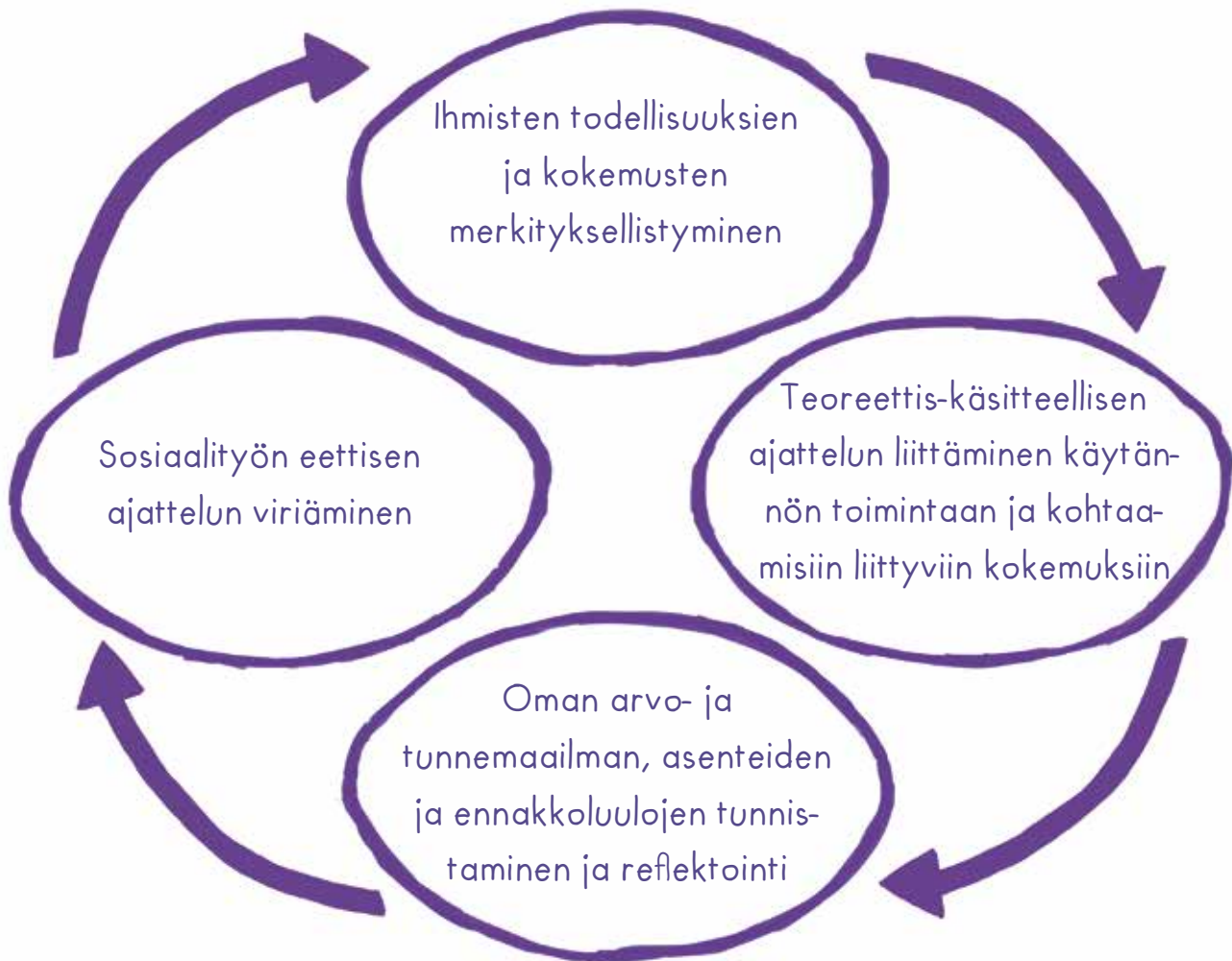
Opiskelijoiden palautteiden perusteella ihmisten kohtaamisen varmistamisen lisäksi vapaaehtoistyön puitteet eli käytännön järjestelyt on hyvä saada selkeiksi ja ennustettaviksi heti vapaaehtoistyön alusta lähtien. Opiskelijoilla ei välttämättä ole konkreettista käsitystä siitä, mitä vapaaehtoistyö kyseisessä järjestössä on, mitä se tarkoittaa heidän kohdallaan tai mitä kaikkea heidän tehtäviinsä voi kuulua.

Lisäksi opiskelijoiden tarve keskustelulle ja ohjaukselle on kokemuksemme mukaan suuri. Mahdollisuuksia ohjauskeskusteluille joko opiskelijan vapaaehtoistyöstä vastaavan henkilön/yhteyshenkilön kanssa tai vertaisvapaaehtoisten kanssa tarjoutuu tuskin koskaan liikaa. Vapaaehtoistyön aloittaminen saattaa olla opiskelijalle jännittävä tilanne. Opiskelijan odotukset voivat olla korkealla oman suoriutumisen suhteen vapaaehtoisena. Erityisesti vapaaehtoistyön alkuun kannattaa panostaa, ja opiskelijan ja vapaaehtoistyön paikan toimijoiden keskinäiseen tutustumiseen on hyvä varata aikaa. Opiskelijat arvostavat, että vapaaehtoistyöpaikan yhteyshenkilö tai vertaisvapaaehtoinen on helposti lähestyttävissä ja tavoitettavissa. Kokemukset vapaaehtoistyöpaikassa saattavat olla opiskelijoille uusia, ajatuksia ja tunteita herättäviä, jolloin asiaan omakohtaisesti perehtyneelle keskustelukumppanille voi olla suuri tarve.

Kokemusasiantuntijuus sosiaalityön taitojen opiskelussa

Yhtenä keskeisenä osana Sosiaalityön taidot I -opintojaksoa on kokemusasiantuntijapäivä, joka järjestetään yliopistolla. Kokemusasiantuntijapäivän tavoitteena on, että opiskelijat pääsevät kohtaamaan ja kuulemaan kokemusasiantuntijoiden tarinaa arjestaan ja ongelmasta, jonka kanssa he elävät tai ovat eläneet, sekä siihen liittyen avunsaamisen kokemuksista. Ajatuksena on ollut myös haastaa yliopistomaailman perinteisiä käsityksiä asiantuntijuudesta, tiedosta ja opettajuudesta tunnistamalla kokemusasiantuntijuus, siihen liittyvä tiedon tuottaminen ja sen jakamisen merkityksellisyys.

Opettajan näkökulmasta katsottuna yhtenä merkittävänä oppimisena on opiskelijoiden empatian kehittyminen. Kokemusasiantuntijoiden aidon kokemuksen kuuleminen mahdollistaa ammatillisen empatian oppimista, jossa yhdistyvät tieto, tunteet, toiminta ja arvot (Saarinen 2012). Empatian kehittymisen edellytyksenä voidaan pitää sitä, että opiskelija voi asettua kuulemaan kokemusasiantuntijoiden tarinaa ilman, että hänen pitäisi etsiä nopeita ratkaisuvaihtoehtoja. On tärkeää ymmärtää kokemusasiantuntijoiden elämän arkea kokonaisvaltaisesti. Kuulemisessa opiskelijan ja kokemusasiantuntijan kohtaaminen on merkittävästi erilainen verrattuna ammatillaisen ja asiakkaan kohtaamiseen. Kun sosiaalityöntekijä joutuu jatkuvasti arvioimaan kuulemaansa ja pohtimaan sopivinta interventiota, voi opiskelija ottaa kerrotun kokemuksen vastaan, luottaa siihen ja myötäelää ilman vastuuta oikean palvelun tarjoamisesta. (Vrt. Hurtig, Nikupeteri & Laitinen 2014, 262–263.) Kokemusasiantuntijan tiedon vastaanottaminen todellisenä ja aitona kokemuksena muodostaa pohjaa opiskelijan tulevalle ammatilliselle asiakaslähtöiselle ajattelulle. Empatia mahdollistaa myös ammatillisen eettisyyden viriämisen.

Sosiaalityön taitojen oppiminen vapaaehtoistyön ja kokemusasiantuntijuuden kontekstissa.

Toiminnan, kokemusten, tutkimuksellisuuden ja eettisyyden yhteen saattaminen oppimisessa

Opintojakso on osoittanut, että kokemuksellinen ja toiminnallinen oppiminen ihmisten parissa yhdistettynä teoreettiseen yliopisto-opetukseen voi parhaimmillaan muodostaa sosiaalityön opiskelijalle rikkaan oppimisympäristön ja sosiaalityön taitojen oppimisen. Oppimisessa teoria, toiminta ja kokemuksellisuus ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Tavoitteena on tiedon, toiminnan ja kokemuksellisuuden ykseys, joka voi mahdollistaa opiskelijaa tunnistamaan omaa suhdettaan ihmisiin ja todellisuuksiin, joita tulee kohtaamaan tulevana sosiaalityöntekijänä.

Olemme havainnollistaneet alla olevaan kuvioon, kuinka vapaaehtoistyöhön perustuva ja kokemusasiantuntijoiden tietoa hyödyntävä opintojakso voi parhaimmillaan kehittää perusopintojen vaiheessa olevan opiskelijan sosiaalityön taitoja osana sosiaalityöntekijän ammatillisen identiteetin kasvua.

Sosiaalityön taidot I -opintojakso kehittää sosiaalityön taitoja. Ihmisten todellisuudet ja kokemukset merkityksellistyvät uudella tavalla, kun opiskelijat kohtaavat ihmisiä heidän arjen ympäristöissään, kuuntelevat ja vastaanottavat heidän tarinoitaan. Ihmisten kohtaaminen ja heidän tilanteisiin perehtyminen konkreettisten kohtaamisten lisäksi myös tutkimuskirjallisuuden avulla lisäävät opiskelijoiden ymmärrystä asiakkaita kohtaan. Tästä nousee perusta myös ammattieettisen ajattelun viriämiselle osana ammatillista kasvua, kun opiskelijat refleктоivat eri näkökulmista omaa arvomaailmansa, asenteitaan ja ennakkoluulojaan suhteessa asiakkaiden todellisuuksiin. Opiskelijat ovat nostaneet puheenvuoroissaan esille empatian, kunnioituksen, tasa-arvon, yhdenvertaisuuden, oikeudenmukaisuuden kysymyksiä – sosiaalityön keskeisiä kysymyksiä.

Kirjallisuutta:

Hurtig, Johanna & Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja 2014: Väkivallan kohtaaminen rakenteellisena oikeudenmukaisuuden kysymyksenä. Teoksessa Anneli Pohjola, Merja Laitinen & Marjaana Seppänen (toim.): Rakenteellinen sosiaalityö. Unipress. Kuopio, 250–280.

Saarinen, Anne 2012: Ammatillisen empatian oppiminen sosiaalityön käytännön opetuksessa – Miten kokemus muuttuu taidoksi. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Tampere.

3

Järjestöt asiantuntijuuden lähteenä

“Opiskelijat saivat erilaisista vammais-, sairaus- ja ongelmaryhmien tilanteista tietoa, siihen elämysmaailmaan tutustumista. Eettisen kohtaamisen tavoite on toteutunut, jollakin lailla päästy eteenpäin ihmisten moninaisten tilanteiden kohtaamisessa. Oletetaan, että pientä asennemuutosta opiskelijoissa olisi tapahtunut. Esimerkiksi eivät tienneet, että vaikkapa viranomaisten kanssa asioiminen voi olla niin vaikeata.”

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen monimuotoinen asiantuntijuus

Järjestöillä on merkittävä yhteiskunnallinen ja ihmisten arkeen vaikuttava rooli, joka rakentuu monitasoiselle asiantuntijudelle. Järjestöihin muodostuu kokemuksellisuuden, vapaaehtoisuuden, vertaisuuden ja ammatillisuuden yhteenliittymänä ainutlaatuisia asiantuntijuutta. Tietyn teeman ympärille rakentuvaa erityisasiantuntijuutta hyödynnetään jäsenten ja kohderyhmän toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja kehittämisessä sekä edunvalvonnassa ja vaikuttamistyössä.

Moninainen järjestömaailma tarjoaa sosiaali- ja terveysalan tuleville ammattilaisille oppimisympäristön, jossa ovat läsnä ihmisten arkitodellisuus, järjestökentälle ominaiset toimimisen rakenteet ja syvälle luotaava erityisasiantuntijuus. Järjestöt antavat mahdollisuuden ammatti-identiteetin muodostamiseen julkisen sektorin rakenteista poikkeavassa ja täydentävässä toimintaympäristössä. Järjestökenttä avaa omanlaisen katsantokulman ihmisten elämään ja toimimisen mahdollisuuksiin.

Järjestöjen ammatilliset ja kokemukselliset toimijat tuottavat asiantuntijatietaa opiskelijoiden tiedollisen osaamisen vahvistamiseksi. Läsnä ovat myös eettisyyttä ja kohtaamista koskevat osaamisen alueet. Järjestöt korostavat ihmisten arjessa rakentuvaa sekä erityisryhmiin ja -asioihin liittyvää asiantuntijuutta. Järjestöjen kautta opiskelijat saavat ajantasaista, teoriaa syventävää ja konkretisoivaa tietoa eri haasteiden vaikutuksista ja ratkaisumahdollisuuksista. Vaikuttamisen ja edunvalvonnan näkökulmista järjestöt avaavat tuleville ammattilaisille erilaisten toimintamuotojen ja päätösten vaikutuksia sekä kohdentavat ja uudelleen suuntaavat ammatillista orientaatiota kohti asiakkaiden ja potilaiden näkökulmaa. Erityisesti arjen todellisuuteen paikantuva kokemusasiantuntijuus herättelee ammatillista ajattelua ja luo pohjaa uudelle tulkinnalle asiantuntijuudesta.

Tässä luvussa tuodaan esille keinoja, joilla järjestöjen asiantuntijuutta voi hyödyntää sosiaali- ja terveysalan opinnoissa.

Järjestöjen moninaisuus luo opiskelijoille oppimisympäristön, jossa yksilöllinen, yhteisöllinen ja rakenteellinen taso ovat läsnä toisiinsa kietoutuneina.

Järjestöt asiantuntijuuden lähteenä - luku muodostuu neljästä kokonaisuudesta:

- 1) Järjestöjen asiantuntijaluennot vaikuttamisen keinona
- 2) Kokemuskoulutus ammatillisen osaamisen vahvistajana
- 3) Järjestöt käytännön harjoittelun ja opetuksen ympäristönä
- 4) Järjestöihin kiinnittyvä tutkimus ja tiedontuotanto

“Kokemusasiantuntijat ja kokemuskouluttajat tuntuvat olevan ehdottomasti uutta avaavaa. Sosiaalityön Käytäntö 1:n palaute on täysin kaksijakoista: toisille silmiä avaavaa, toisille ”yhtä tyhjän kanssa”, ei avaudu viranomaistoiminnan ulkopuolinen toiminta. On pakko pakottaa katsomaan asioita muista kuin juridis-hallinnollisesta vinkkelistä.”

Opettajien haastattelut, kysymys: Vaikutukset opiskelijoiden toimintatapoihin tulevana ammattilaisina (Arviointiselvitys 2015)

”Mielenkiintoinen, tärkeä ja opettavainen tapahtuma. On tarpeellista kuulla arjen kokemuksia ja neuvoja tulevaan työhön. Hyvät luennoitsijat! Kiitos.”

Sosiaalityön opiskelijan palaute

”Yhteiskunnallisempi ote tietyissä järjestöluennoissa, keskittyen järjestöihin yleensä vaikuttajina.”

Opettajien haastattelut Arviointiselvitys 2015)

”Ryhmämuotoista oppimista enemmän yliopistoonkin, keskustelua workshoppeja. Tämä oli todella virkistävä päivä ja puhujat loistavia! Sopi tähän kurssiin, kun toi käytännön juridiseen tekstiin. Enemmän tällaista, kiitos! Olisi voinut tiedottaa tästä päivästä paremmin, jotta olisi ollut enemmän osallistujia. Herätti paljon ajatuksia ja toi vinkkejä tulevaisuuden työhön.”

Sosiaalityön opiskelijan palaute

”Mielenkiintoista tietoa lainkäytön käytännöistä ja kokemusten kirjosta.”

Sosiaalityön opiskelijan palaute

Järjestöjen asiantuntijaluennot vaikuttamisen keinona

Perinteinen tapa tuoda asiantuntijuus osaksi sosiaali- ja terveysalan opintoja ovat erilaiset asiantuntijaluennot. Järjestöjen asiantuntijaluennot havainnollistavat ja konkretisoivat opinnoissa olevaa teoretietoa, sekä tuovat tuulahduksen käytännön todellisuutta oppilaitosten luentosaleihin. Kasvavissa määrin myös järjestöiltä pyydetään opetusta monipuolisia ja havainnollistavia asiantuntijaluentoja. Asiantuntijuuteen perustuvaa roolia vaikuttajana ja edunvalvojana ei ole unohdettu. Järjestöt antavat kanavan vaikuttaa, päästä osalliseksi ja saada ääni kuuluviin.

Luentomuotoista järjestöjen asiantuntijuutta voidaan tuoda osaksi opintoja eri tavoin. Tässä kappaleessa esitellään kaksi esimerkkiä. Ensimmäisenä on järjestöjen toteuttama vaikuttamisseminaari, johon opiskelijat kutsuttiin mukaan vaikuttamaan. Seminaarin kautta opiskelijat pääsevät konkreettisesti osallistumaan järjestöjen asiantuntijatyöhön yhteiskunnallisina vaikuttajina.

Toisena esimerkkinä on ammatilliseen ja kokemukselliseen asiantuntijuuteen pohjautuvat luennot, joiden tavoitteena on lisätä opiskelijoiden tiedollista osaamista ja laajemmin kansalaisten tietämystä. Käytännön esimerkkeinä ovat sosiaalityön juridiikkakurssi ja kansalaisopiston yleisöluennot. Lapin kansalaisopistoissa on toteutettu kokemusluentosarjoja, joissa kokemukselliset asiantuntijat ovat kertoneet kokemukseen lisäten kuulijoiden tietämystä eri sairauksista ja sosiaalisista ongelmista sekä niihin liittyvistä käytännön haasteista sekä palvelu- ja tukimahdollisuuksista. Tavoitteena on lisäksi vaikuttaa yleiseen asenneilmapiiriin.

Kokemuksiin perustuvat puheenvuorot soveltuvat hyvin myös juridiikan opintoihin. Osana sosiaalityön opiskelijoiden juridiikan opintoja järjestöt tuottavat tietoa lainsäädännön mahdollistavasta roolista, ihmisten oikeusasemasta sekä lain-tulkintaan perustuvan päätöksenteon käytännön vaikutuksista.

VAIKUTTAMISTYÖ OSANA ASiantuntijuutta

Opiskelijoiden osallisuutta edistävä toimintamuoto on järjestöjen järjestämät vaikuttamisseminaarit. Opiskelijat pääsevät mukaan ajankohtaiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun ja saavat käytännönkokemuksen järjestöjen asiantuntijuuteen perustuvasta toiminnasta. Yhteiskunnan rakenteisiin tähtäävä vaikuttamistyö jää monelle opiskelijalle vieraaksi asiantuntijuuden ulottuvuudeksi, koska se tuodaan usein esille tavoitepuheena ja kaukaisina esimerkkeinä. Vaikuttamissemiinaareihin osallistuminen on keino yhdistää eri opiskelijaryhmiä, koska vaikuttamistyö kuuluu kaikkien ammatilliseen perusosaamiseen. Vaikuttamistyöhön perehtyminen onkin toivottu lisä sosiaali- ja terveysalan koulutukseen.

Tarja Tenhunen, lehtori, Lapin ammattiopisto:

”Kolmannen sektorin vaikuttaminen sekä tuki kaikessa sosiaali- ja terveysalan perustyössä on ollut aina merkittävä. Ammatilliseen osaamiseen vaikuttamistyö tulee yleensä vasta vuosien kokemuksen myötä. Sosiaali- ja terveysalan perustutkintoon valmistuvilla lähihoitajilla on vähän runsaampi osaaminen jo valmiiksi. He osaavat ohjata asiakkaita, potilaita ja asukkaita erilaisiin toimijoihin, jotka parhaiten palvelevat avun ja tiedon tarvitsijoita asiakaslähtöisesti ja voimavarakeskeisesti.”

Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys kutsui ammattiopiston, ammattikorkeakoulun ja yliopiston opiskelijat ja opettajat ajankohtaiseen Karkaako sote käsistä -seminaariin kuulemaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen etenemistä ja tuomaan opiskelijoiden näkökulman valmistelutyöhön. Seminaariin osallistui yliopiston ja ammattikorkeakoulun eri alojen opiskelijoita. Suurin osa opiskelijoista oli ammattikorkeakoulusta. Seminaariin pystyi osallistumaan sekä paikan päällä että etäyhteyksien kautta oman tietokoneen ääreltä. Opinnoissa totutaan etäopiskeluun, jolloin erilaiset etäosallistumiskeinot lisäävät kiinnostusta osallistua.

Vaikuttamissemiinaarien osallistuskynnys tulee tehdä mahdollisimman matalaksi, koska useat opiskelijat eivät koe vaikuttamistyötä tärkeäksi osaksi ammatillista osaamista. Vaikuttamistyön merkityksen huomioiminen osana sosiaali- ja terveysalan osaamista kannustaa opiskelijoita aktiiviseen vaikuttamis-

KARKAACO SOTE KÄSISTÄ? -seminaari

Lapin ammattikorkeakoulu, Rovaniemi
Kohderyhmä Kuntien ja järjestöjen luottamusenkilöt,
työntekijät, oppilaitosten työntekijät ja opiskelijat

Tervetuloa

Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry

Sote-uudistus kansallisella tasolla

Sosiaali- ja terveysministeriö

Sote itsehallintoalueella

Kansanedustaja

Maakunnallinen Sote

Lapin Sote-Savotta -hanke, Lapin Liitto

Asiakaspalveluprosessit Sotessa

Perusterveydenhuollon yksikkö, Lapin sairaanhoitopiirin kuntayhtymä

Kuntalaisen osallisuus

Rovaniemen kaupunki

Kunnat Soten keskellä

Muonion kunta

Osaaminen ja tiedonanto Sote:ssa

Lapin yliopisto

Demokratian toteutuminen Sote:ssa

Sosiaali- ja terveyslautakunta, Kemin kaupunki

Järjestöt ja Sote

Rovaniemen Neuvokas

Saadaanko Sote pysymään hyppysissä

Lapin liitto

Karkaako SoTe käsistä – seminaari Lapin ammattikorkeakoululla 29.2.2016.

osaamisen hankintaan. Opiskelijoiden osallistumisinnostuksen lisäämiseksi erilaiset seminaarit on suositeltavaa kiinnittää opintojen pakolliseksi suoritusosaksi. Lähiopetuksen vähentymisen myötä opiskelijoilla on paljon vapaavaltaisia keskenään kilpailevia opintosuoritusmahdollisuuksia. Puhtaaseen omaehtoiseen osallistumiseen perustuvat oppimismahdollisuudet eivät ole suosittuja, vaan jokaisesta osallistumisesta tulee saada opintopisteitä. Saatavilla olleet opintopisteet motivoivat ammattikorkeakoulun opiskelijoiden osallistumaan Karkaako sote käsistä -seminaariin muita opiskelijoita aktiivisemmin.

JÄRJESTÖISTÄ KÄYTÄNNÖN NÄKÖKULMA JURIDIIKAN OPETUKSEEN

Pirjo Oinas, tutkija, sosiaalityön normiston/sosiaalityön erityiskysymysten opettaja, Lapin yliopisto

Sosiaalihuoltolain mukaan sosiaalityöllä tarkoitetaan asiakas- ja asiantuntijatyötä, jossa rakennetaan yksilön, perheen tai yhteisön tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus, sovitetaan se yhteen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa sekä ohjataan ja seurataan sen toteutumista ja vaikuttavuutta. Sosiaalityö on luonteeltaan muutosta tukevaa työtä, jonka tavoitteena on yhdessä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen kanssa lieventää elämäntilanteen vaikeuksia, vahvistaa yksilöiden ja perheiden omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta sekä edistää yhteisöjen sosiaalista eheyttä. Käytännön sosiaalityön voidaan siis kiistatta todeta olevan laaja-alaista tietopohjaa, yhteiskunnallista osaamista ja moninaisia yhteistyötaitoja sekä verkostojen hallintaa vaativaa asiakastyötä.

Juridiikan näkökulmasta asiakastyössä ja asiakkaan kohtaamisessa keskeistä on asiakkaan aseman ja oikeuksien huomioiminen sekä asiakaslähtöinen, luottamukseen, hyvään palveluun ja kohteluun perustuva asiakassuhde. Sosiaalityön alaan kuuluvan ammatillisen osaamisen lisäksi tämä edellyttää perusymmärrystä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkuuteen liittyvistä oikeudellisista piirteistä. Lapin yliopiston sosiaalityö -oppiaineen aineopintojen kokonaisuuteen kuuluu viiden opintopisteen sosiaalityön normiston kurssi, jonka sosiaalioikeuden erityiskysymyksiä koskeva osuus on rakentunut keskeisen perheitä koskevan juridiikan ympärille.

Kevätlukukauden opintosuunnitelmaan kuuluvassa sosiaalioikeuden erityiskysymysten luentosarjassa on käyty läpi sosiaalityön näkökulmasta keskeistä vanhemmuutta, lapsen huoltoa ja lastensuojelun palveluita koskevaa lainsäädäntöä pääpiirteissään. Tulevien sosiaalityöntekijöiden työssä nämä kysymykset konkretisoituvat asiakkaiden yksilöllisten tilanteiden kontekstissa ja tulkintatilanteiden moninaisuutta voi olla vaikeaa hahmottaa yleisluontoisen lainsäädännön tulokulmasta asioita tarkasteltaessa. Opiskelijat kuitenkin tiedostavat vahvasti

tulevan työnsä haasteet ja vaatimukset. Opiskelijapalautteissa onkin eri vuosina toistuvasti toivottu opintojaksoon enemmän käytännön esimerkkejä ja käytännön näkökulmaa:

”Opiskelijana kaipaam, että luennoilla sidotaan työelämää lähemmäs teoriaa.”

”Enemmän käytännönsoveltamista.”

”Käytännön keissejä ja niiden pohdintaa... sovellettavuutta lisää!!!”

”Olisin kaivannut enemmän käytännön esimerkkejä...”

Opiskelijoiden antama palaute ja esitetyt toiveet ovat varsin aiheellisia sosiaalityön ammatilliset vaatimukset ja asiakastyön moninaisuus huomioiden. Näihin toiveisiin onkin ollut tilaisuus vastata Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry:n Oppilaitosyhteistyöhankkeen kautta. Järjestöjen rooli opetuksessa on ollut tervetullutta, sillä juridiikkaan perehtyneet opettajat eivät välttämättä voi olla riittävän laaja-alaisesti perehtyneitä käytännön sosiaalityön ajankohtaisiin kysymyksiin ja siksi käytännön kentällä toimivat kokemusasiantuntijat ja järjestötoimijat ovat olleet todella tärkeässä roolissa tuodessaan esille niitä erityisiä ja ajankohtaisia kysymyksiä, joita he kohtaavat rooleissaan oman arkensa toimijoina ja/tai järjestötyönsä puitteissa.

Sosiaalityön normistoon kuuluvassa nelipäiväisessä sosiaalioikeuden erityiskysymysten luentosarjassa järjestöille on ollut varattuna oma päivänsä. Kolmena eri keväänä mukana ovat olleet Balanssi ry, Erityislusten Omaiset ELO ry, Iholiitto ry, Lapin ensi- ja turvakoti ry sekä Länsi-Pohjan Omaishoitajat ja Läheiset ry. Järjestöjen edustajat ja kokemusasiantuntijat ovat puheenvuoroissaan valottaneet sitä arkista todellisuutta, missä erilaisia voimavaroja kysyviä ongelmatilanteita kohdanneiden perheiden on selviydyttävä. Puheenvuorojen kautta opiskelijat ovat saaneet kuulla muun muassa, mitä merkitsee, kun perheessä on erityistä tukea tarvitsevia lapsia, omaishoitajuuden asettamia vaatimuksia, erilaisia fyysisiä- ja psyykkisiä sairauksia tai erityisten perhepalvelujen tarvetta. Järjestöt vastaavat näihin tarpeisiin omalta osaltaan julkisia palveluja täydentäen. Lisäksi moninaiset palvelutarpeet ja lainsäädännön turvaamat oikeudet edellyttävät perheiltä yleensä myös sosiaalityön tarjoamien palveluiden käyttöä. Järjestöjen pu-

heenvuoroissa onkin tullut esille myös niitä tarpeita ja toiveita, mitä perheet julkisissa palveluissa asioidessaan odottavat, toivovat ja tarvitsevat ja millaisena he kokevat asemansa ja oikeutensa julkisten palveluiden käyttäjinä.

Tärkeä osa järjestöjen roolia opetuksessa on ollut myös synnyttää oivallus siitä, että järjestötoimijoiden ja käytännön sosiaalityön välillä voi olla linkki myös silloin, kun sosiaalityössä kohdataan esimerkiksi jotakin harvinaislaatuista sairautta sairastava asiakas. Näissä tilanteissa suurin asiantuntemus asiakkaan sairauden käytännön merkityksestä ja vaatimuksista arjessa voi olla juuri järjestösektorin toimijoilla. Asiakkaan parempaan kohtaamiseen ja palveluun yleisellä tasolla onkin myös sosiaalityön ammattilaisen lupa hankkia tietoa järjestöistä ja niiden tarjoamasta informaatiosta.

Opiskelijoiden sanallinen palaute WebOodi -palautejärjestelmään on järjestöjen osalta ollut erityisen kiittävää (puhekuplat):

Kaiken kaikkiaan kokemus järjestötoimijoiden osallistumisesta opetukseen onkin ollut sekä opiskelijoiden että myös opettajan näkökulmasta varsin onnistunut. Opetuksen suunnittelun osalta järjestöjen rooli on vapauttanut opettajan keskittymään juridiisiin kysymyksiin yleisellä tasolla, sillä käytännön esimerkkien ja kokemusten esille tuomisen on voinut luottavaisesti jättää järjestöjen asiantuntijoiden vastuulle. Tässä roolissaan järjestöjen edustajat ovat täyttäneet odotukset ja myös opettaja on saanut uutta näkökulmaa perheiden moninaisiin tilanteisiin. Tämä on puolestaan auttanut kehittämään ja suuntaamaan opetusta toimivammaksi seuraavaa lukuvuotta varten. Palautteiden perusteella voikin todeta, että Oppilaitosyhteistyöhankkeen kautta mahdollistunut käytännön äänen mukaan tuominen juridiikan opetukseen on kiittävästi vastannut niihin toiveisiin, joita opiskelijat ovat aiemmissa palautteissaan esittäneet.

“Kokemusasiantuntijapäivä oli todella antoisa! Yhdisti teorian ja käytännön rakentavasti yhteen.”

“Järjestöjen esittäytymiset olivat erinomaisia ja mielenkiintoisia!”

“Järjestöjen päivä oli mielestäni loistava!”

“Järjestöjen ja kokemusasiantuntijoiden vierailu toi käytännön lähelle ja auttoi ymmärtämään asioita laajemmin.”

KAIKILLE AVOIMET KOKEMUSLUENNOT ASiantuntijafoorumina

Useammassa Lapin kansalaisopistossa on järjestetty kokemusluentosarjoja, joissa kokemuskouluttajat ja kokemusasiantuntijat ovat jakaneet omaa tarinaansa auttaakseen muita vastaavassa tilanteissa olevia ja kertoakseen kokemustietoa asiasta kiinnostuneilla kuulijoille. Kaikille avoimet luennot ovat uusi tapa jakaa kokemustietoa. Aikaisemmin luennot on kohdennettu ammattilaisille tai opiskelijoille heidän ammatillisen osaamisensa rikastuttamiseksi. Enemmän suljetuista luento- ja seminaarisaleista on siirrytty rajattomaan jakamiseen. Kehityskulku kertoo kokemustiedon ja kokemuksellisen asiantuntijuuden tunnettavuuden ja arvostuksen lisääntymisestä ja yleisen ilmapiiriin murroksesta kohti erilaisuuden hyväksymistä.

Kansalaisopistojen luentosarjojen aloittaja on kokemuskouluttaja Eero, joka henkilökohtaiseen kokemukseensa pohjautuen haluaa tehdä valistustyötä aivosairauksiin liittyen. Halu vaikuttaa yhdistää erilaisia kokemuksellisia asiantuntijoita. Jokainen heistä vaikuttaa asioihin, jotka he itse ovat kokeneet muun muassa ongelmien syntyminen, niitä selviytymisen ja ennaltaehkäisyn kannalta tärkeiksi. Eero on halunnut järjestää avoimia luentoja, jotta kaikilla olisi mahdollisuus tietää aivosairauksista, osata tunnistaa oireet ja ehkä myös estää niitä. Opiskelijoiden ja ammattilaisten osalta vaikuttamisen tavoitteena on opettaa, mitä sairastuminen tarkoittaa henkilökohtaisesti ja miten sairastunut tulisi kohdata. Ammattilaisuuteen nähdään kuuluvan ymmärrys sairauden kanssa elämisestä.

TÄYTTÄ ELÄMÄÄ ELÄMÄN SOLMUISTA HUOLIMATTA -luentosarja Rovaniemellä

Luennot pidetään Rovallassa maanantaisin klo 18-00 - 19:30

21.9.2015

”Muuttunut mies - Päihderiippuvuudesta voi toipua”, kokemusasiantuntija Mika Muukkonen

05.10.2015

”Kipuilenko kilpirauhaseni - Kilpirauhasen vajaatoiminta”, kokemuskouluttaja Raili Kuusela

19.10.2015

”Elämää kaikilla aisteilla - Ilman sisäilmapelkoa”, kokemusasiantuntija Tuula Kontu

02.11.2015

”Masennuksesta selviytyjäksi - Masennus- ja selviytymisprosessi”, kokemuskouluttaja Helena Kiviniemi

16.11.2015

”Omaishoitajan arki”, kokemuskouluttaja Marjatta Uusitalo

30.11.2015

”Aivoverenkiertohäiriöiden sekoittamaa arkea”, kokemuskouluttajat Eija Pöyliö ja Eero Knuuti

Rovaniemen kansalaisopisto järjestää luento- ja keskustelutilaisuuksia sairauksia ja vaikeuksia kokeneiden ja läpikäyneiden kokemusasiantuntijoiden ja kokemuskouluttajien johdolla.

Kokemusluennot Lapin kansalaisopistossa 21.9.2015 - 30.11.2015.

EERO KNUUTI, KOKEMUSTOIMIJA

Miksi koen kokemustoiminnan itselleni tärkeäksi?

Kymmenen vuotta sitten toukokuussa 2006 sain kotipihallani aivoinfarktin, jonka seurauksena oli oikean puolen raajojen halvaus ja puhekyvyn heikkeneminen. Ensimmäisten oireiden ilmestyttyä emme vaimoni kanssa kuitenkaan osanneet hakeutua asianmukaiseen hoitoon, vaan ajattelimme tilanteen olevan hetkellistä ohimenevää heikkoutta ja menevän levolla ohi. Seuraavana aamuna tilanne oli muuttunut niin, että päätimme soittaa ambulanssin. Sairaalassa tutkimusten jälkeen todettiin vasemmalla puolen aivoissa olleen tukkeuma. Päivä teholla letkuissa ja sen jälkeen viikko neurologisella osastolla sairaalassa. Siellä päätin, että mikäli tästä vielä selviän niin alan tekemään valistustyötä aivosairauksiin liittyen. Vuonna 2011 kävin kokemuskouluttajakoulutuksen Oulussa ja sain luentokeikkoja. Pitkään yhdistystoiminnassa mukana olleena minut valittiin myös kokemuskouluttajien Lapin ohjausryhmän jäseneksi ja sitä kautta tutustuin Marke Martimoon, joka oli Reumaliiton kokemuskouluttaja, kokemuskouluttajien Lapin ohjausryhmän puheenjohtaja ja uranuurtaja koko kokemuskoulutusaralla. Marken menehtyminen vaikeaan sairauteen joulukuussa 2014 oli meille kaikille hänet tunteneille raskas isku. Pari päivää ennen Marken kuolemaa annoin hänelle puhelimesta lupauksen tehdä työtä kokemuskouluttajien ja koulutuksen eteen. Tässä kaksi tärkeää syytä miksi koen kokemustoiminnan itselleni tärkeäksi ja jota aion tehdä niin kauan kuin pystyn.

Kokemuksia kokemuskouluttajana toimimisesta oppilaitoksissa ja kansalaisopistossa

Olen käynyt kertomassa tarinaani oppilaitoksissa eri ammattiryhmiin koulutautuville, lukiolaisille, ammattihenkilöstölle ja pitänyt ja järjestänyt avoimia yleisöluentoja kansalaisopistossa. Luennot ovat joskus olleet haastavia. On tullut tilanne, jossa alun perin sovittiin luento nuorille lähihoitaja – opiskelijoille niin luennon alkaessa mukaan tuli aikuisopiskelijaryhmä. Ei auttanut muu kuin soveltaa luento molempia ryhmiä palvelevaksi. Toinen haastava luento oli maahanmuuttaja

(lähihoitaja) opiskelijoille pitämäni. Palautteen perusteella ainakin omasta mielestäni onnistuin viemään sen hyvin läpi. Kävimme opettajan kanssa perusteellisesti läpi miten luento kannattaa pitää ja mitä pitää ottaa huomioon. Tässä on yksi tulevaisuuden kohde, johon meidän kannattaa panostaa.

Kansalaisopiston luennot ovat luku erikseen. Koska luennot ovat yleensä avoimia, on aina arvoitus kuinka paljon ja minkälainen kuulijakunta on paikalla. Siellä saattaa olla ammattilaisia, saman sairauden kokeneita tai sitten muuten vain asiasta kiinnostuneita. Oma luentoni yleensä muokkaantuu paikalla olevan yleisön mukaan. Keminmaasta alkanut kansalaisopistojen luentosarja on levinnyt nyt muualle. Kemi, Tornio, Rovaniemi, Oulu ja nyt myös ainakin parilla – kolmella paikkakunnalla kuulemani mukaan myös Etelä-Suomessa.

Miten opiskelijat hyötyvät kokemuksellisesta asiantuntijuudesta?

Oppilaat saavat opintoihinsa syventävää koulutusta. Ei kirjoista opi, mitä sairastuneen todellinen elämä on ja mitä sairauden mukanaan tuomat ongelmat voivat aiheuttaa ihmisille. Miten sairastunut ihminen pitää kohdata ja mitä pitää ottaa huomioon häntä hoidettaessa tai avustettaessa. Opiskelijat voisivat tulla opintojensa aikana mukaan yhdistystoimintaan esimerkiksi käymällä vertaistukikerhoissa, jolloin he pääsisivät tutustumaan laajemmin asianomaisiin sairasyhmiin. Opinnäytetöitä ja tutkimuksia kannattaisi enenevässä määrin käyttää. Näin opitaan tuntemaan ongelmat ja osataan suhtautua paremmin ihmisiin.

Mitä itse saan toiminnasta?

Hyvän mielen ja tyytyväisyyden tunteen siitä, että voin auttaa muita. Opin tuntemaan uusia ihmisiä ja saan heiltä voimaa jaksaa eteenpäin.

Kokemuskoulutus ammatillisen osaamisen vahvistajana

Omakohtaiseen kokemukseen rakentuvan kokemuksellisen asiantuntijuuden yksi tehtävä on kokemuskoulutus, jonka tavoitteena on lisätä nykyisten ja tulevien ammattilaisten sekä yleisesti kansalaisten tietämystä erilaisista sairauksista ja sosiaalisista ongelmista sekä niihin liittyvistä elämän haasteista ja eri ratkaisukeinoista. Kokemuskoulutus on yksi vaikuttavimmista sosiaali- ja terveysalan opetuksessa hyödynnetyistä järjestöjen asiantuntijuuden muodoista. Kokemuksellisuuden mukana olo koetaan hyödyllisenä opiskelijoiden, opettajien, kokemuksellisten asiantuntijoiden ja järjestöjen näkökulmista. Kokemuskoulutus tuo opintoihin aidon kohtaamisen ja asiakasnäkökulman konkretisoimaan teorian kertomaa. Kokemuksellisille asiantuntijoille ja järjestöille kokemuskoulutus antaa mahdollisuuden vaikuttaa tulevien sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten osaamiseen ja asenteisiin.

Oppilaitosten kiinnostus kokemuskoulutukseen laajenee koko ajan ja tarve erilaisille kokemuskouluttajille kasvaa. Kokemuskoulutusta toteutetaan käytännössä vielä rajallisesti ja uusia muotoja kehitetään lisää. Oman tarinan kertominen on edelleen keskiössä, mutta hyödyntämisen keinot monipuolistuvat. Edellisissä kappaleissa on esitelty perinteisiä kokemuskoulutuksen keinoja: kokemusluennot ja haastattelut, sekä enemmän vaikuttamiseen ja edunvalvontaan tähtäävät asiantuntijaluennot. Tässä kappaleessa kokemuskoulutuksen mahdollisuuksia laajennetaan simulaationäyttelemiseen, digitarinoin ja etäyhteyksin toteutettuun koulutukseen.

Opiskelijat kokevat kokemuskoulutuksen antoisana erityisesti kohtaamisen taitojen harjoitteluksi. Kohtaamista voidaan harjoitella aitojen tai näyteltyjen tilanteiden kautta. Simulaatio antaa opiskelijoille turvallisen ympäristön erilaisten kohtaamistilanteiden harjoitteluun. Simulaationäyttelemistä ja siihen valmentavaa koulutusta on viety aktiivisesti eteenpäin Lapin ammattikorkeakoulun toimesta. Vastaavaa harjoittelua toivotaan myös osaksi sosiaalityön opintoja. Lapin kokemuskouluttajat ovat toimineet simulaationäyttelijäkoulutuksen pilotointiryhmänä. Oppilaitoksen, kokemuskouluttajien ja muiden vapaaehtoisten välisenä linkkinä ovat toimineet paikalliset lappilaiset järjestötoimijat. Heidän kauttaan on löydetty sopivia näyttelijäehdokkaita. Toimintaa on tukenut kokemuskouluttajien Lapin alueen ohjausryhmä, joka on kokemuskouluttajien, oppilaitosten ja järjestöjen yhteistyöverkosto.

Kokemuksellisuuden hyödyntäminen ei aina edellytä fyysistä läsnäoloa, vaan kohtaaminen ja aito kuuleminen voi tapahtua myös videon tai etäyhteyden kautta. Voidaan sanoa, että kokemuksellinen asiantuntijuus on ottanut harppauksen digiaikaan. Harppaus ei ole lieventänyt kokemuksellisuuden vaikuttavuutta, vaan tuonut uusia mahdollisuuksia sen jakamiseen. Fyysinen sijainti ei ole enää este, ei edes pitkien etäisyyksien lapissa. Tästä on esimerkkinä Marja Korhosen kokemusluento, joka välitettiin Kemistä välille Ivalo-Oulu. Etäluennot on mahdollista nauhoittaa, jolloin ne ovat myös tulevien opiskelijoiden hyödynnettävissä.

Erilaiset videot ovat kasvava trendi kokemuksellisen jakamisessa. Videot toimivat kahdenlaisessa roolissa: voimaannuttajana ja vaikuttamisen keinona. Sosiaalityön ja sosionomiopiskelijat toteuttivat yhteistyössä kokemuksellisten asiantuntijoiden digitarinoin, joiden tavoitteena on havainnollistaa opiskelijoille tarinallisuuden voimaannuttavaa prosessia. Kokemuksellisten asiantuntijoiden näkökulmasta videot toimivat vertaistuen jakamisen ja vaikuttamisen välineenä. Videoiden avulla voidaan lisätä kokemuksellisen asiantuntijuuden tunnettavuutta ja tiedottaa erilaisista asiantuntijoista palvelujen kehittämiseen ja suunnitteluun sekä kokemuskoulutukseen. Toimivien videoiden tekeminen edellyttää opiskelijoilta, ammattilaisilta ja kokemuksellisilta asiantuntijoilta videoiden tekemiseen tarvittavaa teknistä osaamista.

“Huomattiin, että 1. vuosikurssin opiskelijoilla (sosiaalityön, toim. lisäys) on paljon ennakkoluuloja liittyen ihmisten elämäntilanteisiin. Suunnittelu lähti siitä, että opiskelijoiden tulee ymmärtää ihmisten elämysmaailmoja ja kokemusasiantuntijat on tässä todella hyviä. Tässä on osuttu tosi hyvin maaliin. Ne joilla on ongelmia, on vain ihmisiä ja tilanteet on moninaisia. Eettisyys on iso tavoite ja se on onnistunut kyllä. Yhteistyö kokemusasiantuntijoiden kanssa onnistunut tosi hyvin. Win-win-tilanne.”

Sosiaalityön yliopisto-opettajan haastattelu, kysymys:
Yhteistyön keskeiset onnistumiset (Arviointiselvitys 2015)

“Luentojakson parasta antia oli kokemuskouluttajan kanssa keskustelu.”

Sosiaalityön opiskelijan kurssipalaute

“Pääsääntöisesti hyvä tuntuma tästä, kokemusasiantuntijat tuo tähän hyvän ulottuvuuden, opiskelijat ymmärtävät että sosiaalityöntekijöitä tarvitaan, opiskelijoiden asenne on muuttunut vähemmän jyrkäksi asiakkaita kohtaan, toisaalta tietyillä opiskelijoilla jo pitkä kokemus. Pääsääntöisesti lisää motivaatiota opiskeluun, innostaa. Joitain opiskelijoita on, joilla negatiivinen asenne kurssiin.”

Sosiaalityön yliopisto-opettajan haastattelu, kysymys: Muutokset opiskelijoiden tietotasossa ja motivaatiossa (Arviointiselvitys 2015)

“Toivoisin sosiaalityön koulutukseen lisää erilaisia oppimismuotoja, kuin itsenäinen tenttiin lukeminen tai pitkien esseiden kirjoittaminen. Esimerkiksi asiakkaan kohtaamista olisi tärkeä opetella vaikkapa näytelmän keinoin. [...] Myös kokemusasiantuntijoiden ym. asiantuntijoiden pitämiä luentoja kaipaisi.”

Sosiaalityön opiskelijan palaute
(Arviointiselvitys 2015, N=65)

“Käytännön kokemusten kautta konkreettisesti pääsi kiinni erilaisiin elämäntilanteisiin ja sosiaalityön asiakkuuksiin.”

Sosiaalityön opiskelijan kurssipalaute

KOKEMUSTEN JAKAMISESTA MOLEMMINPUOLISTA HYÖTYÄ

Hannu Lyly, kehittäjäasiakas

Reilu neljäkymmentä vuotta sitten olin aloittelemassa itsenäistä elämäni ja hankkimassa omaa asuntoa. Arava-asunnosta kun oli kyse, kunnan byrokratian oli osallistuttava kaupantekoon kolmantena osapuolena. Ei sujunut kummelluksitta se kolmiodraama, vaikka komedialta se myöhemmin ajateltuna on tuntunut. Siinä sai nuori mies oppia, kuinka vaikea on hallintokoneiston rattaiden muuttaa omaa toimintaansa ajan ja säännösten muutosten myötä. Myöhempinä aikoina yhteiskunnan järjestelmien ja ihmisen arkielämän kohtaamisissa on tuo ensivaikutelma vahvistunut. Matkan varrella on tullut pohdittua kohdalle sattuneiden sääntöjen ja niiden tulkintojen joskus hyvin omiutuisten seurausten suhdetta siihen, mitä niillä säännöillä on oikeastaan ollut tarkoitus aikaansaada.

Pohdinnat olivat pohdintoja, eikä niistä sen kummempaa seurausta ollut, ihmettelyä vain, omassa mielessä. Sitten koitti 1990-luku ja työttömyys. Työttömyydestä tuli pitkäaikainen, vain lyhyitä työjaksoja sisältänyt aikakausi elämässäni. Työvoimatoimiston, Kelan ja sosiaalitoimiston kolmioreitillä kohtasin sitten oikean pykäläviidakon ja tulkintojen hetteikön, enkä maltanut pitää suutani kiinni. Siitäpä päädyinkin sitten Pohjois-Suomen Sosiaalialan Osaamiskeskuksen kehittäjäasiakkaaksi, mitä puuhaa olen nyt harrastanut kymmenkunta vuotta. Koska jo silloin, kun itsenäinen elämäni oli vasta nupuillaan, olin saanut huomata, ettei kaikesta asiantuntijoiden ja päättäjien yrityksistä huolimatta yhteiskunnan koneisto toiminut krohinoita...

Eräs siitä kukkasesta vuosien varrella kehittyneistä hedelmistä, jos niin ylevästi voi sanoa, on se, että merkittävä osa sosiaali- ja terveystalouden kehityksestä tulisi tapahtua koulutuksen ja sen sisällön kehittämisen kautta. Minulla on ollut useita tilaisuuksia jakaa palveluiden käyttäjän saamiensa kokemuksia alalle opiskelevien kanssa. Vastaanotto on ollut jopa hämmäntävän innostunutta. Minulle on hyvin vahvasti välitty-

nyt kuva, että kokemuksellista tietoa toivotaan lisää opetuksen oheen. Olen saanut osallistua sekä luentotyyppeeseen, että myös pienryhmissä tapahtuvaan tiedon jakamiseen. Molemmat tavat ovat mielestäni toimivia, kumpi on parempi, riippuu varmaan aiheesta ja tavasta, jolla sitä lähestytään.

Jo alalla työskentelevien täydennyskoulutuksesta minulla on vähemmän kokemusta, valitettavasti. Kuitenkin kokemani perusteella koulutettavat myös täydennyskoulutuksessa ovat olleet innostuneita ja vastaanottavaisia. Näissä tilaisuuksissa on keskitytty kuulemaan asiakkaan yksittäisiä kokemuksia palvelussa ja näitä kokemuksia on sitten yhdessä pohdittu sekä työntekijän että asiakkaan kannalta. Arvelen, että täydennyskoulutuksessa tällainen yhdessä pohtiminen ja keskusteleva lähestymistapa on hyvä, koska silloin koulutettavalla on hyvä mahdollisuus päästä kokemaan tuttu palvelutilanne asiakkaan ”jakkaralta” käsin.

Järjestöjen hallussa oleva tieto pitää ilman muuta hyödyntää koulutuksessa. Sitä tietoa tarvitaan mielestäni, paitsi koulutuksen osana, myös koulutuksen kehittämisessä yhä enemmän siihen suuntaan, että ensimmäisenä työpäivänä alalle tulijan ei tarvitse kohdata tuntematonta. Tämä sama koskee myös täydennyskoulutusta, ammattilaisellekin on syytä tarjota turvallisia tapoja kyseenalaistaa omia toimintatapoja ja poimia itselleen uusia näkymiä arkityöhön.

Järjestöjen käyttämisen opetuksen tukena vaatii kuitenkin koulutuksen suunnittelijoilta ja miksei muiltakin osapuolilta huolellisuutta siinä, että eri kokemuksenalat saavat tarvitsemansa tilaisuuden ja huomion osakseen. Paljon kokemustietoa on myös sellaisissa asiakasryhmissä, joilla ei ole järjestöä tukena. Silloin tarvitaan kehittäjäasiakkaita tai vertaistukeen osallistuneita täydentämään kokemustiedon kenttää. Tämä on mielestäni mitä huomionarvoisin seikka, josta tuskin voi

liikaa muistuttaa. Oma pääasiallinen kokemuspäiriini on ni-
menomaan toimeentuloasiakkuudessa ja sillä sektorilla ei ole
järjestöä puolestapuhumisen roolissa, vaikka vähävaraisuus
kuuluukin monen asiakasryhmän kuormaan.

Tuoreet, todenperäiset tiedot asiakkaan kokemuksista ovat
arvokas lisä kaikessa koulutuksessa ja korostetusti juuri sosi-
aali- ja terveysalalla, jossa prosessin alkutuote on apua tarvit-
seva ja lopputuote avun saanut ihminen. Jos ammattilainen
on koulutuksensa myötä saanut kyvyn ja motivaation käyttää
asiakkaan kokemaa oman työnsä päivittäisen kehittämisen
raaka-aineena, on tehtävä onnistunut.

Pekka Rompasaari, kokemusasiantuntija, Balanssi ry

On ollut mukava kertoa opiskelijoille omaa sairastumisen ja
kuntoutumisen tarinaa. Heille on ollut helppo puhua. Erityi-
sesti ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijat ovat olleet
aktiivisia keskustelijoita ja kysymyksiä on tullut kiitettävästi
esitysten jälkeen.

Hanketyöntekijät ovat olleet tukena tarvittaessa, mikä on
suuresti helpottanut omaa esiintymistä ja oman tarinan kerto-
mista. Kokemus on tuonut itselle rohkeutta esiintymiseen eikä
isommalle joukollekaan esiintymisen enää pelota. Kaiken tä-
män edellytyksenä on luonnollisesti ollut se, että oppilaitosten
henkilöstöt ovat olleet kiinnostuneita kokemusasiantuntijoiden
tuomasta lisäarvosta.

Opiskelijat ovat oman kertomansa mukaan saaneet paljon
hyötyä kokemusasiantuntijan esityksistä ja se on avannut
heille täysin uuden näkökulman opiskelemallaan alalla.

Yhteistyö on helpottanut kokemusasiantuntijoiden työtä, kun
hankkeen työntekijät ovat jo taustatyön tehneet.

SIMULAATIONÄYTTELIJÄT TULEVAT SOSIAALI- JA TERVEYSALALLE

Raimo Vähänikkilä, lehtori & **Paula Yliniemi**, lehtori,
Lapin ammattikorkeakoulu

Lapin ammattikorkeakoulun hyvinvointialalla aloitettiin
vuoden 2015 alussa kansallinen ja kansainvälinen
HoiSim – Hoitotyön simulaatiot näkyväksi - projekti, joka
sisältää neljä työpakettia, joista yksi osatyöpaketti on
simulaationäyttelijäkoulutus, "Simppa". Kouluttajina
ja koulutuksen suunnittelijoina toimivat Lapin ammattikor-
keakoulun lehtorit Paula Yliniemi Rovaniemen kampuksel-
ta ja Raimo Vähänikkilä Kemi-Tornion kampukselta.

Simulaatio-opetusta on käytetty sosiaali- ja terveysalalla
jo pitkään. Simulaatio määritellään todellisuutta jäljit-
televäksi toiminnaksi, jossa voidaan käyttää esimer-
kiksi roolipelejä, vuorovaikutteisia videoita ja erilaisia
potilassimulaattoreita ja nukkeja. Simulaatioympäristön
tarkoitus on luoda mahdollisimman aidontuntuinen
harjoitteluympäristö, jossa opiskelijat voivat harjoitella ja
kehittää ammatitaitoaan: vuorovaikutusta, päätöksente-
koa, eettistä ja reflektiivistä ajattelua ja kliinisiä taitoja.
Näissä "ikäänkuin"- tilanteissa opiskelijat voivat turvalli-
sesti harjoitella ja tarvittaessa toistaa vaativia ammattiin
liittyviä taitoja ja toimenpiteitä, joiden harjoittelu oikeilla
potilailla on liian riskialtista tai mahdotonta. Simulaatio
mahdollistaa myös taitoharjoittelussa välittömän korjaa-
van monipuolisen palautteen.

Erityisesti vuorovaikutustaidot ja ihmisen kohtaaminen
sekä asiakkaiden avuntarpeen tunnistaminen ovat
hyvinvointialalla tärkeitä taitoja työelämässä. Mutta
hienokkaan robotit ja kalliit tietokoneohjatut simulaattori-
nuketkaan eivät voi korvata aitoa ihmiskontaktia. Simu-
laationäyttelijät vastaavat tähän aitouden tarpeeseen.
Läketieteen opiskelijoilla simulaatioissa on käytetty
näyttelijäkoulutuksen saaneita ammattinäyttelijöitä jo
vuosia, mutta järjestelmällistä ja tavoitteellista simulaatio-
näyttelijäkoulutusta ei ole Suomessa järjestetty.

Kuva: Raimo Vähänikkilä

Kuvassa Minna Perttunen ja Päivi Ojanperä improvisoivat peiliharjoituksessa.

Muun muassa Rovaniemen Neuvokas ja Pohjoisen yhteisöjen tuki Majakka ry Kemissä toimivat yhteistyökumppaneina, kun perustimme eri potilasjärjestöissä toimivista kokemuskouluttajista muodostuvan pilottiryhmämme. Simulaationäyttelijät ovat tavallisia ihmisiä eikä heillä välttämättä tarvitse olla aikaisempaa näyttelijäkoulutusta.

Kokemuskouluttaja Minna Perttunen toimii Suomen Kipu ry:ssä ja sanoi tulleen mukaan uteliaisuuttaan ja ilahutuneensa positiivisesti kun tajusi koulutuksen aikana mistä oikein on kyse. Koulutus tempaisi mukaansa: *”Teimme vaikuttavia harjoituksia, jotka tuntuu itestäkin niin aidoilta, että eräessä harjoituksessa itkukin tuli kun Sinikka näytteli kipupotilasta. Olisi hienoa, että oppilaitokset ottaisivat hoisimnäyttelijät osaksi opintosuunnitelmiaan. Näyttelijät ja opettajat tekisivät yhdessä suunnitelman?”*

Simulaationäyttelijöiden koulutus kestää noin puoli vuotta ja se on rakennettu vaiheittain eteneväksi prosessiksi, jota eräs kokemuskouluttajamme kuvaa hyvin: *”Tämä on ollut*

sisäinen matka itseeni – näkemystä toiseen ihmiseen – ymmärtämystä toisen vajavuuteen (myös omaani) – minulla on vielä paljon oppimista.”

Koulutus koostuu kontaktijakoista ja niiden välissä tehtävistä oppimistehtävistä simulaatioympäristössä. Näyttelijät toimivat potilaina, asiakkaina ja omaisina aina tarpeen mukaan. Jokainen saa oman roolinsa etukäteen, jotta voi valmistautua omaan suoritukseensa.

”Itseilmaisu – muistan hyvän fiiliksen ja aidot tunteet, tilanteisiin heittäytymisen, unohdus, häpeämättömyys uskallusta heittäytyä – mahtavia kokemuksia - esiintymisvarmuutta – tunteita ja ajatuksia – herättäviä harjoituksia ja aiheita – Go, what a flow”

Koulutuksessa perehdytään draaman ja teatterin menetelmiin, mutta ei tehdä näytelmiä yleisölle vaan opiskelijat tutkivat ja hyödyntävät omia kokemuksiaan ja elettyä elämäänsä roolien rakentamisessa. Siksi valitsimme ensimmäiseksi ryh-

Videopalautetta ja tehtyjen simulaatioharjoitusten reflektointia.

mäksemme kokemuskouluttajat. Tämä on ollut *”sielun ytimiä herättävää: ytimiä myöten kävin läpi elämäni – ravisuttaa – ravisuttaa – ravisuttaa”*, tai toisen sanomana, *”koulutuksessa oli lupa häpäistä itsensä – oli helppo olla oma itsensä”*.

Koulusaikana kontaktijaksojen välillä osallistutaan aitoihin simulaatiotilanteisiin. Lapin ammattikorkeakoulun koulutuksessa harjoitellaan simulaationäyttelijänä toimimista: oman roolin rakentamista, roolissa toimimista, improvisaatiota sekä roolin luomista simulaatiotilanteisiin. Tärkeää ovat myös keskustelu- ja palautteenantotaidot, omista kokemuksista puhuminen, toisen tilanteeseen eläytyminen, ja kuunteleminen. Koulutuksen suorittanut saa valmiudet toimia asiakas- ja potilasnäyttelijänä Lapin ammattikorkeakoulun simulaatio-opetuksessa.

”Vapautua heittäytymään – muistan luokkakokouksen ”räjähtävän” impulsiivisen tunteen – rooliin menemisen ja roolista poistumisen merkitys – tunnetilojen näyttäminen, surun ja ilon kontrasti – olen kiitollinen tästä ceissistä.”

Simulaationäyttelijöiden sekä opiskelijoiden kokemukset yhteistyöstä ovat olleet todella positiivisia:

”Ilmaisen kehittyminen ja tilanteisiin heittäytymiseen rohkautuminen. Kokemus, upea mahtava, innostava, inspiroiva, motivoiva, opettava, lisää, lisää...tahtoo lisää!”

Esittelimme ainutlaatuinen pilottikoulutuksemme Rovaniemellä kansainvälisessä *Nursing Simulation Alive* -konferenssissa helmikuussa 2016. Se herätti ansaittua huomiota. Erityisen ylpeitä olimme osallistujistamme, lappilaisista kokemuskouluttajista – teistä simulaationäyttelijöistämme: **liris Hiukka, Hanna Hämeenaho, Mirva Jänesar, Eija Pöyliö, Toivo Koivula, Päivi Ojanperä3, Minna Perttunen, Sinikka Myllyoja**. Kiitos yhteisestä matkastamme.

KOKEMUKSELLISUUDEN DIGITULEVAISUUS

Tulevaisuudessa sosiaali- ja terveyspalveluja tullaan kasvavassa määrin tarjoamaan erilaisten etäyhteyksien avulla. Tämä edellyttää ammattilaisilta virtuaalisen kohtaamisen taitoja. Ruudulta ruudulle keskustelu vaatii omanlaisia kuuntelun ja keskustelun menetelmiä sekä teknistä osaamista. Etäyhteyksistä ei saa tulla palvelujen saannin este. Päinvastoin voidaan ajatella, että uudet tavoittamisen keinot laajentavat tarjolla olevien palvelujen valikoimaa.

Kokemuksellisuuden näkökulmasta etäyhteydet mahdollistavat kokemuksellisen asiantuntijuuden hyödyntämisen valtakunnan laajuisesti. Etäisyydet eivät ole enää este hyödyntää kokemuksellisuuden moninaisuutta opinnoissa. Usein pienempien paikkakuntien haasteena on saada kokemustarinoita lähialueelta, koska lähellä olevat kokemusasiantuntijat eivät aina halua kertoa tarinaansa tutuille henkilöille. Etäyhteyden kautta kokemuksellinen asiantuntijuus on mahdollista saada kauempaa ilman kalliita matkakustannuksia. Tämä edellyttää kokemuskoulutukseen osallistuvilta kokemuksellisilta asiantuntijoilta etäyhteyksien käyttämisen osaamista.

Locked-in-syndrooman kanssa elävä Marja Korhonen piti Kemissä kaksi kokemusluentoja. Ensimmäinen oli kaikille avoin kansalaisopistoluento Kemlin kulttuurikeskuksessa. Toinen luento kohdennettiin opiskelijoille ja luento pidettiin Lapin ammattikorkeakoulun tiloissa. Jälkimmäinen luento välitettiin etäyhteyden kautta kaikille halukkaille opiskelijoille ja muille kuulijoille Ivaloon, Sodankylään, Kemijärvelle, Rovaniemelle useaan pisteeseen, Kemiin ja Ouluun. Kahdelle luennolle osallistui yhteensä noin 440 kuulijaa. Opiskelijoita oli Lapin yliopistolta, Lapin ammattikorkeakoulusta, Lapin ammattiotpistolta, Ammattiotpisto Luovilta ja Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta. Etäyhteyden käyttö yhdisti eri oppilaitosten opiskelijat ympäri Lappia antaen ainutkertaisen mahdollisuuden kuulla erilaisuuden kohtaamista käsittelevä kokemusluento.

Avoimet yleisöluennot

15.2.2016 klo 18.00.
Kemlin kulttuurikeskuksen
pienessä auditoriossa,
Marina Takalonkatu 3, 94100 Kemi

16.2.2016 klo 10.00
Lapin amk, Kosmos, auditorio,
Tietokatu 1, 94600 Kemi
(Luento lähetetään videovälityksellä Rovaniemelle)

Luennoitsijana hoitovierheen seurauksena ns. locked-in-syndrooman, eli nelirajahalvauksen ja puhekyvyn menettymisen kokenut Marja Korhonen. Luennon aiheena erilaisuuden kohtaaminen.

Tilaisuudet ovat maksuttomia, tervetuloa!

Luennot järjestää:

Läsnä Opetus- ja Kulttuurivaltiosiön logo, Mäntä logo, Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry logo, LAPIN AMK logo, KIVALO-OPISTO logo.

Kokemusluentoja Kemissä 2016.

Palautteen mukaan tekniikka ei aiheuttanut merkittäviä haasteita: "Tekniikka pelasi täydellisesti ja videoluento oli mukava ja erittäin onnistunut kokemus.", "Hieno aihe ja mielenkiintoinen seurata myös näin netin välityksellä. Ei huono!" ja "Ainut huono puoli oli videoiden äänentoisto, joka meni päällekkäin luennon itsensä äänen kanssa. Muuten tekniikka toimi mainiosti."

Etäyhteyden hyödyntäminen Marjan tapauksessa on odotamatonta toteutustapa, koska hän ei itse pysty puhumaan. Hän käyttää kommunikointiin kirjaintaulua ja tietokoneella kirjoittamiseen otsahiirtä. Opiskelijoiden ja opettajien antamien palautteiden perusteella etäyhteydet ei ollut esteenä

aidon kokemuksellisuuden välitykselle: *”Todella koskettava ja ajatuksia herättävä luento! Tämän jälkeen omat vaikeudet ja haasteet näen aivan eri valossa. Uskomaton tarina! Kiitos! :-D”* ja *”Koskettava, opettava, avartava, toivoa antava.”*

Oppimisen näkökulmasta yksi kokemusluento antoi opiskelijoille paljon mietittävää ja tahdon syventää omaa tietämystään. Luento antoi ymmärrystä muun muassa vaikeiden haasteiden kanssa elämiseen ja niistä selviytymiseen, kuntoutumiseen, kohtaamiseen ja kuuntelemiseen. Opiskelijat olisivat toivoneet lisätietoa tilanteeseen johtaneista tapahtuneista. Hoitovirhettä koskevat tiedot koettiin tärkeinä.

”Koskettava, luento pisti ajattelemaan työtä hoitajana ja ennen kaikkea asiakkaan kohtaamista ja kuuntelemista.”

”Kiitos teille! Pysäyttävä tarina, varmasti pysyy mielessä opiskelujen aikana ja myöhemmin työelämässä. Sairaanhoitajaopiskelijana sait minut miettimään asioita uudesta näkökulmasta.”

”Tosi hyvä ja silmiä avaava luento, joka oli hyvä esimerkki siitä, miten vaikeankin vamman jälkeen voi jatkaa elämää niin normaalisti kuin vain suinkin pystyy. Alussa olisi voinut kertoa hieman enemmän tietoa vammutumisesta.”

”En olisi voinut kuvitellakaan, että kirjaintaulua on noin sujuva käyttää.”

”Toivon, että saan tulevaisuudessa fysioterapeuttina kohdata yhtä motivoituneita asiakkaita.”

SOSIAALIALAN DIGITARINAT –KURSSI: SOSIAALIALAN OPISKELIJAT TOTEUTTIVAT LYHYTVIDEOITA KOKEMUS-ASiantuntijoiden tarpeisiin

Laura Tiitinen, yliopisto-opettaja, Lapin yliopisto, Sociopolishanke

Sociopolis -hanke järjesti lukuvuoden 2015–2016 aikana sosiaalialan digitarinat -kurssin yhteistyössä Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen Oppilaitosyhteistyöhankkeen kanssa. Kurssin opiskelijat olivat Lapin yliopiston sosiaalityön oppiaineesta sekä Lapin AMK:n sosionomikoulutuksesta. Oppilaitosyhteistyöhanke toimi yhteyslinkkinä ja organisaattorina, joka mahdollisti yhteistyön eri järjestöjen kokemusasiantuntijoiden kanssa.

Kurssilla tuotettiin digitarinoita, eli parin minuutin lyhytvideoita Youtubeen, joiden pääteemana oli kokemuksellinen asiantuntijuus. Sosiaalialan opiskelijat suunnittelivat ja toteuttivat videot yhteistyössä koulutettujen kokemusasiantuntijoiden kanssa. Videoilla kokemusasiantuntijat kuvaavat muun muassa elämän haasteitaan sekä niiden kanssa pärjäämisen avaimia. Kokemusasiantuntijat tuottivat videotarinoidensa muodossa vertaistukea sitä tarvitseville. Lisäksi videoilla markkinoidaan kokemusasiantuntijoiden hyödyntämistä palvelujärjestelmän kehittämisessä sekä eri alojen koulutuksessa.

Pääasiallisin tavoite oppia ohjaamaan voimaannuttavaa tarinallista prosessia

Kurssin opiskelijoille yhteistyö kokemusasiantuntijoiden kanssa tarjosi monenlaisia oppimisen mahdollisuuksia. Kurssin rakenne koostui teknisten taitojen koulutuksesta, kokemusasiantuntijaseminaarista sekä digitarinoiden suunnittelusta ja toteutuksesta. Kurssin oppimistavoitteena oli oppia ohjaamaan voimaannuttavaa, tarinallista prosessia sekä kuvata ja editoida videoklippejä. Lisäksi opiskelijat oppivat ymmärtämään tarinallisuuden merkitystä voimaantumisen ja käyttämään nykuteknologiaa luovasti tarinallisissa työskentelymenetelmissä. Kokemusasiantuntijoiden avulla

opiskelijat tutustuivat kokemusasiantuntijuuteen sekä heidän asiantuntijuuden käyttömahdollisuuksiin sosiaalipalveluissa ja koulutuksessa.

Yhdessä digitarinavideoissa yhdistyivät kahden henkilön vertaistuelliset tarinat

Kokemusasiantuntijat päättivät itse, mistä näkökulmasta ja aiheista kertovat videoilla. Opiskelijoiden tehtävänä oli pyrkiä mahdollisimman pitkälle toteuttamaan kokemusasiantuntijoiden visioita videoista. Opiskelijat ja kokemusasiantuntijat tekivät kaksi digitarinaa, joissa molemmissa kerrottiin kahden kokemusasiantuntijan tarinaa. Videoiden suunnittelun ensimmäisenä haasteena oli löytää kokemusasiantuntijoiden kokemuksista sellaisia asioita, jotka sopisivat toisiinsa ja muodostaisivat yhteisen digitarinakokonaisuuden. Lopulta kokemusasiantuntijaparit löytyivät helposti, minkä jälkeen opiskelijat auttoivat tekemään digitarinalle käsikirjoituksen. Videot kuvattiin kokemusasiantuntijoiden valitsemissa paikoissa. Kun kaksi ihmistä kertoo muutamassa minuutissa oman tarinansa videolle, voi tarinan rajaaminen muodostua vaikeaksi. Tästä huolimatta kokemusasiantuntijat osasivat kertoa tarinansa pääkohdat tiiviisti ja siten, että ne sopivat hyvin yhteen toisen kokemusasiantuntijan tarinan kanssa.

”Mielestäni digitarinan tekeminen oli tosi innostava ja osin haastavakin projekti. Innostava siinä mielessä, että sen kautta voi välittää monenlaista sanomaa ja haastava siinä suhteessa, kun tekninen toteutus oli kaikin puolin aivan uutta.”

Tiina

Opiskelijat ja kokemusasiantuntijat pitivät digitarinoita pääosin onnistuneena pilottina

Kurssin jälkeen kokemusasiantuntijoilta ja opiskelijoilta kysyttiin palautetta digitarinoiden tekemisestä. Kaikki kuvasivat kokemuksen olleen opettavainen ja hyvä. Suurin osa digitarinoiden toteuttamisen haasteista liittyi videoinnin tekniseen puoleen. Opiskelijat olisivat toivoneet enemmän videoinnin ja editoinnin teknistä koulutusta. Opiskelijat näkivät digitarinoissa olevan paljon potentiaalia myös käytännön sosiaalialan työmenetelmänä. Kaikkein tärkeintä kuitenkin oli, että videoiden päähenkilöinä toimineet kokemusasiantuntijat kokivat digitarinoiden tekemisen voimaannuttavaksi. Puheluplissa on opiskelijapalautteista poimittuja kommentteja kurssista:

”Kokemuksena digitarinan tekeminen oli opettavainen ja myönteisesti erilainen. Se uudisti raikkaalla tavalla yliopisto-opetusta nykypäivään. On hyvä oppia uusia taitoja, joita tulee todennäköisesti tarvitsemaan yhä enenevässä määrin niin opiskeluissa kuin työelämässäkin.”

Suvi

”Haasteena videon tekemisessä oli editointivaiheen työnjako, kun emme heti keksineet kuinka saamme videon jaettua siten, että toinen pystyy sitä edelleen muokkaamaan. Myös Youtuben videoeditointiohjelma temppuili pitkin matkaa. Näihin ongelmiin ratkaisuna oli vain pinnan venyttäminen.”

Tiina

”Sosiaalialan työmenetelmänä käytetään tälläkin hetkellä elämäntarinaa, joten uskon, että digitarinan tekeminenkin soveltuisi tähän.”

Suvi

KOKEMUKSELLISUUDEN SAAMINEN OSAKSI OPETUSTA

Edellä on tuotu esille monia esimerkkejä kokemuksellisen asiantuntijuuden hyödyntämisestä sosiaali- ja terveysalan opetuksessa. Kokemukset ovat olleet poikkeuksetta positiivisia kaikkien osapuolten näkökulmista. Käytännön toteutuksen osalta kokemuksellisuuden mukaan saanti opetukseen on vielä kirjavaa. Toimijoita on paljon ja heillä kaikilla on omat toimintatavat. Oppilaitosten kannalta kokemuskenttä näyttäytyy pirstaleisena ja epäselvänä ja yhteistyön käytännöt eivät ole kaikkien tiedossa.

Lapissa tähän tilanteeseen lähdettiin hakemaan ratkaisua tuomalla yhteen kokemuksellisen kentän toimijoita: kokemusasiantuntijoita, kokemuskouluttajia ja -toimijoita sekä kehittäjäasiakkaita. Heillä kaikilla on omalta osaltaan arvokasta tietoa opiskelijoille jaettavaksi, mutta kaikilla ei ollut samanlaisia mahdollisuuksia päästä viemään viestiä eteenpäin. Tähän tarpeeseen luotiin yhteistyöverkosto järjestöjen, Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen ja sairaanhoitopiirien edustajista. Keskinäisen yhteistyön kautta päästiin toimintaa tuomaan esille yhtenä kokonaisuutena. Tältä pohjalta kaikkien toimijoiden osaaminen ja tekeminen tulee näkyväksi osana lappilaisten kokemuksellista asiantuntijuutta. Yhdessä olemme vaikuttavampia.

Kokemuksellisen kentän toimijoita on koottu lappilaiset.fi -sivustolle. Jokainen toimija ja asiantuntija on itse saanut määritellä, miten haluaa näkyä yhteisellä sivustolla. Sivustolla olevien asiantuntijoiden esittelypostereiden avulla oikean asiantuntijan löytäminen on helppoa. Erilaisissa tapahtumissa lappilaisia kokemustoimijoita tuodaan esille yhtenä kokonaisuutena, jolloin kaikilla on tasa-arvoinen näkymisen mahdollisuus.

Kokemuksellisen asiantuntijuuden löytäminen voidaan havainnollistaa seuraavalla **oppilaitoslähtöisellä prosessilla**:

- halutaan saada käytännön konteksti teoriaan, lainsäädäntöön, toiminnan rakenteisiin
- järjestöt mahdollistavat kontekstoinnin ihmisen arkitodellisuuteen
- ammatillisen vai kokemuksellisen asiantuntijuuden tarve opetettavaan asiaan
- yhteys järjestöön, kokemusasiantuntijaan tai yhteistyötä koordinoivaan tahoon
- asiantuntijan ohjeistaminen opetustavoitteeseen, kohderyhmän esittely sekä toiveet esityksen sisällölle
- käytännön järjestelyt: aikataulutus, mahdolliset palkkiot, tilat ja esteettömyyden varmistaminen, palautejärjestelmästä sopiminen

Järjestölähtöinen prosessi poikkeaa hieman edellisestä:

- jäsenet ja asiakkaat tuottavat tietoa esimerkiksi palvelujärjestelmän toimimattomuudesta, ammattilaisten kohtaamistaidoista, laintulkinnoista -> tulee esille muutostarpeita
- ammattilaisten tieto- ja osaamisvajheet – tarve ja halu vaikuttaa tulevien ammattilaisten osaamiseen
- opetussuunnitelmiin tutustuminen, oikean opintokokonaisuuden ja opiskelijaryhmän löytäminen – tarvittaessa yhteydenotto yhteistyötä koordinoivaan tahoon
- yhteydenotto suoraan oppilaitokseen tai yhteistyötä koordinoivaan tahoon
- koulutustarpeen esille tuominen ja esitys yhteistyöstä
- käytännön toteutuksen ja arviointimenetelmän suunnittelu ja sopiminen
- hyvä valmistautuminen asiantuntijuuden viemisestä opetuksen kohderyhmä huomioiden
- jatkokehittäminen

Kaikkien näkökulmasta on merkityksellistä miten kokemuksellinen asiantuntijuus toteutetaan osana opetusta. Kokemuksemme perusteella ei ole yhdentekevää olla panostamatta laatuun, jotta kaikki kokevat yhteisen win-win-tilanteen.

Oppimistavoitteen saavuttaminen edellyttää:

- 1) yhteistä ymmärrystä oppimis- ja muutostavoitteesta (esimerkiksi tiedollinen lisääminen, kohtaamisen harjoittelu, eettisyys)
- 2) oppimisympäristö on kaikille turvallinen (tunteet, etäisyys/läheisyys)
- 3) toteutuskeinot mahdollistavat oppimisen (muun muassa esityskäytännöt, välineet ja tekniikka)
- 4) palautemahdollisuus, yhteinen käsittely
- 5) jatkokehittäminen

Opiskelijat kaipaavat purkumahdollisuuden kokemustarinoiden jälkeen. Ihmisten kokemukset voivat herättää voimakkaita tunteita ja ristiriitaisia ajatuksia. Kaikista asioista ei haluta, eikä ole hyväkään, keskustella kokemuksellisten asiantuntijoiden läsnä ollessa.

Samainen purkumahdollisuus on tärkeä myös kokemustarinoiden kertojille, koska tilanne voi nostaa pintaan kipeitä muistoja ja tunteita. Työnohjaukseen ja esitysten tukemiseen tulee panostaa, jotta asiantuntijana toimiminen ei käy liian haasteelliseksi. Esitysten vaikuttavuuden tavoittamiseksi tarvitaan erilaisien menetelmien ja havainnointikeinojen sekä esiintymistaitojen opettelua. Etäluentojen lisääntyessä tarvitaan koulutusta erilaisten etäyhteyksien käyttöön ja esitysten muokkaamiseen esitystapaan sopivaksi.

Opiskelijat ovat yllättävän haastava yleisö, joka odottaa puhujalta paljon. Järjestöjen ja kokemusasiantuntijoiden puheenvuorojen sisältöön ja esittämistapaan tulee panostaa, koska opiskelijat arvostavat hyviä puhujia. Vakuuttavan ja mielenkiintoisen puhujan viesti vastaanotetaan todennäköisemmin. Puheen osuvuuden kannalta onkin tärkeää tietää, keitä kuuntelijat ovat.

“Tärkeämpää, kuin varsinainen asia, on hyvä puhuja. Muutoin teemalla ei ole väliä, kun se ei mene perille.”

Sosiaalityön opiskelijan palaute

“Hienoa saada tämä mahdollisuus! Enemmän aikaa asioiden purkamiselle myös opiskelijoiden kesken. Kaikkea ei uskalla sanoa kokemusten jakajien kanssa.”

Sosiaalityön opiskelijan palaute

Järjestöt käytännön harjoittelun ja opetuksen ympäristönä

Sosiaali- ja terveysalan opinnot houkuttelevat runsaasti opiskelijoita ja esimerkiksi lähihoitajaopinnot ovat vuodesta toiseen suosituimpien ammatillisen koulutuksen opintoalojen joukossa. Sosiaali- ja terveysalan työ nähdään tärkeänä, mielekkäänä ja vaikuttavana. Alan hyvät työllistymismahdollisuudet tunnustetaan nuorten keskuudessa. Mielikuvissa sosiaali- ja terveysala yhdistyy usein julkisen sektorin tarjoamiin työtehtäviin ja palveluihin. Myös sosiaali- ja terveysjärjestöillä on merkittävä rooli työllistäjänä, palvelujen tuottajana sekä uusien palvelumuotojen kehittäjänä.

Sosiaali- ja terveysjärjestöt tarjoavat mielenkiintoisia työtehtäviä, ja alan järjestökentällä työskentelee tällä hetkellä lähes 50 000 ammattilaista (lähde: www.soste.fi). Järjestöt haluvat olla tunnettuja ja houkuttelevia ”tulevaisuuden työpaikkoja”. Järjestöissä on tarjolla myös monipuolisia oppimisen ja ammatillisen kasvun paikkoja alan opiskelijoille käytännön harjoittelujen kautta.

Ennen järjestökentälle menemistä opiskelijat tarvitsevat perustietoa järjestöistä, järjestöjen toiminnasta ja yhteiskunnallisesta roolista. Ammatillisen paikantamisen näkökulmasta on hyvä tuoda esille, mitä erityistä järjestöt tarjoavat kyseisen ammattiryhmän ja heidän asiakasryhmiensä näkökulmista. Tietopaketti auttaa opiskelijoita valmistautumaan järjestökentälle jalkautumiseen. Järjestötiedon saaminen on tärkeä opiskelijoille, joille järjestöt ovat vieraampi toimintakenttä. Koko järjestökenttää ja toimintaa koskeva tieto auttaa opiskelijoita hahmottamaan, miten heidän käytännöntutustumisen, harjoittelun tai käytännönopetuksen järjestö paikantuu moninaisessa järjestömaailmassa.

Aktiivinen sosiaali- ja terveysalan oppilaitosten ja järjestöjen yhteistyö mahdollistaa tutustumisen tulevaisuuden ammattilaisiin ja samalla rakentaa järjestöjen omaa työnantajakuva opiskelijoiden silmissä. Järjestöt tarvitsevat ohjausta ja tukea opiskelijoiden toimintoihin mukaan ottamiseen opintoihin liittyvissä eri rooleissa. Opetussuunnitelmien ja opintojaksojen sisältöjen ja tavoitteiden avaaminen järjestöille on välttämätöntä, jotta harjoittelusta hyötyisivät sekä opiskelijat että järjestöt mahdollisimman paljon. Järjestökentällä hämmennystä saattaa aiheuttaa muun muassa se, että jokaisella oppilaitoksella on omat käytäntönsä ja aikataulunsa opiskelijoiden työharjoitteluihin liittyen.

Opiskelijoiden ohjaus on vastuullista ja arvokasta toimintaa. Ohjaus edellyttää työharjoittelujakson suunnittelua, ohjaussuhteen luomista opiskelijaan, opiskelijan oppimisen ja kasvun edistämistä sekä työssä oppimisen arviointia. Oppilaitos asettaa omat tavoitteet oppimiselle, ja lisäksi opiskelija rakentaa omat henkilökohtaiset oppimisen tavoitteet. Monet järjestöt toimivat niukin resurssein, myös ohjauksen suhteen. Järjestöt voivat tarjota harjoittelumahdollisuuksia opiskelijoille yhteistyössä yhden tai useamman järjestön kanssa jakaen myös ohjausvastuuta.

Tässä luvussa sosiaaliryhmän opiskelijat sekä järjestöjen ja oppilaitosten edustajat kertovat kokemuksistaan toteutuneista työharjoittelu- ja käytännön opetusjaksoista.

”Opiskelijat mukaan järjestön tiloihin, pois luentosaleista, tavataan samalla myös asiakkaita eli ei-ammattilaisia. Mennään ihmisten tasolle, missä oikeasti ovat, etäopiskelu ei tässä tuo parasta lopputulosta. Kohdatessa asiakkaita tulee syvällisempi ymmärrys siitä, minkä ilmiön kanssa järjestö tekee töitä. Myös tunteet tulevat mukaan, opiskelijat ymmärtävät ettei viranomaisen etäinen rooli aina toimi, opitaan että sosiaalityöntekijällä on monia erilaisia rooleja ja osataan ottaa erilainen rooli. Opitaan käytännön työn taitoja tällä tavalla.”

Sosiaalityön opettajan haastattelu (Arviointiselvitys 2015)

AMMATTILISEN OSAAMISEN KEHITTÄMINEN JA ASIAANTUNTIJUUTEEN KASVAMINEN

Tarja Tenhunen, lehtori, Lapin ammattiopisto

Järjestökentälle painottunut tutkinnonosa on tuottanut uusia mahdollisuuksia osaamisen osoittamiseen sekä tarjonnut erilaisia luovia toteutusmahdollisuuksia yhteistyössä eri osamalojen kanssa. Kuntoutus-, vanhustyö ja mielenterveys- ja päihdetyö -osaamisalat ovat yhdessä vahvistaneet yhteistyösuhteiden rakentamista sekä asiakastyössä että moniammatillisessa verkostoituvassa yhteistyössä ja palvelujärjestelmän tuntemuksessa.

Tämän tutkinnonosan aikana opiskelijoille on avautunut uusi maailma, jonka olemassaolon he ovat tienneet, mutta joka laajentui nyt konkreettisemmalle tasolle osaamisen hankkimisessa. ”Nyt ymmärrän, mitä se kolmas sektori käytännössä tarkoittaa” – kommentti opiskelijalta kertoo sen, mitä osaamista on hänen kohdallaan puuttunut. Tähän voin lisätä ohjaavana opettajana sen, että sosiaali- ja terveysalan palvelujärjestelmän muotoutuminen kokonaisuudeksi on ollut merkittävä harppaus valmistuville opiskelijoille. Valmistuvilla lähihoitajilla on nyt tieto ja kokemus sekä omakohtainen tuntuma opintokäyntien pohjalta monista paikoista, joiden olemassaolosta he eivät ole tienneet tai heillä ei ole ollut käsitystä kyseisen yksikön tuottamista palveluista.

Opiskelijoiden palaute on ollut mielenterveys- ja päihdetyön työssäoppimisen paikoista pelkästään positiivista. Vuosien aikana yhteistyökumppaneita ovat olleet Balanssi ry, Mielenterveyden keskusliitto ja Turvanen, Nuortenystävät ry:n Klubitalo Roihula ja sijaishuoltoyksikkö Hiekkarinne, Rovalan Setlementti ry:n ikäihmisten asumispalvelukeskus Jokkatupa sekä mielenterveys- ja päihdekuntoutujien Palosalmi-koti, Rovalan Nuoret ry:n Tyttöjen talo, Rovaniemen seudun mielenterveysseura ry:n Rovaniemen Neuvokas, Rovaniemen Päiväkeskus ry sekä Sodankylän Sinisarastus ja A-kilta Kemijärven Toimintapäivät.

MOLEMMINPUOLISTA HYÖTYÄ

Jaana Rossi, vastaava työhönvalmentaja,
Klubitalo Roihula, Nuorten Ystävät ry

Nuorten Ystävien Klubitalo Roihulassa on ollut koko hankkeen aikana työssäoppimassa terveydenhoitaja/sairaanhoitaja-, lähihoitaja-, yhteisöpedagogi- ja sosionomiopiskelijoita.

Opiskelijat perehdytetään Klubitalon arkitöiden ohjaamiseen ja työskentelemään Klubitalon standardien mukaisesti rinta rinnan työntekijöiden kanssa, toteuttaen kuntouttavaa työtä. Klubitalon arkitöitä ovat keittiö-, siivous- ja toimistotyöt. Lisäksi opiskelijoita kannustetaan vetämään pienryhmiä omien erityisosaamistensa mukaisesti. Opiskelijoiden ohjaus vaatii koko työyhteisöltä joustavuutta ja jaksamista. Työyhteisöömme kuuluu kolme työhönvalmentajaa, jotka vuorotellen toimivat työpaikkakouluttajina/mentoreina, jolloin vastuu jakaantuu tasapuolisesti työryhmän kesken. Yleensä olemme ottaneet vain yhden opiskelijan kerrallaan, mutta tänä keväänä heitä on ollut kaksi. Kysyntä työssäoppimispaikoista on jatkuvaa ja kaikille kysyjille emme olekaan pystyneet paikkaa tarjoamaan. Opettajat varaavat paikkoja myös suoraan, kun tietävät työssäoppimisjaksojen ajankohdat.

Työnantajana olemme saaneet opiskelijoilta nuoren ihmisen näkökulmaa asioihin ja kaksi opinnäytetyötä. Muutamat opiskelijat ovat tehneet lyhyitä sairaslomasijaisuuksia.

Yksi opinnäytetyö on meneillään koskien hevostoimintaa kuntoutuksen välineenä, jossa mukana on neljä jäsentä ja yksi työntekijä. Toinen opinnäytetyö käsittelee taloudenhallintaa, josta Klubitalolle saamme opiskelijalta taloudenhallinnan kurssin ja oppaan.

“Olen saanut tietoa erilaisista kuntoutujista ja heidän tuen tarpeistaan. Yhteistyöverkoston laajuus on tullut tutuksi. Mielenterveyshäiriöistä ja eri päihderiippuvuuksista, vammaisuudesta ja autismin koko kirjosta on saanut tietoa käytännön tasolla. Työskentely Klubitalolla on ollut todella ihmisläheistä ja aidosti jäsenlähtöistä.”

Opiskelijoiden kertomaa

“Tutustuminen sosiaalialan työhön on auennut valtavasti. Esimerkiksi vaitiolovelvollisuutta on saanut miettiä käytännön tasolla. Tasavertaisuuden merkitys ihmisen kohtaamisessa edesauttaa jäsenen kuntoutumisprosessia. Jäsen voi tulla Klubitalolle sellaisena kuin on. Opiskelijana olen saanut olla mukana moniammatillisessa yhteistyössä verkostopalavereissa ja yksilövalmennustilanteissa. Olen saanut opetella kuntouttavalla työotteella työskentelemistä ja jäsenten ohjaamista klubitalon töissä.”

Opiskelijoiden kertomaa

JÄRJESTÖT TARJOAVAT OPPIMISEN MONINAISUUDEN

Sirkka Kellokumpu, sosiaalipalvelutoiminnan suunnittelija,
Suomen Punainen Risti Lapin piiri ry

Punaisen Ristin Lapin piirin kautta sosiaalityön opiskelijoita on ohjautunut käytännön harjoitteluun Rovaniemen paikallisosaston ystävätoimintaan, nuorille suunnattuun Kaveritoimintaan, Punaisen Ristin ylläpitämän vastaanottokeskuksen turvapaikan hakijoiden tukemiseen liittyviin tukitoimiin, Lapin piiritoimiston organisoimaan kauppojen ylijäämäuokien jakeluun sekä valtakunnalliseen lapsiperheille kohdennettuun Hyvä joulumieli -keräyksen tehtäviin.

Tavoitteena on ollut antaa opiskelijoille tietoa Punaisen Ristin roolista paikallistasolla julkisten palvelujen täydentäjänä sekä matalan kynnyksen harrastustoiminnan mahdollistajana.

Punaisen Ristin ystävätoiminnan kohderyhmänä ovat pääasiassa ikäihmiset. Opiskelijat ovat päässeet ensin vierailulle koteihin yhdessä paikallisosaston vapaaehtoisen kanssa ja ovat sen jälkeen jatkaneet vierailuja itsenäisesti. Tämä vapaaehtoistoiminnan muoto antaa tekijälleen mahdollisuuden kehittää vuorovaikutustaitoja ja antaa valmiuksia ymmärtää syvemmin vaikkapa yksinäisyyden kokemuksen aiheuttamia seurannaisvaikutuksia. Vanhemmilla ikäpolvilla yksinäisyys voi muun muassa lisätä muistihäiriöitä ja heikentää terveyttä eri tavoin.

Nuorten kaveritoiminnassa kohdataan nuoria, joilla on vaikeuksia löytää henkilökohtaisia ystäviä. Nuorten keskuudessa kaveriparien muodostaminen on selkeästi haasteellisempaa kuin vastaavassa ystävätoiminnassa ikäihmisten parissa. Opiskelija joutuu pohtimaan keinoja millä saada nuoria mu-

kaan yhteisölliseen toimintaan ja keinoja tukea näitä nuoria. (Tutkimusten mukaan yksinäisyys koskettaa vajaata 10 % nuorista. Näillä nuorilla yksinäisyys syvenee vuodesta toiseen ja sen seuraukset voivat olla erittäin vakavia.)

Turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksessa opiskelijat ovat toimineet kerhoissa ja kouluissa avustajina sekä henkilökohtaisina ystävinä asiointikäynneillä. Vastaanottokeskuksissa kohdataan ihmisiä, joilla voi olla traumaattisia tilanteita runsaasti taustalla. Epävarmuus turvapaikkapäätöksestä tuo jännitteitä, yhteisen kielen puuttuminen ja vieras kulttuuri tuovat omat piirteensä vuorovaikutustilanteisiin ja se haastaa vapaaehtoiset eri tavalla kuin kantaväestön kanssa toimiminen.

Kauppojen ylijäämäuokien jakelussa opiskelijan tehtävänä on ollut vastaanottaa ruoka-apua hakevien puhelut, kirjata ne ja määritellä jo alustavasti tarpeen kiireellisyys. Näissä puhe- luissa avautuu yhteiskuntamme kahtiajakautuminen konkreettisella tavalla. Myös Hyvä joulumieli -keräyksen tehtävissä opiskelijalle avautuu suomalaisen yhteiskunnan tilanne.

Vapaaehtoistoiminnan merkityksen avautuminen, niin avun saajille kuin tekijöilleen, lienee sosiaali- ja terveysjärjestöissä suoritettavan harjoittelun merkittävin anti.

JÄRJESTÖTALO LUOMASSA UUSIA OPPIMISEN PAIKKOJA

Suvmaria Saarenpää, toiminnanjohtaja, Rovaniemen Neuvokas
Riikka Wikström, asiakaskoordinaattori, Järjestöpiste Joiku,
Rovaniemen Järjestötalo

Rovaniemen Järjestötalon toiminta käynnistyi vuonna 2015. Järjestötalon perustamista haettiin kolmen järjestön yhteistyönä RAY:ltä; Rovalan Setlementti ry:n, Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen ja Rovaniemen Seudun Mielenterveysseura ry:n/Neuvokkaan hakemuksilla. Rovaniemen kaupungin tilaliikelaitos sitoutui remontoimaan perustettavan järjestötalon tilat. RAY myönsi Rovalan Setlementti ry:lle ja Neuvokalle AK-avustuksen laajennukset järjestötalon toimintaan. Rovala sai AK-avustuksen monikulttuurikeskuksen toiminnan laajentumiseen ja Neuvokas järjestötalon tilojen ja varusteiden hankintaan sekä yhden henkilöresurssin kehittämään matalankynnyksen ohjausta ja neuvontaa sekä yhteistyötä järjestöjen ja kunnan välillä Rovaniemellä.

Yhteistyössä Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen Oppilaitosyhteistyöhankkeen sekä Neuvokasverkoston kanssa on kehitetty järjestötaloa opiskelijoiden oppimisympäristönä, jossa käytäntö ja teoria kohtaavat. Järjestötalossa on ollut työssäoppimassa Lapin yliopiston sosiaalityön-, sosiologian ja Joensuun Yliopiston teologian sekä Lapin Ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita. Opiskelijoilla on järjestötalossa mahdollisuus kohdata ihmisiä erilaisissa elämäntilanteissa. Ihmisten kohtaaminen ja matalankynnyksen ohjaus neuvontapisteessä antaa myös näkymää palvelujärjestelmään ja erilaisiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin.

Matalankynnyksen ohjaus- ja neuvontapiste JOIKU:ssa opiskelijat ovat mukana kohtaamassa ihmisiä dialogisuuteen pohjautuvassa aidossa ja arvostavassa vuorovaikutuksessa. Ohjaus- ja neuvontatyössä opiskelijat pääsevät tukemaan ihmisten omia voimavaroja ja arjessa selviytymistä etsien ratkaisuja yhdessä asiakkaan kanssa. JOIKU:n tavoitteena on, että ihminen tulee kohtaamisissaan kuulluksi ja nähdyksi omassa asiassaan. Lisäksi työssäoppimisessa on mahdollisuus ohjaajan tuella itsenäiseen työskentelyyn ja vastuun ottamiseen.

Eri alojen opiskelijoiden kohtaaminen mahdollistaa myös opiskelijoiden keskinäisen vertaistuen sekä mahdollisuuden harjoitella moniammatillista sektorirajatonta yhteistyötä. Järjestötalo on oiva paikka opiskelijalle tutustua myös laajaan järjestökenttään ja saada kokemusta järjestötoiminnasta ja järjestötyöstä. Järjestötalossa on mahdollista kohdentaa opiskelijaresurssia hyödyntämään myös niitä yhdistyksiä, joilla ei ole palkattua henkilöstöä.

JÄRJESTÖSOSIAALITYÖTÄ OPPIMASSA

Pilvi Vihanta, sosiaalityön opiskelija, Lapin yliopisto

Suoritin sosiaalityön opintoihin kuuluvan kymmenen viikon käytännönopetusjakson puoliksi Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksessä ja puoliksi Järjestöpiste Joikussa. Päädyin käytännönopetusjaksolleni järjestökentälle sattumalta, enkä tiennyt yhtään, mitä odottaa. Tietämättömyyttäni yhdistin sosiaalityön lähinnä julkisella sektorilla tehtäväksi virkamiesmäiseksi työksi, joten ajatus sosiaalityön käytännön oppimisesta järjestökentällä tuntui hämmäntävältä. Aloitin käytännönopetusjaksoni pää täynnä kysymyksiä, joista suurimpana: *”mitä on sosiaalityö järjestökentällä?”*.

Loistava käytännönohjaajani Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksessä osasi onneksi vastata kaikkiin ihmetteleviin kysymyksiini, ja sai minut ymmärtämään mitä sosiaalityö todella on. Tässä vaiheessa jo nolottaa oma ymmärtämättömyys, mutta parempi oppia myöhään kuin ei milloinkaan. Tietenkään sosiaalityön ydin ei ole päätöksentekoa siitä, saavatko asiakkaat palveluja vai eivät. Sosiaalityö on työtä ihmisten hyvinvoinnin eteen ja sen lähtökohdana on ihminen itse kokemuksineen.

Olen joutunut pohtimaan myös sitä, minkä takia kaikki tämä on tullut itselleni niin uutena asiana. On mahdollista, että opinnoissa on sivuttu asiaa, mutta eihän kaikki voi mitenkään jäädä mieleen. Tosiasia kuitenkin on, että sosiaalityön opinnot keskittyvät aivan liikaa yksilötyöhön kunnallisessa sosiaalityössä. Järjestöissä tehtävä sosiaalityö sivuutetaan opinnoissa, ja samalla sosiaalityön perustarkoitus ja keinojen moninaisuus unohtetaan.

Olen käytännönopetusjaksoni aikana oppinut, millaisilla keinoilla ihmisten hyvinvointia voi ajaa. Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksessä tehdään erittäin hienoa rakenteellista sosiaalityötä vaikuttamistyön kautta. Olen ollut erityisen ihastunut juuri rakenteelliseen sosiaalityöhön, sillä

vaikuttamalla suurempiin linjoihin ja rakenteisiin voidaan parhaiten edistää hyvinvointia suuremmissa mittakaavoissa. Yhdistyksessä ei kuitenkaan unohdeta rakenteelliselle tasolle, vaan kaiken työn pohjana ovat ihmiset kokemuksineen. Jos olisin viettänyt koko käytännönopetusjaksoni Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksessä, olisin saanut syvällisesti oppia vaikuttamistyötä, mutta työn lähtökohta eli ihmiset olisivat jääneet kaukaisemmaksi asiaksi.

Onnekseni olen kuitenkin saanut juosta Järjestötalossa kahden kerroksen välillä, ja yläkerrassa Järjestöpiste JOIKU:ssa toinen ohjaajani on opettanut minulle paljon ihmisten kohtaamisesta. On ollut hienoa päästä mukaan erilaisiin kohtaamisiin, joissa on voinut kohdata ihmisiä tasavertaisena ja kiireettömästi. Olen oppinut kuuntelemaan ja antamaan arvon ihmisen omille kokemuksille. Olen myös oppinut paljon kuuntelemalla ihmisten kokemuksia. Kaikissa sosiaalityön kohtaamisissa pitäisi olla paikalla kaksi asiantuntijaa: ihminen oman elämänsä asiantuntijana ja työntekijä oman alansa asiantuntijana. Vain yhdistämällä kummankin tiedot ja taidot voidaan päästä hyvään lopputulokseen.

Sekä Järjestötalon monet toimijat että monissa verkostoissa toimivat ohjaajani ovat mahdollistaneet tutustumisen laajasti Rovaniemen sosiaali- ja terveysjärjestöjen kenttään. Olen kiitollinen kaikille, jotka ovat antaneet minulle aikaansa kerroksien omasta toiminnastaan. Kaikki mitä olen nähnyt, kokenut ja oppinut on sytyttänyt minuun palavan halun päästä töihin järjestökentälle. Jos kuitenkin tulevaisuudessa päädyn työskentelemään julkiselle sektorille, uskon tulevani hyväksi sosiaalityöntekijäksi, joka kohtaa asiakkaat arvostavasti ja kuunnellen ja muistaen järjestökentän monet mahdollisuudet ihmisten hyvinvoinnille.

JÄRJESTÖTYÖ LUONNOLLISENA VALINTANA JA OPINTIENÄ

Heli Honkasilta, sosiaalityön opiskelija, Lapin yliopisto

Opiskeluaikanani koin huonommuutta siitä, etten kokenut kuntatyötä omakseni, enkä halunnut työharjoitteluun kunnan sosiaalityöhön. Jälkeenpäin olen välillä harmitellut tätä valintaa, sillä toisinaan ajatukseni edelleen seuraavat rataa ”en ole pätevä sosiaalityöntekijä ellen ole ollut töissä kunnalla.” Sitten muistan sosiaalityön historiankurssin ensimmäisen opin: sosiaalityö on saanut ensimmäisen järjestäytyneen muotonsa yhdistyksinä ja kansanliikkeinä. Olen ajatellut olevani liian uudistamishenkkinen kuntaan, mutta ehkä olenkin päinvastoin perinteinen!

Opintojeni loppupuolella olin jo mukana usean paikallisen yhdistyksen ja järjestön toiminnassa, niin vapaaehtoisena kuin luottamushenkilönäkin, ja nähnyt järjestötyön monelta kantilta. Siksi pro gradun tekeminen Rovaniemen Tyttöjen Talolle oli idean synnyttyä melko helppo ratkaisu. Päätöstä siivitti talon henkilökunnan lämmin vastaanotto, sekä se, että halusin tehdä käytännönläheisen ja jotakuta mahdollisesti hyödyttävän oppinäytetyön. Tutkijan silmin sain tarkastella, miten nuorisotyössä rakennetaan osallisuuden mahdollisuuksia tilatyön ja aidon kohtaamisen keinoin.

Myönteinen ja välitön ilmapiiri imaisi minut mukaansa, joten tutkimusjakson jälkeen jatkoin Tyttöjen Talolla isosiskokoulutuksen myötä vapaaehtoisena. Olen saanut todistaa hienon hienoa muutosta ujon tytön olemuksessa, kun olen päässyt hänen kanssaan samalle aaltopituudelle. Toisaalta vapaaehtoisena olen saanut kokea myös konkreettista luomisen riemua rakentaessamme joukkovoimalla massiivisia Rovaniemen Wanhoja Markkinoita.

Todella iholle olen päästänyt ihmisten rohkaisevat, mutta myös lyttävät kommentit, kun Amnesty Internationalin paikallisosaston kanssa olemme vedonneet satoihin ohikulkijoihin saadaksemme heidän tukensa ihmisoikeuksille. Jokainen vapaaehtoiset yhteen saattava tilaisuus on aina omanlaisensa, mutta niitä yhdistää yksi tekijä, yhdistäminen.

Kuinka nopeasti yhteisen päämäärän puolesta uurastaminen saattaa ihmisen me-hengen äärelle. Se on tila, jossa kanssarakentajan selän kunto, nuoren jakama tarina tai allekirjoituksilla täytetty vetoamuslappunen on kaikkien yhteinen huoli, ilo tai onnistuminen.

Olen oppinut jakamaan järjestötyön tärkeintä polttoainetta, aikaani. Kehityskaahtaus Elimun hallituksessa palkintoja ei välttämättä saa niin nopeasti kuin vapaaehtoisena, sillä toimintaan liittyy lakisäätiset velvollisuudet ja resurssien rajallisuus. Kolikon valoisana puolena saan olla mukana tekemässä päätöksiä, joilla on vähintään paikallistason vaikutuksia, ja olla tekemisissä upeiden, asiallemme omistautuneiden ihmisten kanssa. Samalla järjestökenttä on avautunut minulle toiselta tasolta, myös työnantajan näkökulmasta. Olen oppinut ottamaan vastuuta ja kantamaan sen, jotta olisin muiden luottamuksen arvoinen. Myös työntekijämme luottaa meissä siihen, että työ on turvallista ja mielekästä, ja että palkka tulee ajallaan.

Viimeisimpänä järjestökentällä tutuksi on tullut työntekijän rooli. Lapin Partiolaisissa olen päässyt toteamaan järjestötyön toimijoiden tiivistä yhteistyötä omakohtaisesti ja tutustumaan muiden nuorisajärjestöjen työntekijöihin. Ihailen heidän luovuuttaan ja sinnikkyyttään etsiessään yhdistyksilleen yhteistyökumppaneita ja rahoituskanavia, ja huomaan kuuntelevani heitä kuin kisälli konsanaan. Ja miten paljon ihailenkaan vapaaehtoisten partioimijoiden aikaansaannoksia! He ovat järjestötyön suola ja kannatteleva voima, yhdistyksen kasvot toiminnan keskellä. Nyt saan työntekijänä olla tekemässä vapaaehtoisten toiminnasta heille mahdollisimman helppoa.

Vapaaehtoisen, luottamushenkilön, tutkijan, työnantajan ja työntekijän roolit ovat kaikki avanneet järjestötyöstä oman näkökulmansa. Ensimmäinen työntekijän pestini järjestössä on saattanut yhteen ympyrän päät, ei päättääkseen sitä, vaan aloittaakseen uuden kuvion. Nyt tuntuu siltä, että järjestötyö on valinnut minut yhtä vahvasti kuin minä järjestötyön.

Järjestöihin kiinnittyvä tutkimus ja tiedontuotanto

OPISKELIJAT VASTAAMASSA JÄRJESTÖKENTÄN TIETO- JA TUTKIMUSTARPEISIIN OSANA OPINTOJAAN

Järjestökentällä on sekä laajoja koko järjestökenttää ja sen rakenteita että rajattuja yksittäisen järjestön toimintaa koskevia tieto- ja tutkimustarpeita. Opinnäytetöiden toimeksiantajana järjestöt tarjoavat käytäntölähtöisiä ja käytännötoimintaa hyödyttäviä aiheita. Opiskelijat saavat opinnäytetyötä tehdessään kontaktin järjestöjen toimintaan ja toiminnassa mukana olevien ihmisten arjen tukemiseen. Opiskelijoiden tekemien opinnäytteiden, selvitysten ja projektitöiden kautta järjestöt saavat työvälineitä ja tietopohjaa omaan toimintaansa ja sen kehittämiseen. Käytännönhyöty luo molempia osapuolia motivoivan yhteistyöpinnan.

Heli Honkasilta, sosiaalityön opiskelija, Lapin yliopisto:
"Opintojeni loppupuolella olin jo mukana usean paikallisen yhdistyksen ja järjestön toiminnassa, niin vapaaehtoisena kuin luottamushenkilönäkin, ja nähnyt järjestötyön monelta kantilta. Siksi pro gradun tekeminen Rovaniemen Tyttöjen Talolle oli idean synnyttäjä melko helppo ratkaisu. Päätöstä siivitti talon henkilökunnan lämmin vastaanotto, sekä se, että halusin tehdä käytännönläheisen ja jotakuta mahdollisesti hyödyttävän opinnäytetyön. Tutkijan silmin sain tarkastella, miten nuorisotyössä rakennetaan osallisuuden mahdollisuuksia tilatyön ja aidon kohtaamisen keinoin."

Jaana Rossi, vastaava työhönvalmentaja, Klubitalo Roihula, Nuorten Ystävät:
"Yksi opinnäytetyö on meneillään koskien hevostoimintaa kuntoutuksen välineenä, jossa mukana on neljä jäsentä ja yksi työntekijä. Toinen opinnäytetyö käsittelee taloushallintaa, josta Klubitallolle saamme opiskelijalta taloushallinnan kurssin ja oppaan."

"On lopultakin saatu aikaa järjestösektoriin kohdentuva graduryhmä, se on paljon. Myös kandiaiheita on markkinoitu suunnitelmallisesti opiskelijoille. Vaikka menee käytäntö 1:een, niin jossain määrin kokemusasiantuntijoiden käyttö on voinut lisätä muuta kuin byrokrattista sosiaalityön ymmärtämystä. Muuten käytännön opetuspaikkoihin sijoittelussa järjestöt ovat aina olleet mukana, mutta nyt yliopisto-opettajien osalta tietoisuus järjestökentästä on hankkeen kautta lisääntynyt."

Yliopisto-opettajan haastattelu, kysymys: Yhteistyön keskeiset onnistumiset (Arviointiselvitys 2015)

Anne Oikarinen, järjestökoordinaattori, Pohjoisen yhteisöjen tuki – Majakka ry:

"Opiskelijoiden rooli Majakassa on ollut merkittävä heti perustamisesta asti. Opiskelijat tuovat uutta tietoa, haastavat ajattelemaan uudella tavalla ja tuovat raikkaan tuulahduksen arkeen. Majakalle on tehty myös monia opinnäytetöitä, joiden kautta on tuotettu uutta järjestötietoa sekä tietoa on kerätty ja tuotettu myös oppimistehtävien kautta."

Laajoihin kokonaisuuksiin on haasteellisempaa löytää vastausta yhdellä opinnäytteellä tai selvitystyöllä. Opiskelijoiden opinnäytteet ja eri harjoittelu- ja käytännönjaksoille sijoittuvat tiedontuotannon tehtävät voidaan rakentaa toisiaan täydentäväksi ja kasvattavaksi tietovarannoksi. Esi-merkkinä voisi olla Lapin järjestöstrategiassa esiin nostettu tarve järjestö-kuntayhteistyön kehittämiseksi. Tiedontuotannon näkökulmasta katsottuna kehittämistyö pitää sisällään muun muassa yhteistyön eri muodot, sopimuksellisuuden, järjestöavustuskäytännöt ja hyvinvointikertomustyön.

JÄRJESTÖT LAPIN KUNTIEN HYVINVOINTIKERTOMUSTYÖSSÄ

Brita Karjalainen, sosiologian opiskelija, Lapin yliopisto, harjoittelujakso Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksessä

Järjestöjen rooli hyvinvointikertomuksissa on toistaiseksi ollut pieni. Järjestöt mainitaan usein yhteistyökumppanina, mutta tarkempia yhteistyösuunnitelmia ei kirjata. Tähän kaivataan muutosta. Harjoittelussani Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksessä tein selvityksen, jonka päämääränä oli kartoittaa, miten kunnat näkevät järjestöjen roolin hyvinvointikertomustyössä ja miten kunnat haluaisivat tämän roolin kehittyvän. Selvityksen on tarkoitus olla tukena järjestöjen roolin kehittämisessä.

Selvitystä varten lähetin kuntiin kyselyn, johon vastasi 13 Lapin kuntaa. Vastauksista kävi ilmi, että järjestöt olivat harvoin olleet hyvinvointikertomustyössä mukana. Kaikki kunnat osoittivat mielenkiintoa järjestöjen osallisuuden kehittämiseen, mutta useimmissa kunnissa kaivataan tukea ja valmiita malleja järjestöjen ottamisesta hyvinvointikertomustyöhön mukaan.

Kyselystä saadut signaalit olivat positiivisia, sillä kaikissa vastanneissa kunnissa järjestöjen roolia haluttiin kasvattaa. Seuraava askel olisi selvittää, miten järjestöt haluaisivat olla mukana hyvinvointikertomustyössä. Tämän pohjalta olisi mahdollista kehittää tukea ja malleja toimivan yhteistyön syntymiseksi kuntien ja järjestöjen välille hyvinvointikertomustyössä.

Laajoihin tietokokonaisuuksiin voidaan tarttua monialaisten tai teemallisten opinnäytetyöryhmien toimesta. Lapin yliopiston sosiaalityön oppiaineeseen perustettiin järjestösektorille kohdentuva pro gradu -tutkielmaryhmä. Lapin AMK:n ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon monialaisen opinnäytetyöryhmän opiskelijat ryhtyivät tekemään Lapin liiton Pohjoinen osallisuus -teeman sisällä Lapin järjestöstrategiaan liittyviä aiheita. Osa töistä kiinnittyi teemaattisesti osallisuuteen, osa järjestökenttää vahvasti sivuten. Porosaamelaisten nuorten hyvinvointia käsittelevän työn käytännön toimeksiantajana toimi SámiSoster ry. Tulevaisuuden hyvinvointipalveluja tarkastelevan työn toimeksiantoi Pellon kunta.

HYVINVOINTIPALVELUT TULEVAISUUDEN PELLOSSA – PALVELUJEN SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHTANA ASIAKASLÄHTÖISYYS

Katja Koivisto & Tuula Ylisaukko-oja,

Lapin ammattikorkeakoulun YAMK -opiskelijat

Toteutimme ”Hyvinvointipalvelut tulevaisuuden Pellossa”-kuntalaisraadinn yhteistyössä Pellon kunnan kanssa. Työmme tarkoituksena on kartoittaa Pellossa asuvien ihmisten ajatuksia ja toiveita hyvinvointipalveluista ja tavoitteena saada näkyviin asiakkaiden näkökulma hyvinvointipalveluja kehitettäessä. Lapin liiton järjestöneuvottelukunnan tilaama opinnäytetyömme on osa monialaista opinnäytetyötä, jonka teemana on ”pohjoinen osallisuus”. Toimeksiantajana työllemme on Pellon kunta. Pellon kuntastrategian yhtenä tavoitteena on asiakaslähtöisyys.

Työmme kehittämisenetelmäksi valitsimme kuntalaisraadinn. Se on uudenlainen osallistumisen menetelmä, jossa on keskeistä asioiden yhdessä pohtiminen ja aito keskusteleminen. Kuntalaisraadinn avulla saadaan kuntalaisten näkökulma mukaan hyvinvointipalvelujen suunnitteluun. Se mahdollistaa kuntalaisten osallisuuden. Menetelmässä osallistetaan myös ohjausryhmä, kunnan virkamiehet ja luottamusmiehet. Kuntalaisraati tukee opinnäytetyömme tavoitetta ja osallisuuden näkökulmaa. Opinnäytetyössämme käytämme nimitystä kuntalaisraati, vaikka teorialueissa siitä käytetäänkin yleisemmin nimitystä kansalaisraati. Kuntalaisraati nimitys on kuvaavampi termi meidän työssämme. Kuntalaissa (2015) on velvoite asukkaiden kuulemiselle, ja myös siinä käytetään kansalaisraadista nimitystä kuntalaisraati. Kuntalaisraati tuo kuntalaiset oikeasti mukaan päätöksentekoon. Kuntalaisraadinn vahvuus on kohderyhmänsä edustavuus, keskustelujen laadukkuus, konkreettinen vaikuttavuus sekä raadinn keskustelujen pituus.

Kuntalaisraati kutsuttiin keskustelemaan hyvinvointipalveluista tulevaisuuden Pellossa. Raati kokoontui kolmena iltana 16.-17.5. sekä 24.5.2016 pohtimaan yhdessä Pellon kuntalaisten hyvinvointia ja sen edistämisen keinoja. Opinnäytetyön tekijöinä ja projektityöntekijöinä vastasimme kuntalaisraadinn prosessista ja varsinaisesta toteuttamisesta yhdessä projektipäällikön kanssa. Ohjausryhmä koostui kuntalaisraadinn aiheen kannalta relevanteista tahoista.

Varsinaisten kuntalaisraadinnpäivien suunnittelu oli tärkeä osa prosessia. Siihen kuului kuntalaisraadinn osallistuvien valinnan kriteereistä sopiminen, esitteiden ja ilmoittautumislomakkeen laadinta ja raatilaisten valinta. Käytimme erilaisia markkinointimenetelmiä vapaaehtoisten saamiseksi. Raadinn koko (18) suhteutettiin Pellon kunnan asukasluukuun. Valinnassa huomioitiin ikä, sukupuoli, asuinpaikka ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Valituille ilmoitettiin kirjeellä ja sähköpostilla valinnasta ja kerrottiin tarkempaa tietoa kuntalaisraadista sekä käytännön järjestelyistä. Keskustelujen aikana raatilaisten jaettiin kolmeen ryhmään. Projektiryhmäläisinä toimimme keskustelujen ohjaajina (fasilitaattoreina). Ensimmäinen raadinnpäivä aloitettiin asiantuntijaluennoilla, joka oli avoin tilaisuus kaikille kiinnostuneille, jonka jälkeen aloitettiin keskustelut ryhmittäin. Toisena iltana valmisteltiin julkilausumaa keskustelujen ja dotmocracy-prosessityökalumenetelmän avulla. Kolmantena iltana yhdessä käytyjen keskustelujen lopuksi raatilaisten laativat aiheesta yhteisen näkemyksen mukaisen julkilausuman, jossa on esitetty 26 konkreettista kehitysideaa Pellon kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi.

Raatilaisille tehtiin kysely raadin viimeisenä päivänä. Kyselyllä selvitettiin raatilaisten tyytyväisyyttä itse prosessiin sekä projektiryhmän toimintaan ja puolueettomuuteen. Osallisuuden kokemus raatilaisten osalta oli merkittävä, kaikki kokivat tulleen kuulluiksi kuntalaisraadin aikana. Kuntalaisraadin on tutkittu lisäävän myös kansalaisaktiivisuutta ja tässäkin tapauksessa suurin osa vastasi, että osallistuisi vastaavanlaiseseen tilaisuuteen uudelleen. Myös osa julkilausuman kehitysehdotuksista oli osallisuutta lisääviä. Näidenkin tuloksien perusteella kuntalaisraadin toteutuksella voidaan toteuttaa asiakaslähtöistä toimintaa.

Kuntalaisraadin tuloksista pidettiin tiedotustilaisuus 7.6.2016 Pellon kunnan valtuustosalissa. Tilaisuuteen oli kutsuttu Pellon kunnan viranhaltijoita, päättäjiä, median edustajia sekä kaikkia asiasta kiinnostuneita. Useat julkilausumassa esille nousseet asiat ovat mukana Pellon kuntastrategiassa. Julkilausuman eteenpäin vieminen ja huolehtiminen siitä, että raati-prosessin tulokset johtavat aitoon vaikuttamiseen on tärkeää. Oleellista on myös tiedottaminen julkilausuman etenemisestä.

Pellon kuntalaisraadissa hyvinvointipalvelut miellettiin hyvin laajasti. Asiakasnäkökulma on tärkeä palveluja kehitettäessä ja keskusteluissa se tuli hyvin esille: mitä asiakas tarvitsee, mitä on hyvä palvelu ja miten asiakas palvelun kokee. Julkilausumassa ehdotukset luokiteltiin seuraavasti: asiakaslähtöisyys ja palvelun laatu, hyvinvointipalvelut ja elinvoima sekä vapaa-aika. Mielestämme julkilausuma vastaa kysymykseen

siitä, mistä sote-uudistuksessa puhutaan, eli kuntien vastuulle jäävästä kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. Tavoitteena on ottaa ihmiset mukaan löytämään ratkaisut ja ottamaan vastuuta omasta elämästään. Tärkeää on, että asiakkaan saama palvelu on sujuva kokonaisuus ja palveluja kehitetään asiakaslähtöisyyden näkökulmasta. Muutoksen saavuttamisessa järjestöt ovat julkisen sektorin tärkeä kumppani. Laaja hyvinvointikäsitys puoltaa sitä, että kunnissa säilyy sote-uudistuksen jälkeenkin hyvinvoinnin edistämisen työ, eikä hyvinvoinnin edistäminen tarkoita ainoastaan sote-palveluja. Osa kehitysehdotuksista vaatii toteutuakseen strategisia valintoja tai henkilöstöresursseja, mutta osa on toteutettavissa myös luovuuden ja rohkeuden avulla. Kuntalaisraatiprosessi oli toimiva ja kokonaisvaltainen prosessi, joka tuotti tärkeää tietoa kuntalaisten toiveista ja ajatuksista Pellon tulevaisuuden suhteen. Olemmekin äärimmäisen tyytyväisiä koko kuntalaisraatiprosessiin ja sen tuomiin kehitysehdotuksiin.

Lähde:

Raisio, H. & Vartiainen, P. 2011. Osallistumisen illuusiosta aitoon vaikuttamiseen. Deliberatiivisesta demokratiasta ja kansalaisraatien toteuttamisesta Suomessa. Kuntaliiton verkkojulkaisu. Viitattu 11.3.2016

SELVITYSTYÖ: VAPAAEHTOISTOIMINTAA JÄRJESTÖKENTÄLLÄ

Tiia Särkelä, sosiologian opiskelija, Lapin yliopisto, harjoittelujakso Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksessä

Opiskelen parhaillaan sosiologian maisteriksi Lapin yliopistossa ja päädyin aika sattumalta harjoittelijaksi Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistykseen. Syksyllä 2015 oli kova tarve löytää harjoittelupaikka ennen opintojen päättymistä. Sain tiedon yliopistolla järjestettävistä rekrymessuista ja päätin viime tintaan lähteä pyörähtämään paikan päällä. Pyörähtäminen kannatti, sillä siellä tapasin Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen pöydän äärestä työntekijän, jonka kanssa vaihdoin ajatuksia ja yhteinen sävel tuntui löytyvän. Vapaaehtoistoiminta oli aihe, josta kehkeytyi tutkimuskohde harjoittelulle ja kolmen kuukauden harjoittelu päätettiin aloittaa tammikuun aikana.

Vapaaehtoistoiminta oli aiheena läheinen, sillä olen itse toiminut esimerkiksi Neuvokkaassa ylijäämäruuan jakelussa ja viime syksynä kouluttauduin mielenterveysseuran kriisipuhelinpäivystäjäksi. Olin huomannut, että vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksista on vaikea löytää kootusti tietoa ja sama ongelma tiedostettiin myös Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksessä. Yhdistyksen ylläpitämällä lappilaiset.fi -sivustolla olikin oma osio lappilaiselle vapaaehtoistoiminnalle, mutta tiedon määrä siellä oli vielä melko olematon. Tehtäväkseni muotoutui selvittää, minkälaisia viestinnän, tiedottamisen tai muunlaisen tuen tarpeita Lapin alueen järjestöillä on vapaaehtoistoimintaan liittyen.

Selvitystyössäni tein vapaaehtoistoimintaan liittyvän kyselyn lappilaiselle sosiaali- ja terveysjärjestöille sekä muille kansalaisten hyvinvointia edustaville toimijoille. Kyselystä kävi ilmi muun muassa, että suurimmat tuentarpeet liittyivät uusien innokkaiden ja sitoutuvien vapaaehtoisten mukaan saamiseen sekä vapaaehtoistoiminnasta tiedottamiseen. Kootulle tiedolle oli siis tarvetta ja tässä asiassa lappilaiset.fi on suuressa roolissa. Kunhan saadaan vapaaehtoistoiminnan osioon perustietoja, kuten esittelyjä järjestöistä ja heidän järjestämistään vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksista sekä yhteystiedot, voidaan siitä alkaa markkinoida lisää myös vapaaehtoistoiminnasta kiinnostuneille kansalaisille.

Järjestökyselyn lisäksi halusin tuoda myös kansalaisten äänen kuuluviin, joten haastattelin muutamiin vapaaehtoisiksiin osallistuvia henkilöitä ja tein pienimuotoisen kyselyn opiskelijoille Lapin ammattikorkeakoulussa pidetyn järjestömessun aikana. Erityisesti vapaaehtoisuus koulutuksessa olleet pitivät vapaaehtoistoiminnassa tärkeänä hyvin organisoitua, monipuolista ja helposti lähestyttävää toimintaa ja toiminnasta tiedottamisesta olisi hyvä hyödyntää monipuolisesti eri väyliä, jotta tavoitettaisiin esimerkiksi eri-ikäisiä ihmisiä. Innostunut ja sitoutunut vapaaehtoistoiminta, jota järjestöissäkin kaivattiin, vaatii tekijältään sisäistä motivaatiota, jota tekemäni kyselyn mukaan edustivat muun muassa oma kiinnostus aiheeseen, halu auttaa ja olla hyödyksi, aiheen tärkeys ja ajankohtaisuus sekä mahdollisuus tutustua uusiin ihmisiin.

Oli mielenkiintoista tutustua järjestöjen vapaaehtoistoimintaan, sillä aloittaessani harjoittelun en todellakaan ollut tietoinen siitä, kuinka monimuotoista ja kirjavaa toiminta on. Kentän moninaisuus ja tietylainen hajanaisuuskin toivat haasteita selvitystyön toteuttamiseen, sillä itse olin ajatellut aiheita ennemminkin kansalaisen näkökulmasta ja mieltänyt vapaaehtoistoiminnan lähinnä pelkäksi auttamistoiminnaksi. Kuinka väärässä olinkin. Uskon kuitenkin onnistuneeni tuomaan selvityksessäni esiin niitä yhteisiä vapaaehtoistoimintaan liittyviä haasteita ja tuen tarpeita, joita lappilaisilla järjestöillä on. Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys voi tulevaisuudessa hyödyntää vapaaehtoistoimintaa koskevaa tutkimustietoa jatkaessaan lappilaisen järjestötiedon yhteen kokoamista.

AIHEISTA OPINNÄYTE- TAI PROJEKTITÖIKSI

Hankkeen aikaisen työskentelyn kautta kertyneiden kokemusten mukaan järjestökenttä tiedontuotannon ympäristönä ei ole tuttu sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille. Päinvastoin se on usealle opiskelijalle julkista sektoria vieraampi ammatillinen toimintaympäristö. Järjestöjen tunnetuksi tekeminen opiskelijoille lisää heidän kiinnostustaan tehdä erilaisia tiedontuotantoon ja kehittämiseen kiinnittyviä opintotehtäviä järjestöjen parissa. Opintojensa aikana järjestökentällä toimineet opiskelijat ovat enemmän kiinnostuneita järjestöistä opinnäytteiden toimeksiantajina ja tutkimuskohteena (Petri Vuorijärvi, arviointiselvitys 2015, sosiaalityön opiskelijoille kohdennettu kysely, N=65).

Järjestötoimijoiden tulee panostaa toimeksiantamiensa opinnäyte-, projektityö- ja selvitysaiheiden aukikirjoittamiseen. Hieman pureskellummat aiheet löytävät paremmin niistä kiinnostuvan opiskelijan. Kaikki opiskelijat eivät ole halukkaista tarttumaan valmiisiin aiheisiin. Useat opiskelijat hakevat aiheita omien henkilökohtaisten kiinnostusten mukaisesti tai jo tuttuja teemoja. Tällöin järjestöissä tulee olla valmiuksia luoda tiedontuotannon mahdollisuuksia opiskelijoiden kiinnostusten mukaisesti.

Järjestöjen rooliksi ei jää vain aiheen antaminen, vaan järjestötoimijoiden toivotaan tukevan opiskelijaa opinnäytteen tai projektityön tekemisen aikana. Valmiuksia tulisi olla perehdyttää opiskelijaa järjestötoimintaan yleisesti tai työskentelyn kohteena olevaan toimintaan erityisesti.

Järjestöille tulee vastaavasti olla tukea toimeksiantojen tekemiseen, toimeksiantajana toimimiseen ja opiskelijoiden ohjaukseen.

“Järjestöissä on etukäteen pohdittu, mitä pointteja esitetään opiskelijoille, opiskelijat eivät pysty nappaamaan oikeaan kohtaan koko järjestön toiminnan kokonaisuudesta, vaan tarvitsevat valmiiksi rajatun teeman tai useampia. Järjestöillä on aikaa olla tekemässä yhteistyötä opiskelijoiden kanssa, edellytys yhteistyön onnistumiselle.”

Petri Vuorijärvi, Arviointiselvitys 2015, yliopisto-opettajan haastattelu

“Opinnäytetyöpankki toimii ja kokoaa hyvin järjestöjen opinnäytetyön aiheita. Järjestömessuilla järjestöillä on ollut loistava mahdollisuus tehdä toimintaansa näkyväksi ja saada uusia vapaaehtoisia toimintaansa.”

Petri Vuorijärvi, Arviointiselvitys 2015, järjestöille kohdennettu kysely, kysymys: Hankkeen keskeisiä onnistumisia

JÄRJESTÖLÄHTÖINEN PROSESSI:

1. Järjestökentän tiedontarpeiden selvitystyö
 - 1.1. Järjestökentän laajemmat temaattiset aiheet
 - 1.2. Järjestöjen omaa toimintaa koskevat aiheet
2. Laajojen temaattisten tietotarvekokonaisuuksien pilkkominen hallittaviin osa-alueisiin
3. Opinnäyte- ja selvitysaiheiden aukikirjoitus toimeksiannoiksi
 - 3.1. Järjestöt kirjoittavat itse
 - 3.2. Järjestöillä annetaan tukea ja ohjausta toimeksiantojen kirjoittamiseen
4. Toimeksiantojen markkinointi monikanavaisesti
 - 4.1. sähköiset opinnäyteaihepankit (esim. lappilaiset.fi)
 - 4.2. Suora opiskelijarekrytointi (oppilaitosvierailut, opinnäytetyöryhmät ja tapahtumat)
 - 4.3. Opettajien kautta menevä tiedotus opiskelijoille
5. Opiskelijat ottavat yhteyttä toimeksiantajaan
6. Järjestö toimeksiantajana: opiskelijoiden ohjaus ja tuki
7. Tehtyjen opinnäytteiden ja selvitysten hyödyntäminen
8. Tuotetun tiedon levittäminen

OPISKELIJALÄHTÖINEN PROSESSI:

1. Opiskelijoiden omat opinnäyte- tai projektityöaiheet
2. Aiheeseen sopivan toimeksiantajan etsintä järjestökentältä
3. Opiskelijan ja järjestön yhteen saattaminen
4. Järjestö toimeksiantajana: opiskelijoiden ohjaus ja tuki
5. Tehtyjen opinnäytteiden ja selvitysten hyödyntäminen
6. Tuotetun tiedon levittäminen

Opiskelijoiden ja järjestöjen yhteen saattaminen edellyttää kootua tietoa yleisesti järjestöistä sekä järjestöjen tarjoamista mahdollisuuksista muun muassa tiedontuotannon ja tutkimuksen osalta. Järjestöjen tarjoamien mahdollisuuksien näkyväksi tekeminen vaatii monikanavaista markkinointia opiskelijoille ja opetushenkilökunnalle. Sähköinen opinnäyteaihepankki on koettu toimivana tiedotuskeinona. Erilaiset järjestöjä, opiskelijoita ja opetushenkilökuntaa kokoavat tapahtumat ovat konkreettisia ja helposti toteutettavia keinoja viedä eteenpäin järjestöjen tieto- ja tutkimustarpeita ja lisätä järjestöjen tunnettavuutta oppilaitoksissa. Järjestö-

messut ovat yksi esimerkki (Petri Vuorijärvi, arviointiselvitys 2015, järjestöille kohdennettu kysely, kysymys: hankkeen keskeisiä onnistumisia). Tarvitaan myös henkilökohtaista aiheiden esittelyä. Hyväksi käytännöksi on koettu aiheiden esittely muun muassa kandi- ja graduryhmien aloitustapaa- misissa. Monella opiskelijalla voi tässä vaiheessa olla jo aihe valittuna, jolloin aiheiden markkinointi on tuloksellista aloittaa jo ihan opintojen alussa toteutettavissa järjestötoiminnan esittelyissä.

“Tarvitsee yhteistä koordinaatiota, hukkuu hurjan helposti niiden paineiden alla, mitä tulee valtionhallinnon suunnasta. Siinä ei järjestölliset ja holistiset näkemykset näy, vaan ne tarvitsevat puolestapuhujansa. Järjestöillä taas ei itsellään ole riittävästi resursseja panostaa oppilaitosyhteistyöhön. Voi olla järjestetty monella tapaa, olennaista että on keskushenkilö, joka muodostuu vakioksi. Esim. kandeille esitellään keskushenkilön toimesta tutkimusaiheet, joista on oma erillinen tietokanta. Sellainen ei synny ilman erillistä resursointia. Ei saa kuitenkaan tarkoittaa sitä, että esim. järjestöjä ei tutkittaisi missään muualla kuin siinä yhdessä teemallisessa graduryhmässä.”

Yliopisto-opettajan haastattelu (Arviointiselvitys 2015)

4

Yhteistyön mahdollistavat rakenteet

“Näen tärkeänä koordinaation jatkumisen. Hanke on keskeinen linkki järjestökenttään, koska se on niin laaja, oma iso asiansa. Oppilaitoksesta käsin on vaikea ottaa haltuun tätä isoa kenttää. Hankehenkilökunnalla on esimerkiksi ohjaus tietynlaisen kokemusasiantuntijan luo, jota tarvitaan.”

Yhteistyön rakenteet toiminnan perustana

Oppilaitosyhteistyöhankkeen päätavoitteena on ollut luoda Lappiin sosiaali- ja terveysjärjestöjen ja oppilaitosten yhteistyörakenne. Rakenteen tarkoituksena on toimia jäsenyneenä kokonaismallina järjestöjen ja oppilaitosten välisille yhteistyömahdollisuuksille. Rakenteesta ja sen tehtävästä nousee alkuun kaksi kysymystä: mitä järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyörakenteella käytännössä tarkoitetaan ja miksi sitä on tarpeen tavoitella?

Järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyön kautta opiskelijoille välitetään järjestötietoutta kaikissa muodoissaan. Tämän yhteistyön toivotaan muodostuvan pysyväksi osaksi sekä järjestöjen että oppilaitosten perustoimintaa. Toteutuakseen yhteistyö tarvitsee rakenteita kokoamaan yhteen pirstaleisen toiminta- ja toimijakentän. Sujuva yhteistyö tarvitsee tuekseen monitasoisia toimintarakenteita.

Yhteistyörakenteen muodostumisen lähtökohtana on mielestämme toimijoiden välinen kumppanuus, joka pohjautuu yhteiselle käsitykselle yhteistoiminnan tarpeista ja tavoitteista. Järjestöjen ja oppilaitosten käytännön yhteistyörakenteet ankkuroituvat yhteisesti jaetun tahtotilan ja win-win-periaatteen tunnistavalle kumppanuudelle. Yhteinen tavoite näkyy sekä oppilaitosten opetus- ja toteutus suunnitelmissa että järjestöjen säännöissä ja toimintasuunnitelmissa. Tältä pohjalta tehdään yhteinen suunnitelma toimijoiden asiantuntemuksen ja resurssien kokoamiseksi sekä toimintojen sisältöjen toteuttamiseksi. Käytännön yhteistyön toteutumiseksi luodaan toimintatapoja ja pelisääntöjä sekä muodostetaan työryhmiä ja foorumeita. Yhteistyötä selkeyttävät yhteistyösopimukset luovat siteen opetussuunnitelmien ja toteutuksen välille. Elinvoimainen yhteistyö tarvitsee koordinaatiota toiminnan toteuttamisen tueksi.

”Oppilaitosyhteistyö on merkittäväällä tavalla lisääntynyt. Uudet opettajat ovat ottaneet yhteyttä ja opiskelijoita on ollut enemmän.”

Sopimusjärjestön yhteistyöpalaute vuodelta 2015

Järjestöjen ja oppilaitosten yhteistoiminnan tarpeet ja tavoitteet.

Koordinaatio tukee myös tulosten seuranta ja arviointia sekä toimintojen edelleen kehittämistä.

Toimiva ja kaikkia osapuolia hyödyntävä yhteistyö syventää luottamusta ja sitoutumista, mikä puolestaan kannustaa toimijoita resursoimaan yhteistyöhön lisää aikaa ja rahaa, kehittämään yhteistyöprosessien ja -kumppanien mukana sekä kehittämään omaa toimintaansa. Toimijoiden sitoutuminen kohti yhteistyörakennetta on ottanut hankkeen aikana merkittävän edistysaskeleen Lapissa. Oppilaitosyhteistyöhanke on antanut yhteiskehittämisen kautta luottamuksellisen alustan luoda pysyviä rakenteita. Yhteistyön ja kumppanuuden syntyminen on ollut vaiherikas prosessi, johon järjestöjen ja oppilaitosten edustajat ovat tuoneet oman asiantuntemuksensa ja kokemuksensa. Yhdessä tehty työ on mielestämme viesti siitä, että yhdessä panostamme

sosiaali- ja terveysalan osaamisen kehittämiseen ja nuorten sosiaalisen pääoman lisäämiseen ja sitä kautta välitämme ja toimimme hyvän elämän edistämiseksi. Yhteistyörakenteen aikaansaamisessa on kyse paitsi tiedosta ja taidoista myös asenteista ja tahdosta.

Yhteistyön mahdollistavat rakenteet -luku muodostuu neljästä kokonaisuudesta:

- 1) Opetussuunnitelmat yhteistyön perustana**
- 2) Sopimuksellisuus ja koordinaatio yhteistyön toteutuksen mahdollistajana**
- 3) Toimintarakenteet käytännön yhteistyön tukena**
- 4) Näkymiä yhteistyön tulevaisuuteen.**

Opetussuunnitelmat yhteistyön lähtökohtana

Sosiaali- ja terveysalan opinnoissa järjestökenttää ja sen tarjoamia mahdollisuuksia ei ole tuotu systemaattisesti esille ja siten yhteistyö on jäänyt usein yksittäisten opettajien ja järjestötoimijoiden oman aktiivisuuden varaan. Opetussuunnitelmatyö onkin osoittautunut keskeiseksi kulmakiveksi pysyvien yhteistyörakenteiden muodostamisessa. Järjestötoiminnan, vapaaehtoisuuden ja kokemuksellisen asiantuntijuuden näkökulmista opetussuunnitelmien tehtävänä on vahvistaa järjestöjen roolia yhteiskunnallisina toimijoina. Opetussuunnitelmiin sisällytettynä järjestöt nähdään toimintakenttänä, johon tulevat sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset ankkuroituvat vapaaehtoisuuden, ammatillisuuden sekä asiantuntijuuden kautta.

Vuonna 2013 hankkeen tekemän kartoituksen mukaan järjestö- ja vapaaehtoistoimintaa ei löytynyt kirjattuina Lapin toisen asteen ammatillisten oppilaitosten, ammattikorkeakoulujen tai yliopiston opetussuunnitelmista. Opetustavoitteet oli kirjattu yleisellä tasolla, jolloin tavoitteiden toteutus konkretisoitui oppilaitoskohtaisissa opintojen toteutus- ja toteuttamissuunnitelmissa. Opetussuunnitelmissa määritetään etukäteen eri sosiaali- ja terveysalan opintojen osaamistavoitteet, mutta toteuttamistavat muotoutuvat oppilaitos- ja opettajakohtaisesti. Toimeenpanossa avainasemassa on opetushenkilöstö. Toteutuksen monimuotoisuutta lisää osaamistavoitteiden saavuttamisen lukuisat eri vaihtoehdot. Tähän vaihtoehtojen valikoimaan järjestöt oppimisympäristöinä ja osaamisen mahdollistajina sekä vapaaehtoisuus eivät ole vielä saaneet pysyvää asemaa.

Yhtenä perusteluna järjestönäkökulman näkymättömyydelle oppilaitokset mainitsevat sen, ettei julkista ja yksityistä sektoriakaan ole kirjattu opetussuunnitelmiin. Tämä peruste ei ole yksiselitteinen asia. Julkinen ja yksityinen sektori mielletään luonnollisena sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten toimintakenttänä. Ne ovat itsestäänselvytenä sisäankkirjattuina oppimisen ympäristöinä. Järjestöillä ei ole samanlaista yleisesti tunnustettua asemaa. Opetussuunnitelmissa voi näkyä maininta kolmas sektori, mutta sen sisältö ei aukea kaikille opiskelijoille.

Hankkeen käynnistyessä vuonna 2013 ammattiopistoissa, ammattikorkeakouluissa tai yliopiston sosiaalityön opetuksessa ei ollut opetussuunnitelmissa tai käytännön toteutuksen tasolla erillisiä järjestö- ja vapaaehtoistoiminnan opintojaksoja. Sosiaalityön opintojen alkuun sijoittuvaan Sosiaalityön käytäntö 1 -kurssiin sisältyy sosiaalityön toiminta- ja ilmiökenttään tutustuminen vapaaehtoistoiminnan kautta. Vapaaehtoistyö ja sen alustana järjestöt jäivät opiskelijoille hieman vieraksi, koska alkuvaiheessa opintojaksoon ei kuulunut järjestökentän esittelyä. Ammattikorkeakoulussa on pitemmät perinteet työelämäyhteistyöhön myös järjestökentällä. Opiskelijat ovat tehneet järjestökentälle työelämätoimeksiantoja osana opintojaan.

Vuonna 2016 on nähtävissä positiivista muutosta verrattuna vuoden 2013 opetussuunnitelmiin. Muutostyötä oppilaitoksissa ovat tehneet järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyöverkostoon (Oppijäryt-verkosto) kuuluneet oppilaitosten edustajat. He ovat olleet avainasemassa järjestökentän ja vapaaehtoistoiminnan sisällyttämisestä opetussuunnitelmiin. Vaikuttamistyötä on tehnyt myös hankkeen aikana toteutettuihin opetus- ja yhteistyöpilotteihin osallistunut opetushenkilöstö. Verkoston ja pilottien kautta opettajat ja oppilaitosten muu henkilöstö ovat saaneet henkilökohtaisen kokemuksen ja ajantasaista tietoa järjestö- ja vapaaehtoistoiminnasta ja kokemusasiantuntijuudesta sekä hyvistä käytännöistä.

Lapin ammattiopisto

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, lähihoitaja

- Paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuvia tutkinnon osia 5-15 osaamispistettä, valinnainen (Rovaniemi); Järjestöt lähihoitajakoulutuksessa
- Kasvun tukeminen ja ohjaaminen -tutkinnon osa, 2 osaamispistettä, kaikille pakollinen (Sodankylä); Järjestö- ja vapaaehtoistoiminta

Saamelaisalueen koulutuskeskus

Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, lähihoitaja

- Kolmannessa sektorissa toimiminen, 10 osaamispistettä, vapaasti valittava

Lapin ammattikorkeakoulu

Hyvinvointipalveluiden osaamisalat

- Sairaanhoitaja, terveydenhoitaja, sosionomi, geronomi, fysioterapia
- Terveyttä ja hyvinvointia edistävä järjestöosaaminen, 5 opintopistettä, vapaasti valittavat opinnot

Lapin yliopisto

Sosiaalityö

- Sosiaalinen käytäntö I: vapaaehtoistyö järjestöissä, kokemusasiantuntijapäivä
- Opintojakso oli opetussuunnitelmassa jo ennen hanketta. Oppilaitosyhteistyöhanke on ollut mukana edelleen kehittämässä ja koordinoimassa kokonaisuutta

Merkittävin muutos on nähtävissä opetuksen käytännön toteutuksen tasolla. Yhteistyö järjestöjen ja oppilaitosten välillä opintojaksoiden suunnittelussa ja toteutuksessa on merkittäväällä tavalla aktivoitunut. Opiskelijoiden tekemien opintoihin kuuluvien projektitoimien lukumäärien osoittaminen on haasteellista, sillä dokumentoitua ja yhteisesti jaettua tietoa opiskelijatöistä on rajallisesti saatavilla. Kokonaisuudessaan opiskelijoiden opintojen aikaisen järjestötoiminnan kiinnittymisen seurannassa on vielä kehittämisen tarvetta. Samoin on toteutettujen opintokokonaisuuksien vaikuttavuuden arvioinnin osalta. Sekä oppilaitosten henkilökunta ja opiskelijat että järjestöjen työntekijät, vapaaehtoiset ja kokemukselliset asiantuntijat antavat paljon aikaa yhteistyölle, joten tehdyn työn tuloksellisuus on tärkeää arvioida. Tulokselliseksi arvioitu toiminta perustelee paikkaansa sosiaali- ja terveysalan opetussuunnitelmissa ja järjestöjen toimintasuunnitelmissa. Win-win-periaatteen mukainen tulos motivoi sitomaan resursseja ja asiantuntijuutta tulevien ammattilaisten kouluttamiseen ja heidän oppimismahdollisuuksien tarjoamiseen järjestötoiminnalla. Oppilaitokset tunnistavat hyvin järjestöt oppimisympäristönä, mutta opetussuunnitelmien sisältöihin vaikuttajina ja strategisina kumppaneina järjestöt hakevat vielä paikkaansa.

JÄRJESTÖOSAAMINEN OSANA PAIKALLISIA AMMATTITAITOVAATIMUKSIA

Tarja Tenhunen, lehtori, Lapin ammattiopisto

Oppilaitosyhteistyöhankkeen antama viitekehys sekä eri toimijoiden yhteinen panos ovat tuottaneet Lapin ammattiopistolle sellaisen opintokokonaisuuden, jota nyt käytetään paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuvassa tutkinnon osassa kunnes opetussuunnitelma taas uudistuu. Yhteistyössä järjestötoimijoiden kanssa opiskelijat saavat kuvan lappilaisista järjestöistä omaan työelämäosaamiseensa. Tähän mennessä tähän tutkinnonosaan on osallistunut teoreettisissa opinnoissa noin 50 opiskelijaa ja vielä useampi on ollut eri järjestöissä työssäoppimassa.

JÄRJESTÖN RESURSSI OPINTOSISÄLTÖJEN TUOTTAMISEEN

Suvmaria Saarenpää, toiminnanjohtaja, Rovaniemen Neuvokas

Riikka Wikström, asiakaskoordinaattori, Järjestöpiste JOIKU, Rovaniemen Järjestöalo

Hankkeen aikainen yhteistyö on tarjonnut myös Neuvokasalle paikallisena toimijana mahdollisuuden olla kehittämässä ja vaikuttamassa niihin rakenteisiin, joiden avulla oppilaitosten kanssa tehtävää yhteistyötä viedään jatkossa eteenpäin niin paikallisesti kuin maakunnallisesti. Yhteistyöllä syntyy synergiaa ja resursseja kohdentamalla eri toimijoiden kanssa saadaan aikaa enemmän. Neuvokas on sitoutunut myös jatkossa antamaan omaa panostaan nyt SPR Lapin piirin kanssa yhteistyössä tuotettuun vapaaehtoistyön koulutukseen Lapin yliopiston sosiaaliryön opiskelijoille ja Lapin ammattiopiston lähihoitajaopiskelijoille.

PILOTEISTA OPETUSSUUNNITELMIIN

Maria Kiistala, lehtori, Lapin ammattikorkeakoulu

Tehtävä Oppilaitosyhteistyöhankkeessa osoittautui mielenkiintoiseksi ja haasteelliseksi. Työryhmään on kuulunut hankkeen työntekijöitä, koulutusorganisaatioiden edustajia sekä eri järjestöjen edustajia ympäri Lappia. Isompia yhteistyökokouksia on ollut kaksi – kolme kertaa lukukaudessa ja suunnittelukokouksia sekä yhteydenpitoja useita. On ollut kiinnostavaa tavata monialaisesti järjestöjen ja muiden koulutusorganisaatioiden edustajia. Olemme oppineet toisiltamme. Oppilaitoksena arvostamme järjestöjen tarjoamaa kokemusasiantuntijuutta ja asiakasnäkökulmaa sekä järjestöjen tuottamaa ajantasaista tietoa ja materiaaleja. Järjestöt tuovat kuntalaisten, asiakkaiden, potilaiden ja erityisryhmien äänen päätöksentekoon ja opetukseen. Näiden asioiden tiedostaminen ja pohtiminen on tärkeää jo opiskeluaikana. Useat Lapin ammattikorkeakoulun sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan opiskelijat ovat osallistuneet järjestöyhteistyöhön esimerkiksi projektiopinnoissa, opinnäytetöitä tehden ja järjestöissä harjoitellen. Opintojaksot, joissa järjestöyhteistyö toteutuu voivat käytännössä olla monet opetussuunnitelman opintojaksot. Opetussuunnitelmien (2017) uudistamistyössä kolmas sektori tullaan ottamaan laajemmin opetussisältöihin.

Terveydenhuoltoalain (2011) mukaan kolmas sektori on otettava mukaan hyvinvointityöhön. Uudessa SOTE:ssa sosiaali- ja terveysalan työntekijöiltä edellytetään yhteistyöosaamista järjestöjen kanssa. Järjestöt tuovatkin yhteissuunnitteluun paikallisten olosuhteiden tuntemuksen. Samoin hallitusohjelma korostaa järjestöjen roolia julkisen sektorin rinnalla. Järjestöt ovat resurssina myös arvokas voimavara koulutuksessa. Järjestöjen kautta opiskelijoille välittyvä tieto on ajankohtaista, konkreetista ja koskettavaa. Täten järjestö- ja vapaaehtoistyön on tarkoitus näkyä myös systemaattisesti opetussuunnitelmissa.

Opetussuunnitelmiin on rakennettu 5 opintopisteen vapaasti valittavien opintojen kokonaisuus, joka mahdollistaa opiskelun järjestöissä ja vapaaehtoistyössä. Opiskelijat eivät vielä ole tarttuneet aktiivisesti tähän mahdollisuuteen muutamaa opiskelijaa lukuun ottamatta. Systemaattisuus järjestöjen kanssa tehtävässä työssä on helpottanut järjestöyhteistyön opintojen suunnittelua. Yhdyshenkilöt, opinnäytetyöaineet, kokemukselliset asiantuntijat jne. löytyvät hyvin järjestöyhdyshenkilöiden ja www-sivujen kautta. Järjestöille ja oppilaitoksille on rakennettu lappilaiset.fi -sivustolle yhteinen paikka opinnäytetyöaiheiden ja opinnäytetöiden esittelyyn. Näitä sivustoja on opittu käyttämään opinnäytetyön aihepiirejä valittaessa.

Yhteenvetona voi todeta, että Oppilaitosyhteistyöhankkeen toimintamallin rakentumisen kautta kumppanuus järjestöyhteistyön ja oppilaitoksen välillä on lisääntynyt ja systematisoitunut. Järjestöjen toimeksi antamia opinnäytetöitä on tehty enemmän. Järjestömessut ovat saaneet vakioituneen toimintamuodon ja opetuksessa käytetään järjestöasiantuntemusta sekä kokemuksellisia asiantuntijoita aiempaa enemmän.

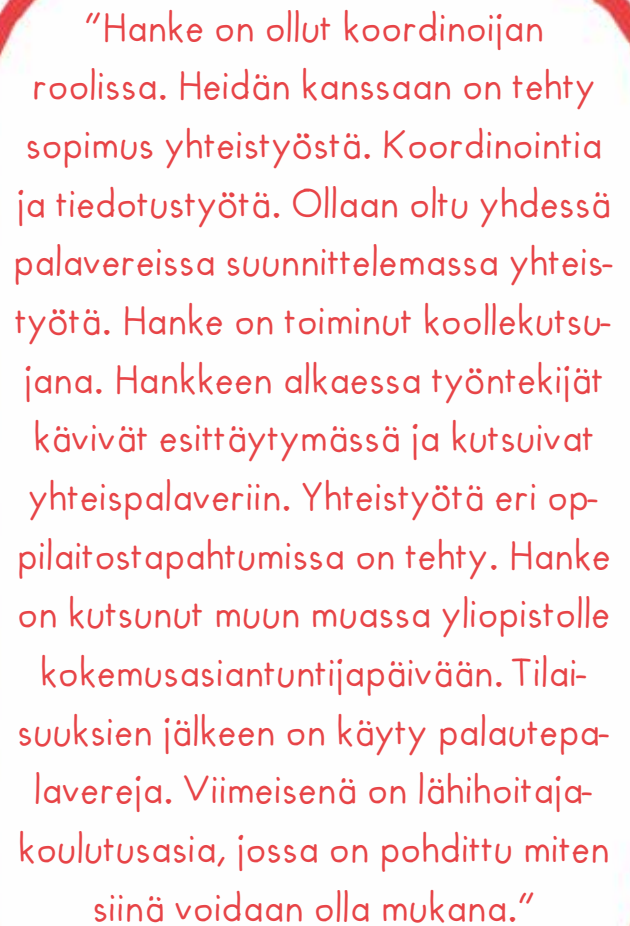
Toiminnan kehittämiseksi ja vahvistamiseksi tämän hankkeen järjestöt ja oppilaitokset toivovat pysyviä rakenteita, koordinaatioita ja yhteisesti sovittuja toimintamalleja. Järjestöt on myös syytä ottaa enemmän mukaan opetuksen suunnitteluun. Kumppanuuden kautta on mahdollisuus laajempiin yhteistyöverkostoihin ja systemaattiseen oppimis-, tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan. Tulevaisuudessa toivomme yhteistyön jatkuvan ja olevan organisoitua oppilaitosten ja järjestöjen välistä yhteistoimintaa.

Sopimuksellisuus ja koordinaatio yhteistyön toteutuksen mahdollistajana

Järjestöjen ja oppilaitosten välisen yhteistyön monitahoisuuden ääripäissä ovat opetussuunnitelmat ja yhteistyön konkretisointi toimintana, kuten luentoina. Näiden väliin tarvitaan kaksi olennaista rakennetta, sopimuksellisuus ja koordinaatio, linkittämään yhteen tavoitteen ja toteutuksen. Yhteistyö- tai kumppanuussopimuksissa sovitaan yhteistoiminnan tavoitteet ja muodot sekä osapuolten velvollisuudet. Eritasoiset koordinaatorakenteet helpottavat yhteistoimintaa eri toimijoiden välillä.

Hankkeen aikana on toiminut kaksi keskeistä yhteistyöverkostojen koordinaatorakennetta: Oppijärytverkosto oppilaitosten ja järjestöjen yhteistyöhön ja Lapin kokemuksellisen asiantuntijuuden kehittämisverkosto kokemuksellisen kentän toimijoiden yhteistyöhön. Verkostoissa toimiminen ja verkostomainen työote ovat tämän ajan työkäytäntöjä. Verkosto ei ole itseisarvo vaan se syntyy tai luodaan aina tarpeesta.

“Hanke on ollut koordinoijan roolissa. Heidän kanssaan on tehty sopimus yhteistyöstä. Koordinointia ja tiedotustyötä. Ollaan oltu yhdessä palaverissa suunnittelemassa yhteistyötä. Hanke on toiminut koollekutsujana. Hankkeen alkaessa työntekijät kävivät esittäytymässä ja kutsuivat yhteispalaveriin. Yhteistyötä eri oppilaitostapahtumissa on tehty. Hanke on kutsunut muun muassa yliopistolle kokemusasiantuntijapäivään. Tilaisuuksien jälkeen on käyty palautepalaveria. Viimeisenä on lähihoitajakoulutusasia, jossa on pohdittu miten siinä voidaan olla mukana.”

Kokemusverkoston työntekijän haastattelu
(Arviointiselvitys 2015)

SOPIMUKSILLA VAKIINNUTETAAN LUOTUJA YHTEISTYÖN PERUSRAAMEJA

Yhteistyön sopimuksellisuus on ollut mukana hankkeen alusta lähtien, kun hankkeen hakuvaiheessa yhteistyökumppanit sitoutuivat aiesopimuksin yhteiskehittämisprosessiin neljäksi vuodeksi. Tavoitetasolla aiesopimuksissa järjestöt ja oppilaitokset sitoutuivat opiskelijoiden osallisuuden ja järjestö- ja vapaaehtoistoiminnan tietouden lisäämiseen. Hankkeen aloitusseminaarissa sosiaali- ja terveysalan järjestö- ja oppilaitosedustajat nostivat yhdeksi tärkeimmistä kehittämistavoitteekseen 'sopimus-pohjainen järjestöjen ja oppilaitosten erilaisuuden huomioiva yhteistyö'. Hankkeen päättyessä laajat ja yleisluonteiset järjestötietoutta ja osallisuutta edistävät tavoitteet on konkretisoitava oppilaitoskohtaisiksi yhteisen tekemisen muodoiksi.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen ja alan oppilaitosten yhteistyön maakunnallisena koordinoijana Lapin sosiaali- ja terveys-turvayhdistys ry ja kaikki Lapissa sosiaali- ja terveysalan opetusta järjestävät oppilaitokset solmivat yhteistyösopimukset yhteistyön jatkumisesta vuoden 2017 alusta lähtien. Sopimuksin sitoudutaan edelleen kehittämään ja vakiinnuttamaan yhteistyötä. Sopimukseen on kirjattu yhteistyömuodoiksi:

- järjestöjen asiantuntijuuden, kokemuksellisen asiantuntijuuden sekä järjestö- ja vapaaehtoistoiminnan vahvistaminen opetussuunnitelmien ja opetuksen kehittämisessä
- järjestöissä tapahtuvan oppimisen ja ohjauksen yhteiskehittäminen
- järjestöjen tiedon- ja tutkimustarpeista tiedottaminen
- yhteistyön tukeminen lappilaiset.fi -sivustolla: ajantasaisen tiedon tarjoaminen järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyön muodoista Lapissa
- erikseen sovittavat järjestö-oppilaitosyhteistyön muodot

Sopimuksellisuus toimintatapana korostaa toimijoiden vastuuta, osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia yhteistyön toteuttamisessa. Oppilaitoksilta yhteistyösopimukset edellyttävät edustajan nimeämistä yhteistyöverkoston sekä yhteistyöstä tiedottamista oppilaitoksen sisällä. Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys koordinoi yhteistyötä alueella sekä kokoaa ja jäsentää järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyön tarpeita ja mahdollisuuksia.

OPPILAITOSTEN JA JÄRJESTÖJEN YHTEISTYÖVERKOSTOLLA AITON KUMPPANUUTEEN

Oppilaitosten ja järjestöjen yhteistyöverkoston tarve luomiselle tunnistettiin jo varhaisessa vaiheessa, sillä Lapissa toimivien sosiaali- ja terveysalan järjestöjen ja oppilaitosten pysyvän yhteistyörakenteen luomisessa olimme kaikki uuden äärellä. Yhteistyötä yksittäisten opettajien ja järjestötoimijoiden välillä oli tehty paljon, mutta yhteistyö koettiin hajanaiseksi, sirpaleiseksi ja satunnaiseksi. Rakenteet pysyvämmälle ja suunnitelmallisemmalle yhteistyölle puuttuivat. Verkoston kokoamisessa ja toiminnan suunnittelussa hyödynsimme Pohjoisen yhteisöjen tuki Majakka ry:n JOP (järjestöt oppimisympäristönä) -työryhmän kokemuksia.

Kutsuimme sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksista ammatilliselta toiselta asteelta sekä korkea-asteelta edustajat yhteistyöverkoston. Järjestötoimijoita saimme mukaan hankkeen tukitsemistä, joka on toiminut työntekijöiden tukena hankkeen sisällä ja toteutuksen suhteen. Oppijäryt -verkosto koostui lopulta edustajista Lapin ammattiopistosta, Ammattiopisto Lappiasta, Saamelaisalueen koulutuskeskuksesta, Lapin ammattikorkeakoulusta, Lapin yliopistosta, Rovalan Setlementti ry:stä, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lapin piiri ry:stä, SámiSoster ry:stä, Pohjoisen yhteisöjen tuki – Majakkatalo ry:stä sekä Rovaniemen Neuvokkaasta.

Lähdimme tavoittelemaan pitkäkestoista, luottamukseen ja yhteiskehittämiseen perustuvaa yhteistyörakennetta. Kirjasimme verkoston jäsenten tehtäviksi toimia taustayhteisöissään yhteistyön yhdyshenkilöinä ja koordinaattoreina sekä viedä Oppijäryt -verkoston kehittämisideoita ja esityksiä huomioitaviksi opetuksen ja toiminnan suunnittelussa sekä toteutuksessa. Yhteistyöverkoston toiminnan tavoitteena oli vuoden 2016 loppuun mennessä luoda koordinoitu sopimuksellinen sosiaali- ja terveysalan oppilaitosten ja järjestöjen yhteistyörakenne Lappiin.

Haasteena verkostoyhteistyölle on ollut löytää toimintatapoja ja -välineitä, jotka sopivat kaikille yhteistyössä mukana oleville tahoille ja jotka eivät edellytä liian laajoja resursseja. Käytännössä Oppijäryt -verkoston työskentely on tarkoittanut

“Olemme saaneet mahdollisuuden olla osana järjestöverkosta, joka taas on lisännyt tietoutta ja yhteistyötä eri järjestökumppaneiden kesken. Järjestömessut oppilaitoksissa ja LKS:ssä on tuonut hyvän mahdollisuuden esitellä oman järjestöme toimintaa sekä opiskelijoille että kansalaisille.”

Järjestökysely (Arviointiselvitys 2015)

“Toimintasuunnitelma on aina yhdessä jumptattu ja tavoitteet ovat löytyneet, mutta kieltämättä on tullut tunne, että välissä on paikallaan poljettu. Olisi kaivannut enemmän konkretisoimista ja seurantaa sekä arviointia.”

Oppijänyt-verkoston jäsenen haastattelu
(Arviointiselvitys 2015)

yhteisiä kokouksia 2-3 kertaa vuodessa. Hankkeen työntekijöiden rooli on ollut toimijoiden koolle kutsuminen, hankkeen toiminnasta ja ajankohtaisista asioista tiedottaminen sekä hankkeen ja verkostotyöskentelyn tavoitteiden fokuointi. Verkoston jäsenet ovat tapaamisissa kertoneet, mitä järjestö- ja oppilaitosyhteistyön edistämiseksi on konkreettisesti tehty. On keskusteltu opetussuunnitelmista ja verkoston mahdollisuuksista vaikuttaa niiden sisältöihin ja toteutukseen. Järjestötoimijat ovat kertoneet kokemuksia muun muassa opiskelijoiden työharjoitteluista ja vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta osana opintoja sekä järjestöjen tarjoamista mahdollisuuksista toimia oppimisympäristönä.

Verkoston jäsenten sitoutuminen työskentelyyn on ollut ajoittain haasteellista, jos mittarina käytetään kokouksiin osallistumisastetta. Verkoston jäsenet ovat kuitenkin osoittautuneet arvokkaiksi lähteiksi ja tiedonvälittäjiksi yhteistyön kehittämisessä, ja he ovat aidosti ottaneet yhdyshenkilön ja koordinaattorin roolin. He ovat olleet mukana esimerkiksi opintopilottien, messujen ja tapahtumien suunnittelussa ja toteutuksessa sekä edelleen kehittämisessä, opiskelijoiden rekrytoinneissa erilaisiin tapahtumiin ja työssäoppimiseen sekä opetussuunnitelmien sisältöjen ja toteutuksen uudistamisessa. Meille he ovat olleet tärkeitä agenteja kukin tahoillaan.

Osalle verkoston jäsenistä yhteinen keskustelufoorumi on ollut jo sinällään merkityksellinen tekijä, toisille taas konkreettisempi ja tavoitteellisempi työskentely olisi ollut mielekkäämpää.

Verkostoituminen ei ole kertaluonteinen tapahtuma, vaan jatkuvasti kehittyvä, vuorovaikutteiden prosessi, joka noudattaa yleistä kehittämistoiminnan sykliä: tunnustellaan, ideoidaan ja suunnitellaan, toimitaan, kerätään tietoa ja lopuksi arvioidaan onnistumista ja kehitetään edelleen.

Hankkeen päättyessä sosiaali- ja terveysalan järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyöverkosto jatkaa toimintaansa. Verkosto on päässyt ensimmäiseen vaiheeseen yhteiskehittämisessä. On tarvittu yhteistä aikaa, asennemuutosta, keskustelua, avointa ilmapiiriä, kunnioitusta, rajojen ylityksiä sekä asiantuntijuuden rajojen tunnistamista. Jatkossa tulee kiinnittää huomiota johtamiseen, vuorovaiikutukseen, yhteiseen käsitteistöön ja yhteisiin tavoitteisiin, työnjakoon ja ydinosaamiseen. Parhaimmassa tapauksessa verkoston jäsenet voimaantuvat oppiessaan toinen toisiltaan ja yhteiset haasteet löytävät ratkaisuja.

Oppijäryt -verkosto on palvellut hyvin järjestöjen ja oppilaitosten käytännön tason yhteistyötä ja yhteiskehittämistä. Tarpeen mukaan verkoston jäsenet ovat osallistuneet myös pienempiin oppilaitos- ja pilotti-kohtaisiin suunnitteluryhmiin. Toimijat ovat tulleet tietoisiksi toistensa asiantuntemuksesta sekä yhteistyön edellytyksistä ja mahdollisuuksista. Hankkeen yhteistyö- ja tulevaisuusseminaareissa on ollut mukana myös toimijoita, jotka eivät ole osallistuneet tiiviimpään työskentelyyn. Mielestämme avoin osallistumismahdollisuus hankkeen tilaisuuksiin on toiminut järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyön merkityksen herättelijänä ja hyvin käytäntöihin tutustumisen foorumeina.

Sosiaali- ja terveysalan opintoihin sisältyvien yhteisten pilottien ja erilaisten kokeilujen kautta on hankkeessa saavutettu vaihe, jossa toimijoiden tulee arvioida yhteiseen työskentelyyn sitoutumisen mahdollisuutta. Kumppanuusyhteistyöhön tulee sisältyä strateginen haaste, jonka kaikki kokevat tärkeäksi. Kumppanuuden yksi lähtökohta on halu oman toiminnan kehittämiseen ja laadun parantamiseen.

“Sekä järjestömme että toimipisteemme tarjoama oppimisympäristö on tullut tunnetummaksi sekä oppilaitosten henkilöstön että opiskelijoiden keskuudessa. Hanke on virittänyt ja kirittänyt meitä hiomaan oppimisympäristömme käytäntöjä ja niistä viestimistä. Hanke on tiedonvälittäjänä monella tasolla erityisesti Lapin ammattiopiston, Lapin ammattikorkeakoulun ja Lapin yliopiston hyvinvointi-, sosiaali- ja terveysalojen suuntaan.”

Järjestökysely (Arviointiselvitys 2015)

“Oppijäryt-verkoston tapaamiset olleet tosi hyviä, nähnyt ihmisiä, tärkeitä, saanut muitten näkökulmia ja ajatuksia mitä ovat tehneet omissa työyksiköissään.”

Oppijäryt-verkoston jäsenen haastattelu (Arviointiselvitys 2015)

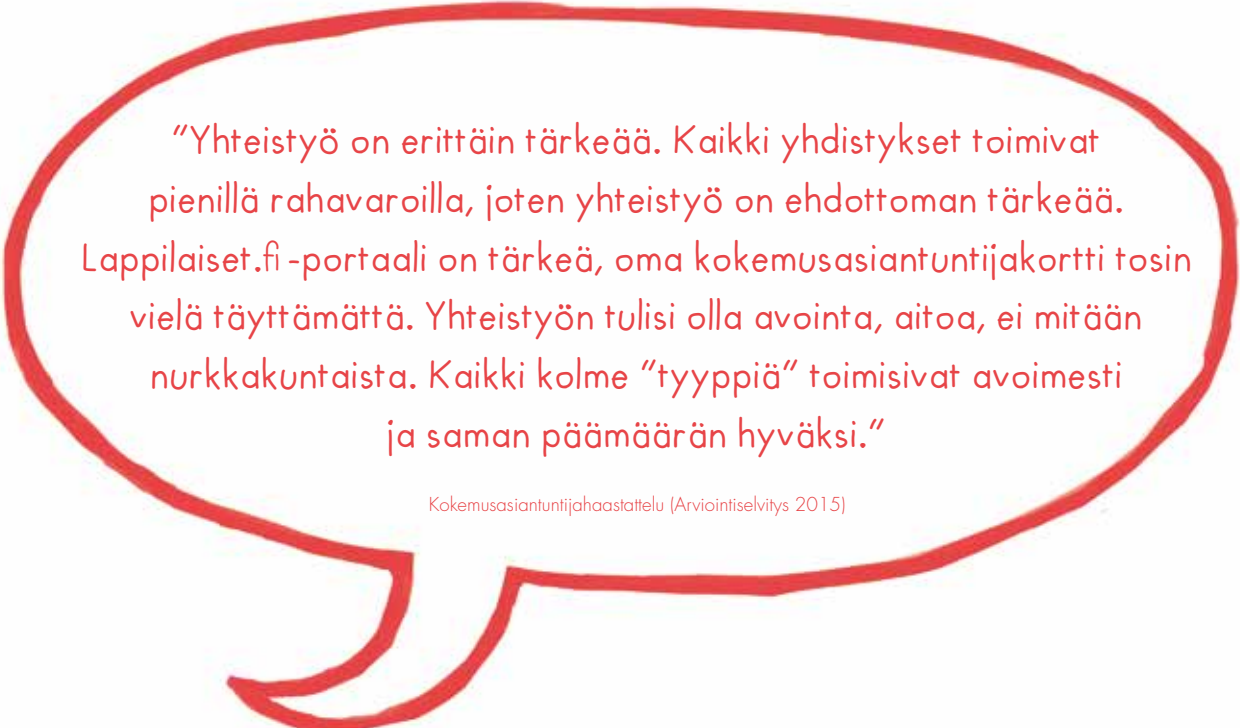
LAPIN KOKEMUKSELLISEN ASiantuntijuuden KEHITTÄMISVERKOSTO YHTEISELLÄ AGENDALLA

Lapin kokemuksellisella kentällä toimii kolme kokemuksellisen asiantuntijuuden haaraa: kokemustoimijat (aikaisemmin kokemuskouluttajat), kehittäjäasiakkaat ja kokemusasiantuntijat. Kokemustoimijat toimivat valtakunnallisen Kokemustoimintaverkostoon kuuluvien liittojen alaisuudessa paikantuen paikallisiin järjestöihin. Kokemustoimijoiden ensisijaista tehtäväkenttää on oppilaitoksiin, kansalaisopistoihin ja seminaareihin liittyvä kokemuskoulutus. Lapissa toimintaa ohjaa ja tukee kokemustoimijoiden ohjausryhmä, jossa on edustajia kokemustoimijoista, taustajärjestöistä, sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksista ja tukijärjestöistä.

Kehittäjäasiakastoiminta on Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen kehittämä asiakkaiden ja ammattilaisten yhteiskehittämistoimintaa kiinnittyen muun muassa kuntien sosiaali- ja terveysalan palvelujen kehittämiseen. Kokemusasiantuntijat toimivat monipuolisesti eri tehtävissä, mutta laajin

tehtäväkenttä on tällä hetkellä mielenterveys- ja päihdepalvelujen kehittäminen ja asiantuntijuus. Kaikkien näiden toimijoiden taustalla on omakohtainen kokemus jostain elämän haasteesta ja halu hyödyntää omaa kokemustaan vaikuttamistyössä muun muassa koulutus- ja kehittämistoiminnan kautta. Heidän kaikkien kokemustieto on arvokas lisä tulevien sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten koulutuksessa.

Eri toimijat edistävät omalta osaltaan kokemuksellisen asiantuntijuuden hyödyntämistä erityisesti sosiaali- ja terveysalan kehittämisessä. Vaikka toimijat keskittyvät pääsääntöisesti omaan toiminta-alueeseensa, kaikki tekevät yhteistä vaikuttamistyötä kokemuksellisen asiantuntijuuden merkityksen, aseman, näkyvyyden ja tunnettavuuden lisäämiseksi. Yhteisestä tavoitteesta huolimatta monitoimijaisuus ja monisisältöisyys ovat luoneet pirstaleiselta vaikuttavan kokemuskentän. Tämä on haaste muun muassa oppilaitosten näkökulmasta, kun opetusta halutaan rikastuttaa kokemuksellisella asiantuntijuudella. Tarve selkeyttämisellä on ollut perusteena koota yhteen Lapin kokemuksellisen asiantuntijuuden kehittämisverkosto.

“Yhteistyö on erittäin tärkeää. Kaikki yhdistykset toimivat pienillä rahavaroilla, joten yhteistyö on ehdottoman tärkeää. Lappilaiset.fi -portaali on tärkeä, oma kokemusasiantuntijakortti tosin vielä täyttämättä. Yhteistyön tulisi olla avointa, aitoa, ei mitään nurkkakuntaista. Kaikki kolme ”tyyppiä” toimisivat avoimesti ja saman päämäärän hyväksi.”

Kokemusasiantuntijahaastattelu (Arviointiselvitys 2015)

Kehittämisverkoston alkuvaiheessa panostettiin erillään toimineiden kokemuksellisten asiantuntijoiden ja heidän tukitahojensa toisiinsa tutustumiseen ja sitä kautta yhteisen win-win-tilanteen löytymiseen. Keskeinen kysymys oli, että onko meillä jotain yhteistä? Eniten hämmennystä aiheuttivat erilaiset nimikkeet. Ensimmäisen yhteisen kehittämispäivän jälkeen kuitenkin todettiin, että meillä on *”yhteinen keittiö, mutta jokaisella voi olla oma reseptinsä”*. Kaikkia yhdistää kokemuksellisuus, mutta jokainen toteuttaa sitä omalla tavallaan. Yhteisiksi asioiksi havaittiin tarve saada toimintaa tunnetuksi ja tunnustetuksi sekä resursseja yhdistämällä enemmän voimaa markkinointiin ja tukea kokemuksellisten asiantuntijoiden toimintaan (vertaistuki, työnohjauksellinen tuki, viestintä). Hankkeen aikana on toteutettu esimerkiksi seuraavaa: Lapin kokemukselliset asiantuntijat löytyvät nyt kootusti lappilaiset.fi -sivustolta, Rovaniemen Järjestötaidoalue tarjoaa kaikille yhteistä työnohjauksellista tukea ja yhteistyössä järjestetään kaikille avoimia koulutuksia muun muassa esittelyvideoiden tekemiseen.

Verkoston toimesta on järjestetty useampia kokemuksellisten asiantuntijoiden kehittämispäiviä ja seminaareja, joissa on viety eteenpäin yhdessä tärkeiksi koettuja kehittämiskohteita. Vuoden 2016 toisen seminaarin kohderyhmänä ei ollut enää itse kokemukselliset asiantuntijat, vaan kokemuksellisen vaikuttamisen kohderyhmä eli oppilaitokset, kunnat ja sairaanhoitopiirin henkilöstö. Seminaarin järjestämiseen osallistuivat Lapin molemmat sairaanhoitopiirit, jotka ovat ottaneet kokemusasiantuntijat mukaan toimintaansa. Seminaarin sisältönä esiteltiin Lapin kokemuksellista toimintaa sen kaikissa muodoissaan. Seminaari oli yhteinen ensiesiintyminen.

Verkostossa on toimittu aktiivisesti ja lappilaisen kokemuksellisen asiantuntijuuden on koettu ottaneen askeleita eteenpäin. Monitoimijainen verkostomainen toimintamalli on myös valtakunnallinen tahtotila, joten lappilaisilla on jaettavaan paljon kokemuksia yhteiskehittämisestä ja -toiminnasta. Lappi on myös mukana sosiaali- ja terveysministeriön Palvelut asiakaslähtöisiksi -kärkihankkeen ”Kokemusasiantuntijuus ja asiakkaiden osallistumisen toimintamalli” -osahankkeessa. Verkoston kautta on päästy vaikuttamaan sekä kärkihankkeeseen että maakunnalliseen sosiaali- ja terveysrakenteen laadintaan.

”Oppilaitosyhteistyöhanke on vienyt oppilaitoksiin kokemusasiantuntijoita/-kouluttajia. Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys on järjestänyt kokemusasiantuntijuuden kehittämispäiviä 2 kpl. Kehittämispäivien ja valtakunnallisen kokemuskouluttajaverkoston kautta on syntynyt tavoite kokemuksellisen asiantuntijuuden käsitteiden selkiyttämistä ja kokemuskouluttajien ja -asiantuntijoiden saaminen toimimaan ”samalta viivalta”.”

Kokemusverkoston jäsenen haastattelu
(Arviointiselvitys 2015)

Yhteistyö on lähtenyt hyvin käyntiin, mutta kaikki ei ole ollut ongelmatonta. Monitoimijaisuus tuo mukanaan rajanmäärittämistä siitä, mitä kukin tekee. Se, mikä on yhteistä ja mikä on jokaisen omaa, on vielä ajankohtainen kysymys. Ja sen kuuluukin olla. Yhdessä tekemisen kautta syntyvä luottamus mahdollistaa myös niiden vaikeampien kysymysten käsittelyn ja yhteisen näkemyksen rakentamisen. Luottamus siihen, että verkosto hyödyttää ilman oman aseman menettämistä, on yhteistyöverkoston toimimisen edellytys.

“Hanke on järjestänyt parikin kappaletta teemapäiviä asiaan liittyen, keskeinen osatavoite hankkeessa. On menty kovasti eteenpäin. Valtakunnallisesti on tarkoitus lähteä nivomaan yhteen järjestelmiä.”

Kokemusverkoston jäsenen haastattelu
(Arviointiselvitys 2015)

“Kyllä yhteistyö on tarpeen. Asiantuntijuus ja kokemuksellisuus jakautuvat niin moniin sektoreihin, on mielenterveyspuolta, päihdettä, omaishoitajia, vammaisia, toimeentulotukiongelmaisia jne. Lajeja on niin monia, että kaikki on syytä ottaa matkaan sosiaali- ja terveysalan kehittämisessä. Olen kokenut sen hirmu rikastuttavana.”

Kokemusasiiantuntijahaastattelu (Arviointiselvitys 2015)

“Tarpeellista on, yhteistyön tulisi olla koordinoitua, ollaan tietoisia toisistaan, osataan ohjata ihmisiä oikeisiin paikkoihin, vertaisuuden jakaminen. Ei olla suluttamassa eri kokemusasiiantuntijusverkostoja yhteen tässä vaiheessa, vaan niiden koordinaatiota kehitetään. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuskin levittää vielä Lapin alueelle kehittäjäasiakas-toimintaansa. Oli jo iso askel, että ollaan samalla nettisivulla. Ei verkostoa verkoston vuoksi, vaan pitäisi olla järkevää tekemistä ja sisältöä. Ainakin tähän on mennessä on riittänyt.”

Kokemusverkoston jäsenen haastattelu (Arviointiselvitys 2015)

“Kokemusasiantuntijat eivät voi olla yleismaailmallisesti joka paikassa, vaan tarvitsevat substanssituen ja työnohjauksen, oma kotipesä on oltava. Yhteistyö tiedotuksessa ja vaikuttamistoiminnassa on järkevää, kuten myös vertaistuessa ja koulutuksessa. Kotipesällä ja yhteistyössä on molemmilla yhtäaikainen paikkansa. Toivottavasti jatkossa selkiytetään rooleja.

Tämä ollut koko ajan esillä, mutta työ on vielä kesken.

Hyvään alkuun päästy.”

Kokemusverkoston jäsenen haastattelu (Arviointiselvitys 2015)

“Kokemuksellisen asiantuntijuuden Lapin mallin luominen on osoittanut hyvää kykyä verkostoitua ja ottaa huomioon rakentavasti eri näkökulmat, jotka asiaan liittyy - loistavaa työtä paikallisesti-maakunnallisesti ja myös valtakunnallisesti. Onnistuttu viemään Lapin mallia myös muualle.

Kiitos siitä!”

Järjestökysely (Arviointiselvitys 2015)

Toimintarakenteet käytännön yhteistyön tukena

Käytännön toteutuksen yhteistyörakenteiden kulmakiviksi ovat muodostuneet erilaisiin yhteistyön tarpeisiin ja mahdollisuuksiin vastaavat toteutuksen muodot ja tukitoimet. Yhteistyötarpeet vaihtelevat perinteisen järjestötietouden jakamisesta aina syvälle asiantuntijuuteen meneviin muotoihin. Toteutuksen monipuolisuutta on havainnollistettu tämän julkaisun luvuissa 2 ja 3. Erilaisten pilottien toteuttamisen kautta on toimijoiden välille syntynyt luottamusta ja uusia yhteisen tekemisen paikkoja. Piloteissa on näkynyt vahvasti järjestökentän rikkaus: arvokas kansalaisaktiivisuus, vahva ammatillisuus, kokemuksellinen asiantuntijuus sekä vapaaehtoistoiminta. Pilottien kautta oppilaitoksissa on huomattu järjestö- ja kokemustiedon tärkeys osana sosiaali- ja terveysalan opetusta.

Järjestö- ja oppilaitoskohtaista säätelyä, yhteistyön edellyttämien resurssien ja saatujen hyötyjen analysointia, ovat toimijat tehneet hankkeen kuluessa. Yhteistyön muodot ja mahdollisuudet on pidetty avoimina ja kehittyvinä, jolloin kukin toimija tahollaan on voinut tilanteen mukaan arvioida ja päättää omasta panoksestaan eri toimintojen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Eri toimijat kaipaavat yhteistyöltä eri asioita ja sitoutumisen asteet vaihtelevat toiminnan painotusten ja resurssien mukaan. Sitoutumisen erilaisuus on ollut haaste, mutta toisaalta se on ollut myös yhteistyön kehittämisen rikkaus: kumppanin väistyessä ajoittain sivummalle uusia kumppaneita on tullut tilalle.

“Vapaaehtoistyön kurssin myötä opiskelijoita on toiminut järjestössämme vapaaehtoistoiminnassa aikaisempaa enemmän.”

Järjestökysely (Arviointiselvitys 2015)

“Lisännyt yhdistyksemme näkyvyyttä ja uskottavuutta. Mahdollistanut yhteistyön laajentumisen ja kehittämisen.”

Järjestökysely (Arviointiselvitys 2015)

“Näkyvyyden ja tunnettuuden lisääminen edesauttavat järjestöme elinvoimaisuutta. Uusien toimijoiden mukaan saanti.”

Järjestökysely (Arviointiselvitys 2015)

Toimivaan järjestöjen ja oppilaitosten käytännön yhteistyöhön ei ole olemassa mitään yleispätevää kaavaa, vaan kulloisetkin tarpeet ja tavoitteet viimekädessä määrittävät sen, miten ja ketkä ovat yhteisten toimintojen ja opintosisältöjen suunnittelussa ja toteutuksessa mukana. Käytännön tukirakenteet kuitenkin helpottavat yhteisten toimintojen suunnittelu- ja toteutusprosessia. Tukirakenteen kautta hoidetaan sovittuja yhteisiä asioita, mutta mahdollisuus järjestöjen ja opetushenkilöstön suoriin yhteydenottoihin ja yhteisiin projekteihin on edelleen tärkeää.

Yhteistyön koordinaation sekä toimivien tiedotuskanavien tarve on tuotu hankkeen aikana vahvasti esille. Yhteinen työskentely vaatii vetäjää, joka tiedottaa, valmistelee, aika- tauluttaa, kutsuu koolle, jäsentää ja kokoaa yhteen yhteistä suunnittelua ja tekemistä. Esimerkiksi opiskelijoille suunnatut Järjestömessut ja järjestöteemaiset asiantuntijaluennot tai opintokokonaisuudet edellyttävät useampia suunnittelukouksia sekä yhteistä keskustelua ja sopimista tarkemmista opetussisällöistä, tavoitteista, käytännön järjestelyistä, vastuuhenkilöistä ja resursseista.

Oppilaitosten järjestöyhdyshenkilöt ja järjestöjen yhdyshenkilöt toimivat tiedonvälittäjinä ja lähetteinä käytännön yhteistyön onnistumiseksi. Hankkeen aikana heistä on muodostunut yhteistyöverkosto, joka kokoontuu 2-3 kertaa vuodessa suunnittelemaan tulevan lukukauden yhteisesti toteutettavia opintojaksoja ja tapahtumia sekä myös kuulemaan hyvistä käytännöistä ja tiedottamaan ajankohtaisista asioista.

Yhdyshenkilöiden ja lappilaiset.fi -sivuston kautta välittyä opiskelijoille ja opetushenkilöstölle tieto järjestöjen opinnäytetyö- tai selvitystyöaiheista ja projektiopintomahdollisuuksista sekä tietoa opintoihin sisältyvien työharjoittelu- ja käytännön opetusmahdollisuuksista järjestöissä.

Lappilaiset.fi -sivustolle on koottu tietoa lappilaisesta kokemustoiminnasta, kokemuskentän toimijoista sekä kokemuksellisista asiantuntijoista. Tietojen keräämisen tarkoituksena on tuoda esille lappilaista kokemuskenttää kokonaisuutena, edistää sen näkyvyyttä ja tunnettavuutta sekä lisätä kokemuksellisten asiantuntijoiden osallisuutta mm. sosiaali- ja terveysalan opetuksessa ja palvelujen kehittämisessä. Sivuston kautta kokemustoiminnasta kiinnostuneet löytävät tietoa toiminnasta ja toimijoista sekä kokemuksellisten asiantuntijoiden itsensä tarpeelliseksi katsomat yhteystiedot.

Useamman kerran toteutetut opintokokonaisuudet hiovat käytännön toimintarakenteet kaikkia osapuolia hyödyttäväksi, jolloin yhteistyöstä tulee sujuvaa ja saumatonta. Kehittämissä onkin tärkeää huomioida yhdessä tekemisen kehittäminen opetussisältöjen lisäksi.

”Koordinaatio ja kokoukset. Hyvin alkaneiden toimintojen jatkaminen pitkin opetus- ja oppimisprosesseja.”

Tulevaisuustyöpaja keväällä 2016

”Jatkuvuus on tärkeä sana. Paras tae, että kaikkien osapuolten tarpeet huomioidaan.”

Tulevaisuustyöpaja keväällä 2016

OPISKELIJAT JÄRJESTÖTYÖTÄ OPPIMASSA – KOKEMUKSIA JA UUSIA ITUJA

Heli Arola ja **Rauni Rätty**, sosiaalialan lehtorit, Lapin ammattikorkeakoulu

Ammatillisten oppilaitosten, sosiaali- ja terveysjärjestöjen sekä niiden paikallisyhdistysten välinen yhteistyö ei ole uusi asia. Lapin alueella on ollut olemassa sangen pitkään erimuotoista sosiaali- ja terveysalan järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyötä. Sitä on toteutettu tavanomaisimmin työharjoitteluna ja opinnäytetöinä, nytemmin myös osana projektiopintoja ja opiskelijoiden ohjaamina ryhmätoimintoina tai tapahtumatoteutuksina. Yhteistyö on alkanut ja perustunut hyviin ja tuttuihin henkilösuhteisiin. Nyt toteutetussa Oppilaitosyhteistyöhankkeessa halutaankin rakentaa toistuvia ja pysyviä toimintamalleja, joiden avulla yhteistyö voi jatkua vahvana sekä edelleen kehittyä ja vahvistua.

Kolmannella sektorilla on perinteisesti ollut merkittävä rooli suomalaisen hyvinvointivaltion palvelujärjestelmässä. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen uudistamisen arvioidaan lisäävän entisestään järjestöjen merkitystä palvelujen tuottamisessa ja organisoinnissa eri väestöryhmille. Järjestöillä on ehkä julkista sektoria paremmat mahdollisuudet reagoida ketterämmin ja joustavammin yhteiskunnallisten muutosten synnyttämään asukkaiden toiminta- ja palvelutarpeeseen esimerkiksi vanhus- ja vammaispalveluissa, sekä pakolaisten ja maahanmuuttajien kanssa tehtävässä työssä.

Tämän vuoksi sosiaalialan koulutuksessa tulee opetussuunnitelmissa ja opintojen toteutuksissa huomioida nykyistä paremmin järjestötyön merkitys ja palvelukokonaisuutta monipuolistava rooli. Hyvä tavoitetilä on sisällyttää kaikkiin sosiaali- ja

terveysalan tutkintoihin johtaviin koulutusohjelmiin opintokokonaisuus, jossa tarkastellaan laajasti kolmannen sektorin roolia ja tehtäväkenttää. Keskeisenä kehittämistavoitteena onkin muodostaa sellaisia uusia järjestö- ja vapaaehtoistyön oppimistilanteita, jotka tukevat opiskelijoiden ammattiin oppimista ja avaavat heille erilaisia työmahdollisuuksia valmistuttuaan ammattiin. Järjestöissä opiskelijat pääsevät lähelle ihmisten arkea, tunnistamaan erilaisia palveluiden ja hyvinvointia tukevien toimintojen tarpeita sekä oppimaan järjestötyötä, joka on varteenotettava ja hyvä ammatinvalinta.

Järjestöt voivat työllistää alueen eri koulutusalojen opiskelijoita ja näin löytää järjestötyöhön innostuneita nuoria. Sitä kautta nuorten osallisuus ja työllistymismahdollisuudet lisääntyvät, kun järjestökentän palvelutuotanto vahvistuu ja järjestö- ja vapaaehtoistyöhön löydetään uusia toteuttamistapoja. Isona tavoitteena tässä on vahvistaa nuorten valmiuksia kansalaisyhteiskunnan toimijoina.

Opiskelijan oppimisympäristöihin ja oppilaitosten opetus- ja ohjauskäytäntöihin järjestötoiminnan tuntemusta ja osaamista voidaan tuoda mukaan monin keinoin. Erilaisten muotojen kautta jokainen opiskelija olisi opintojen aikana jollain tavalla kosketuksissa järjestökenttään saaden arvokasta kokemusta asiakastyöstä ja yhdistyksen toiminnan työtehtävistä. Tässä on muutamia hyväksi koettuja ja uusiakin ituja:

Opettajan tulee olla järjestökentän tuntemus ja yhteistyön edellytysten luominen on A ja O.

-> Pari opettajaa yksikön yhteyshenkilöinä ja koordinoijina suhteessa järjestöihin päin olisi toimiva työtapana.

Opetussuunnitelma ja opintojen toteutus ovat kivijalkana.

-> Tsekataan mihin opintokokonaisuuksiin sisältyy järjestö- ja vapaaehtoistyö kasvavana tieto- ja käytännön osaamisena.

Opiskelijoiden osaaminen vahvistuu

- > harjoittelujaksoilla järjestökentällä
- > erilaisten toiminnallisten tai tuotemuotoisten opinnäytetöiden muodossa
- > vapaasti valittavina opintoina esimerkiksi vapaaehtoistyössä tai kummi- ja kaveritoiminnassa
- > järjestöjen palveluksessa olevien henkilöiden opettamalla opitunneilla
- > kokemuskouluttajien ja kokemustoimijoiden opastuksessa todellista "asiakastyötä" ja kokemuksellista tietotaitoa
- > oppilaitosten ja järjestökentän yhteistyönä järjestämissä tapahtumatumissa ja messuilla treenaten suunnittelua, toteutusta, taloutta ja arviointia sekä yhteistyötä.

Sosiaalialalla järjestöt tuottavat merkittävän osan sosiaalipalveluista. Niiden tuottamien palveluiden merkitys korostuu alueellisen tasa-arvoisuuden takaajana sekä sosiaalisia ongelmia ennaltaehkäisevänä, yhteisöllisyyttä ja osallisuutta edistävänä toimintana. Järjestötyöhön päädytään töihin

useimmiten oman alan erityisasiantuntemuksen, kokemuksen siivittämänä ja motivaation kautta. Oppilaitoksilla onkin keskeinen rooli järjestötyön tunnetuksi tekemisessä ja osaavan työvoiman varmistamisessa järjestötyöhön eikä ammattiin oppiminen ole mahdollista ilman oppilaitosten ja työelämän tiivistä yhteistyötä.

Pienilläkin asioilla saadaan paljon hyvää aikaiseksi. Ei ole aina rahasta, ajasta tai muista resursseista kyse. Enemmänkin tahto, asenne ja innostus kehittää yhteistyötä ovat tärkeitä.

Näkymiä yhteistyön tulevaisuuteen

Toimintaympäristön muutokset lisäävät painetta monialaiseen yhteistyöhön ja kumppanuusasetelmien pohtimiseen. Niukkenevat resurssit niin oppilaitoksissa kuin järjestökentällä, tulevat muutokset sosiaali- ja terveyspalveluiden rakenteissa, kuntien palveluissa sekä alan koulutuksen kentällä edellyttävät entistä toimivampia sosiaali- ja terveysalan toimijoiden yhteistyön kehittämiskenteitä. Uudenlaiset, virallisia palvelurakenteita täydentävät palvelut ja lähellä ihmistä toimivat tukiverkot tulevat olemaan yhä keskeisemmässä asemassa. Koulutusorganisaatioita haastetaan arvioimaan muun muassa sitä, miten ne huomioivat palvelujen tuottamisen uudet tavat ja yhteiskunnalliset muutokset koulutusten sisällöissä ja toteutuksessa. Järjestötoiminta vaatii myös uudistumista säilyäkseen ja pysyäkseen muutoksissa mukana.

Sosiaali- ja terveysalan järjestöjen ja oppilaitosten vuoropuhelulle ja yhteistyölle on selkeä tarve. Alueellinen järjestöjen ja oppilaitosten pysyvämpi yhteistyörakenne parhaimmillaan lisää järjestöjen asiantuntijuuden sekä yhteisöjen tarjoamien mahdollisuuksien tunnistamista sosiaali- ja terveysalan koulutuksessa. Se voi kannustaa järjestöjä näkemään ja tekemään asioita uudella tavalla sekä kehittämään omaa toimintaansa ja erilaisia osallistumismuotoja nuorten saamiseksi mukaan toimintaan. Vakiintuneempi yhteistyö myös madaltaa toimijoiden uusien yhteistoimintojen käynnistämistä sekä edistää molempipuolisten hyötyjen näkemistä.

Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen Oppilaitosyhteistyöhankkeessa on vuosina 2013–2016 onnistuttu luomaan hyviä ja toimivia toimintamalleja Lapissa toimivien sosiaali- ja terveysalan järjestöjen ja oppilaitosten monitasoiseen yhteistyöhön. Lähihoitajakoulutuksiin, ammattikorkeakoulun hyvinvointipalveluiden osaamisalalle sekä yliopiston sosiaalityön oppiaineeseen on yhteistyössä rakennettu järjestöjen asiantuntijuuteen ja toimintaan kiinnittyviä opintokokonaisuuksia, joissa järjestö- ja vapaaehtoistoimintaa sekä kokemusasiantuntijuutta tehdään näkyväksi. Osana ammatillista kasvua opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus oppia järjestökentän monipuolisesta ammatillisesta ja kokemuksellisesta asiantuntemuksesta, vaikuttamistyöstä, järjestöjen toiminnasta ja vapaaehtoistoiminnasta. Sisällöllisten kysymysten lisäksi on tehty näkyväksi myös järjestökentälle kiinnittymisen mahdollisuuksia paitsi opiskelun myös vapaa-ajan ja työllistymisen kautta.

Opiskelijoiden, opetushenkilöstön sekä järjestötoimijoiden palaute toteutuneesta yhteistyöstä on ollut rohkaisevaa, ja oppilaitokset ovat sopimuksin sitoutuneet kehittämään edelleen erilaisia yhteistyömuotoja. Yhteistyön tuloksellisuuden ja opintokokonaisuuksien vaikuttavuuden arvioimiseksi tarvitaan jatkossa monen tasoista tietoa, jotta tulokselliseksi arvioitu toiminta vakiinnuttaisi paikan sosiaali- ja terveysalan koulutuksessa ja järjestöjen toiminnassa.

Järjestöissä ja oppilaitoksissa yhteinen tekeminen jatkuu. Järjestölähtöinen auttamistoiminta ja järjestökentän asiantuntijuus ansaitsevat paikkansa sosiaali- ja terveysalan koulutuksessa. Oppilaitosyhteistyöhankkeen tulosten perusteella katsomme luottavasti yhteistyön tulevaisuuteen.

“Ehdottomasti tarvitsee jatkossa koordinaation. Laatu kärsii jos koordinaatiota ei ole, kenttä on niin laaja ja opettajien työ on taas omansa. Tarvitaan silta välille. Organisointia on paljon. Kurssitetaan opiskelijoita ennen järjestöihin lähettämistä, informointi sekä työnohjaus kentällä, järjestöihin sijoittumisen organisointi. Kokemusasiantuntija-päivän organisointi, ihmisten tavoittaminen jne.”

Opettajien haastattelut (Arviointiselvitys 2015)

“Yhteistyön koordinointi on pitkäjänteistä työtä ja vaatii aikaa, tästä on hyvä jatkaa. Tehtävien ja roolien selkeyttäminen muiden yhteistyötä koordinoivien tahojen kanssa.”

Järjestökysely (Arviointiselvitys 2015)

“Tarvitaan sillanrakentajia myös jatkossa.”

Järjestökysely (Arviointiselvitys 2015)

KIRJOITTAJAT

LAPIN SOSIAALI- JA TERVEYSTURVAYHDISTYS RY

Marika Ahola, tiedontuotannon koordinaattori, Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry (toim.)

Veli-Matti Ahtiainen, puheenjohtaja, Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry

Jonna-Tuulia Julkunen, järjestöyöntekijä, Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry

Mervi Kestilä, toiminnanjohtaja, Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry

Tuula Myllykangas, projektikoordinaattori, Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry (toim.)

Anneli Pohjola, professori, sosiaalityön oppiaine, Lapin yliopisto, hallituksen jäsen, Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry

OPPILAITOSTEN EDUSTAJAT

Heli Arola, sosiaalialan lehtori, Lapin ammattikorkeakoulu

Tarja Juvonen, yliopistonlehtori, sosiaalityö, Lapin yliopisto

Maria Kiistala, lehtori, Lapin ammattikorkeakoulu

Leena Kiviniemi, sosiaali- ja terveysalan opettaja, Saamelaisalueen koulutuskeskus

Anna Nikupeteri, yliopisto-opettaja, sosiaalityö, Lapin yliopisto

Pirjo Oinas, tutkija, Lapin yliopisto

Tuomas Oinas, lehtori, Lapin ammattiopisto

Marjo Outila, yliopisto-opettaja, sosiaalityö, Lapin yliopisto

Marjo Romakkaniemi, tutkimuspäällikkö, Lapin yliopisto

Päivi Räihä, sosiaali- ja terveysalan lehtori, Lapin ammattiopisto

Rauni Rätty, sosiaalialan lehtori, Lapin ammattikorkeakoulu

Sirkka Salmi, opinto-ohjaaja ja erityisopetuksen lehtori, Lapin ammattiopisto

Tarja Tenhunen, lehtori, Lapin ammattiopisto

Laura Tiitinen, yliopisto-opettaja, Lapin yliopisto, Sociopolis-hanke

Paula Uusipulkamo, sosiaali- ja terveysalan lehtori, Lapin ammattiopisto

Raimo Vähänikkilä, lehtori, Lapin ammattikorkeakoulu

Paula Yliniemi, lehtori, Lapin ammattikorkeakoulu

OPISKELIJAT

Maiju Aikio, fysioterapeuttiopiskelija, Lapin ammattikorkeakoulu
Tommi Haanpää, fysioterapeuttiopiskelija, Lapin ammattikorkeakoulu
Ville Havu, nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaaja opiskelija, Lapin ammattiopisto
Ville Heikka, fysioterapeuttiopiskelija, Lapin ammattikorkeakoulu
Heli Honkasilta, sosiaalityön opiskelija, Lapin yliopisto
Brita Karjalainen, sosiologian opiskelija, Lapin yliopisto
Sanni Keisu, fysioterapeuttiopiskelija, Lapin ammattikorkeakoulu
Katja Koivisto, ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opiskelija, Lapin ammattikorkeakoulu
Tiia Särkelä, sosiologian opiskelija, Lapin yliopisto
Pilvi Vihanta, sosiaalityön opiskelija, Lapin yliopisto
Tuula Ylisaukko-oja, ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opiskelija, Lapin ammattikorkeakoulu

KOKEMUKSELLISET ASIAANTUNTIJAT

Eero Knuuti, kokemustoimija, Aivolitto ry, Länsi-Pohjan AVH-yhdistys ry
Hannu Lylly, kehittäjäasiakas, Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Paula Peltonen, kokemusasiantuntija, Balanssi ry
Pekka Rompasaari, kokemusasiantuntija, Balanssi ry

JÄRJESTÖJEN EDUSTAJAT

Riitta Hokkanen, Veka-hanke, Lapin Sinisarastus ry
Sirkka Kellokumpu, sosiaalipalvelutoiminnan suunnittelija, Suomen Punainen Risti Lapin piiri ry
Anne Oikarinen, järjestökoordinaattori, Pohjoisen yhteisöjen tuki – Majakka ry
Jaana Rossi, vastaava työhönvalmentaja, Klubitalo Roihula, Nuorten Ystävät ry
Suvimaria Saarenpää, toiminnanjohtaja, Rovaniemen Neuvokas
Terhi Savilahti, toiminnanjohtaja, Balanssi ry
Riikka Wikström, asiaskoordinaattori, Järjestöpiste JOIKU, Rovaniemen Järjestötalo

Käsissäsi on Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistyksen Yhdessä oppien, asiantuntijuutta jakaen – järjestöt ja oppilaitokset sosiaali- ja terveysalan koulutusta kehittämässä julkaisu, jossa kuvataan moninäkökulmaisesti Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamassa Oppilaitosyhteistyöhankkeessa vuosien 2013–2016 aikana otettuja kehittämiskeleitä järjestöjen ja oppilaitosten yhteistyössä Lapissa.

Moniääniset tekstit, kuvat sekä palaute- ja arviointimateriaali luovat kokonaisuuden, jossa hankkeen toteutuksen esittely, toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen osallistuneiden kokemukset sekä monipuolinen arviointi keskustelevat keskenään. Yhdessä koettuun tekemiseen pohjautuvan julkaisun tarkoituksena on antaa ideoita käytännön oppilaitosyhteistyön toteuttamiseen ja opetussisältöjen kehittämiseen sekä kannustaa opiskelijoita ottamaan rohkeasti askeleita kohti järjestökenttää – opiskelijoina, vapaaehtoisina, kansalaisina ja tulevinä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisina.

Julkaisun kirjoittajina ovat toimineet hankkeen toimintaan osallistuneet opiskelijat, oppilaitosten opetushenkilökunta, järjestöjen työntekijät ja kokemukselliset asiantuntijat sekä yhdistyksen hallituksen jäsenet ja työntekijät.

Lapin sosiaali- ja
terveysturvayhdistys ry

Lapin sosiaali- ja terveysturvayhdistys ry
Kansankatu 8 (2. krs), 96100 Rovaniemi

040 163 4890, info@lappilaiset.fi
www.lappilaiset.fi

